

Herinrichting veeromgeving Wadden Concept DO

Herinrichting veeromgeving, Wadden
10-05-2019

LAOS
LANDSCHAPS
ARCHITECTUUR
EN STEDEBOUW

Kerklaan 30, Haren
Postbus 6070
9702 HB Groningen
050 5278218
contact@laoslandschap.nl
www.laoslandschap.nl

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

IN OPDRACHT VAN
Rijkswaterstaat
Zuidersingel 3
8911 AV Leeuwarden
088 797 4400
www.rijkswaterstaat.nl

Tekeningen niet geschikt
voor uitvoering

Inhoud

1. INLEIDING	5
2. DE OPGAVE	6
3. INVENTARISATIE EN RUIMTELIJKE ANALYSE	9
• HISTORIE	11
• KARAKTERISTIEKEN VAN HET GEBIED	15
• KIJK OP DE OMGEVING	16
• HARLINGEN 'HISTORISCH KNOOP- EN STARTPUNT'	18
• TERSCHELLING 'HET CULTUUREILAND'	20
4. PROGRAMMA VAN EISEN	23
5. CONCLUSIE INVENTARISATIE EN ANALYSE	28
6. ONTWERPVISIE EN CONCEPT	31
7. BASISPRINCIPES	39
8. UITWERKINGEN	61
• TERSCHELLING	63
• HARLINGEN	83

Inleiding

Voor u ligt het definitieve ontwerp: Herinrichting veeromgeving Wadden. Het ontwerp is de afgelopen maanden tot stand gekomen dankzij een samenwerking tussen LAOS Landschapsarchitecten en Rijkswaterstaat. Schets- en voorlopig ontwerp zijn tweemaal terugkoppelt aan vertegenwoordigers van de rederijen Doeksen en Wagenborg die het gebied van Rijkswaterstaat in concessie hebben om behoeftes en ontwerpvisie op elkaar af te stemmen.

Aanleiding

Rijkswaterstaat is druk bezig met de voorbereidingswerkzaamheden voor het groot onderhoud aan de damwanden van verschillende veerhavens in het Waddengebied. Deze opgave biedt de kans om ook op het maaiveld een onderhoudsslag te maken. De meeste veerhavens zijn inmiddels gedateerd te noemen qua ontwerpvisie en qua inrichting. Gaandeweg de jaren zijn veel aanpassingen doorgevoerd zonder rekening te houden met de beeldkwaliteit.

Afbakening

Rijkswaterstaat heeft LAOS Landschapsarchitecten de opdracht gegeven om een ontwerp te maken voor de veerhavens op het vaste land Harlingen, Holwerd, Lauwersoog en voor de veerhavens op de eilanden Terschelling en Schiermonnikoog. Ameland is recentelijk opgeknapt. Zowel damwand als vormgeving. Vlieland zat niet in de scope van deze ontwerptraance, maar wordt op een later moment wellicht meegenomen.

Concessie

Het plangebied (en daarmee de uitwerking van het ontwerp tot DO) beperkt zich tot het concessiegebied. Dit zijn de gebieden die in eigendom zijn van Rijkswaterstaat, maar waarvan Doeksen en Wagenborg concessiehouder zijn. Het omringende gebied is meegenomen als studiegebied. De ambitie, inrichting en vormgeving van de concessiegebieden kan inspiratie zijn voor de stakeholders wanneer de omliggende terreinen worden aangepakt.

Schematisch overzicht van veerhavens die mee zijn genomen in de ontwerpvisie

De opgave

Het Waddengebied heeft de status van werelderfgoed. Jaarlijks bezoeken duizenden toeristen de eilanden. Daarnaast wonen er natuurlijk ook gewoon mensen op de eilanden en in de steden/dorpen aan de vaste wal die dagelijks op en neer forenzen. Als consument verwachten we steeds vaker dat diensten die aangeboden worden geheel verzorgd zijn. We willen ontzorgt worden van allerlei bijkomstigheden en alles moet een 'experience' zijn.

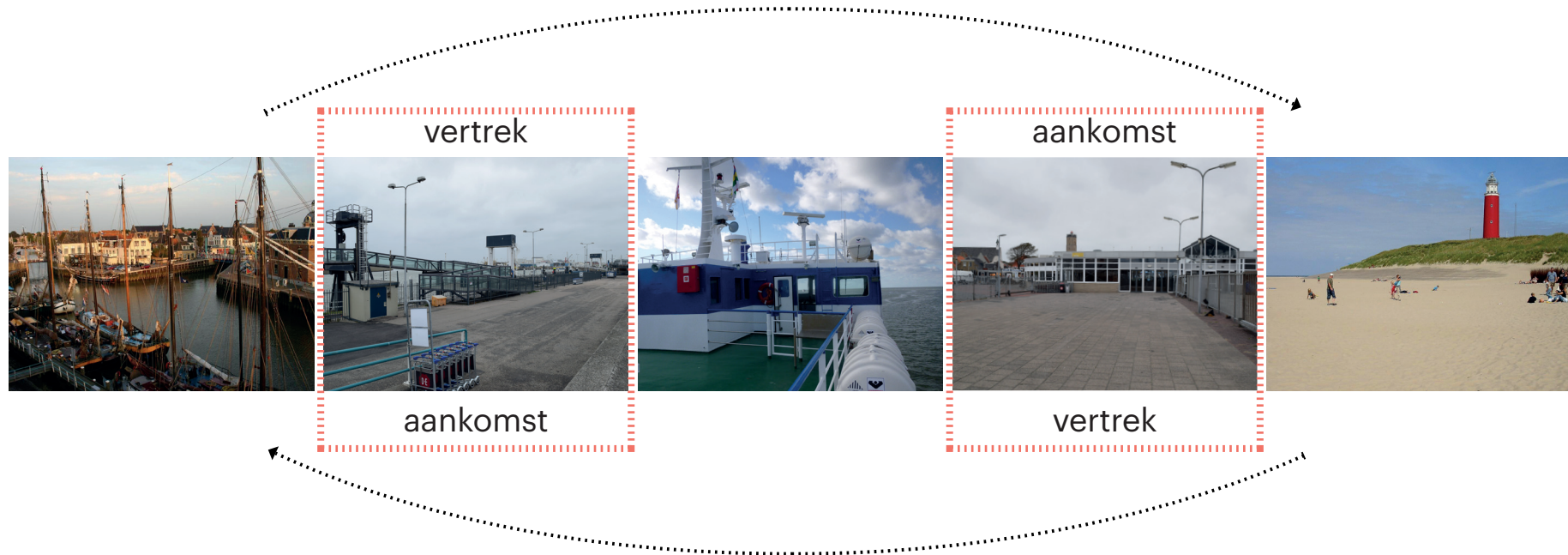
De veerhavens zijn een logistieke machine die deze dagelijkse passagiersstromen zo goed en gestroomlijnd mogelijk naar de overkant brengen. Jarenlange ervaring van bedrijven van passagiersdiensten als Doeksen en Wagenborg heeft ertoe geleid dat de tijd tussen afvaart en aanmeren zo efficiënt mogelijk wordt gebruikt, waardoor vooral in het hoogseizoen soms 2400 passagiers zonder al te veel gedoe aan vaste wal komen of van land gaan.

De hoofdpoging voor LAOS Landschapsarchitecten is om een goede balans te vinden tussen logistiek, aantrekkelijke vormgeving en beleving van de gebruiker. Deze beïnvloeden elkaar overigens constant. Een probleem in de

logistiek beïnvloed de beleving en laat duidelijk zien dat er in het ontwerp iets niet goed zit.

De veerhavens zijn ontworpen met de gedachte van passagiersvervoer uit de jaren '70/'80. Door de jaren heen hebben nieuwe inzichten min of meer geleid tot het ad-hoc vervangen/verplaatsen van hekken, aanbrengen van asfaltlagen enz. De ontwerpoging is dus om een solide ontwerpvisie te maken die beantwoordt aan de logistieke eisen van passagiersvervoer anno 21ste eeuw, maar tegelijkertijd ook zorgt voor een fris nieuw beeld dat de aankomende decennia mee kan en waar het Waddengebied trots op kan zijn.

‘Geniet evenveel van de reis als de bestemming’

INVENTARISATIE EN RUIMTELIJKE ANALYSE

OMGEVING EN CONCESSIETERREINEN

HISTORIE

Socio-economische geschiedenis van het gebied

Het Waddengebied kent een rijke geschiedenis en is al eeuwenoud. Tevens is het waddengebied een van de meest dynamische biotopen van Nederland. Een kaart van 200 jaar geleden laat zien dat de eilanden toen totaal anders gevormd waren. Daarnaast werd het vaste land geteisterd door stormvloeden.

Door de eeuwen heeft het gebied echter wel altijd een enorme aantrekkingskracht gehad op mensen vanuit de lage landen, maar ook vanuit Scandinavië. Terpen zorgden ervoor dat men droge voeten hield terwijl de eerste bewoners gebruik konden maken van de vruchtbare grond.

Gedurende de vroege middeleeuwen en de vroege Renaissance werden de eerste Friese steden gesticht die veelal aan lucratieve handelsposten lagen in verbinding met Scandinavië. Dit maakte het gebied tot een van de welvarendste delen van de lage landen, ver voor de Gouden Eeuw van Amsterdam.

Verdere ontwikkelingen in de agrarische sector, visserij, maar ook zeker de strategische ligging van de Waddeneilanden en havensteden maakten het gebied een belangrijk startpunt voor de walvisvaart en vele Indiëvaarders lagen voor anker in afwachting van een verre reis naar tropische oorden.

Een verre sprong naar voren in de tijd omstreeks de industriële revolutie laat zien dat het gebied voor het eerst ook een andere inkomstenbron krijgt en een nieuw soort bezoeker: de rijke stadsmens. Zij ontvluchten in de zomer de vieze stinkende steden en de regio begint voorzichtig te wennen aan toerisme als inkomstenbron.

In de hedendaagse geschiedenis is het toerisme niet meer weg te denken uit het noordelijk kustgebied. De Wadden hebben van over de hele wereld een aantrekkingskracht op natuur-, cultuur-, sportliefhebbers. Vooral vanaf de jaren '60 van de vorige eeuw is het wereldwijde massatoerisme op gang gekomen. De lijnvaarten van en naar de eilanden zijn niet meer weg te denken uit het DNA van het Waddengebied.

KARAKTERISTIEKEN VAN HET GEBIED

GEBIEDS- EN RUIMTELIJKE ANALYSE

Kijk op de omgeving

De veerdammen zijn unieke plekken die vaak op de grens van water en land zijn gesitueerd en waar enkele keren per dag reuring is, omdat mensen en goederen hier vertrekken of aankomen van en naar de eilanden. De veerhavens zijn een logistieke machine waar in eerste instantie functionaliteit de boventoon voert. Iedere haven heeft zijn eigen karakteristiek, maar in essentie zijn ze gelijkwaardig.

Een quick scan van de havens die langs de buitenlandse Waddenkust liggen leert dat iedere haven eenzelfde opbouw kent met detailverschillen in bestrating, hekken of verlichting. Iedere haven heeft een (gescheiden) voetgangersgebied, fietsers kennen een eigen plaats en ook op de eilanden waar auto's zijn toegestaan in een opstelstrook gerealiseerd. Het is vooral de omgeving waarin de haven ligt die karakteristiek is en daarmee context biedt. De havens zelf zijn vaak een harde, formele en soms unheimliche omgeving. Nuance in materialisering en rust in beeld bij gebruik van objecten helpt om de omgevingen aangenamer te maken en wordt hiermee het ontwerpuitgangspunt. De volgende pagina's laten een overzicht van karakteristieken en ruimtelijke probleemstellingen zien die deze argumenten versterken.

Harlingen, NL

Terschelling, NL

Holwerd, NL

Lauwersoog, NL

Schiermonnikoog, NL

Borkum, DE

Juist, DE

Norderney, DE

Baltrum, DE

Amrum, DE

Föhr, DE

Dornumersiel, DE

Seriemoor, DE

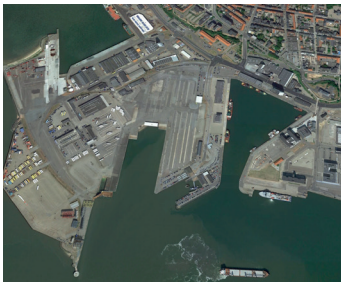
Norden, DE

Dagebüll, DE

Fano, DK

Esbjerg, DK

Harlingen 'historisch knoop- en startpunt'

Harlingen is van oudsher een knooppunt en startpunt van waaruit vele walvisvaarten vertrokken door de nabijheid van het zeegat Terschelling-Vlieland. Ook nu nog vertrekken vissers vanuit Harlingen. Een groot deel van de Urkervloot is hier komen te liggen na de afsluiting van de Zuyderzee. Daarnaast kent Harlingen een aantal internationale spelers zoals de zoutfabriek en houtwerf die Coasters aantrekken van en naar Scandinavië. Natuurlijk is Harlingen ook bekend bij de toerist omwille van het historisch centrum, dat direct achter de haven ligt, maar ook zeker als startpunt naar de Wadden. Harlingen heeft namelijk als enige veerhaven twee lijndiensten naar de eilanden Vlieland en Terschelling. Een historische beginpunt van vele reizen kenmerkt deze haven dus.

Toch raakt de haven de relatie met het stadscentrum kwijt. Doordat de haven op een primaire waterkering ligt, ligt een deel van de haven hoger. Door een allegaartje van hekken wordt de onderbroken zichtrelatie nog eens versterkt. Tevens is de veerhaven zelf toe aan een onderhoudsbeurt. Door de jaren heen zijn verhardingen aangebracht en opgebroken, waardoor een logische eenheid in de vloer ontbreekt. Ook lopen stromen van weggebruikers door elkaar heen, meer geleiding komt de organisatie van stromen ten goede.

Toeristisch knooppunt van oudsher

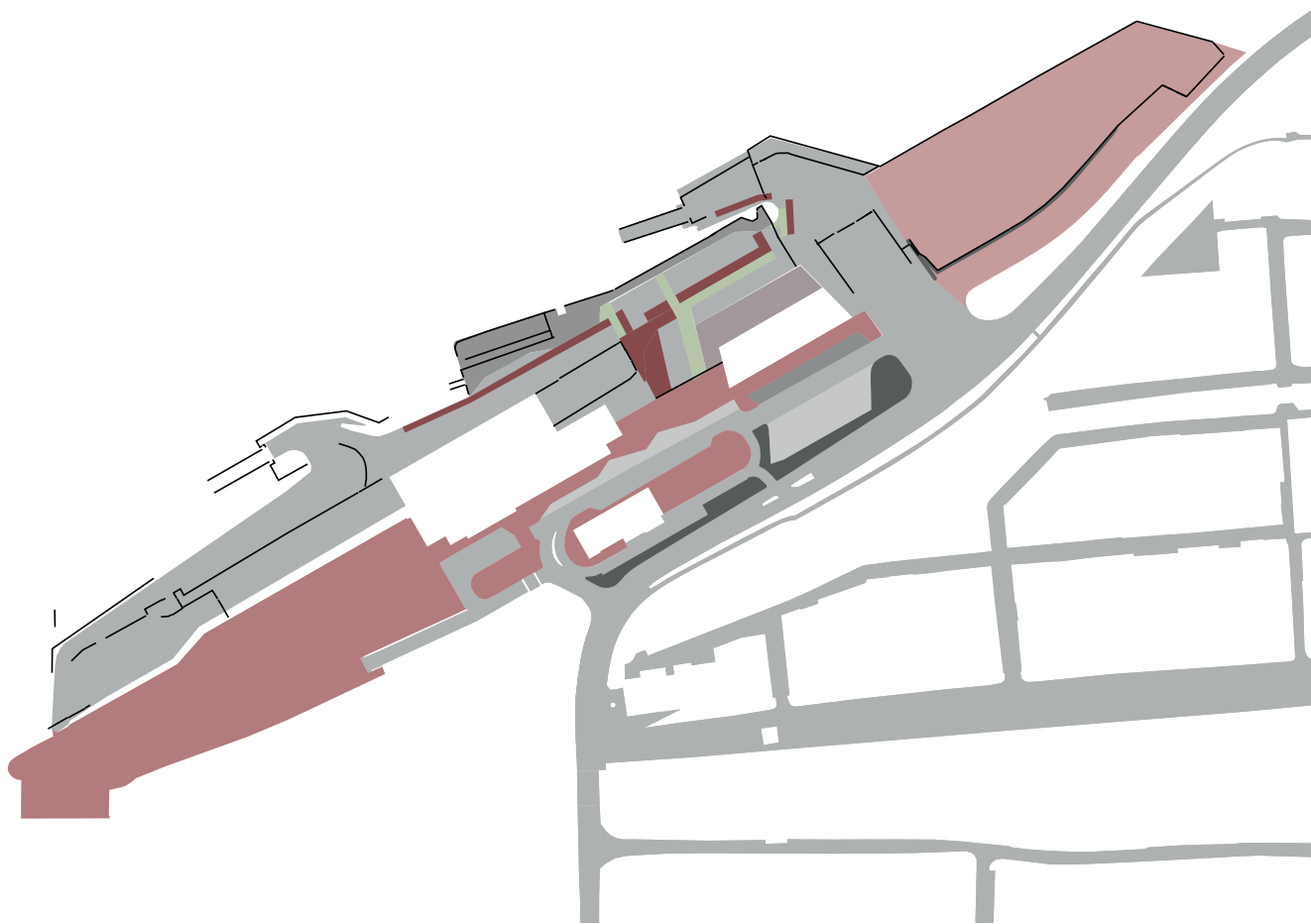

Handelsknooppunt van oudsher

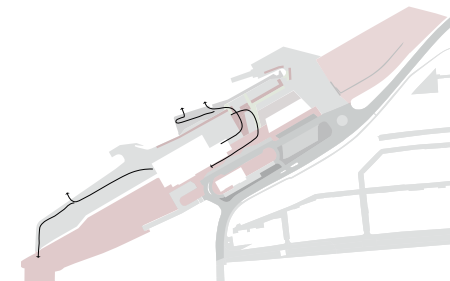

Onderbroken relatie zee-haven-historische stad

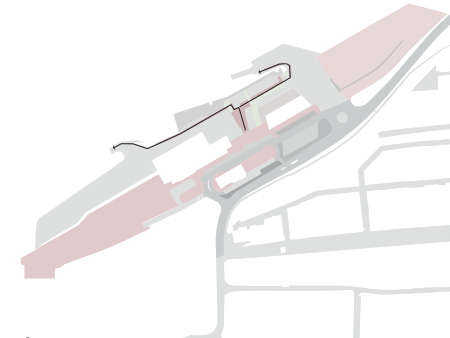
Ruimtelijk functioneren

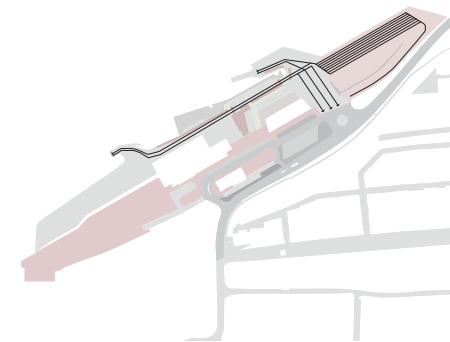
Harlingen kent moeilijk leesbare openbare ruimtes. Stromen lopen door elkaar en verharding om stromen te leiden is soms wel aanwezig, maar houdt soms zonder aankondiging op.

passagier

fietsen

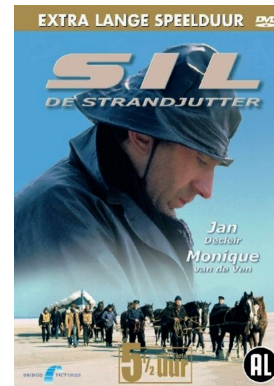

auto's

Terschelling 'het cultuureiland'

De veerhaven van Terschelling ligt van oudsher direct aan de veerhaven. Hierdoor ervaart men bij aankomst meteen een gezellige en welkome sfeer. Nederlandse saga's, zoals Sil de Strandjutter en het verhaal van de Cranberry's worden vooral gekend door de oudere generatie. Jaarlijks vertrekken honderden jongeren naar dit eiland om hun vakantie op een van de campings te vieren. Maar Terschelling is misschien wel het meest befaamd omwille van het Oerol festival. Theater, muziek en volksverhalen spelen een belangrijke rol bij de identiteit van Terschelling. Kortom een echt cultuureiland.

Een aangenaam zicht van zee op Terschelling, of op het stadje (vanaf de boot) is een grote kwaliteit van deze haven. Echter doet de veerhaven wat sleets aan. Materialen zouden een opfrisbeurt kunnen gebruiken. Maar zeker de hekken passen niet bij het eiland. Hekken met scherpe stalen punten contrasteren de welkome sfeer.

Terschelling is het eiland van Sil de Strandjutter

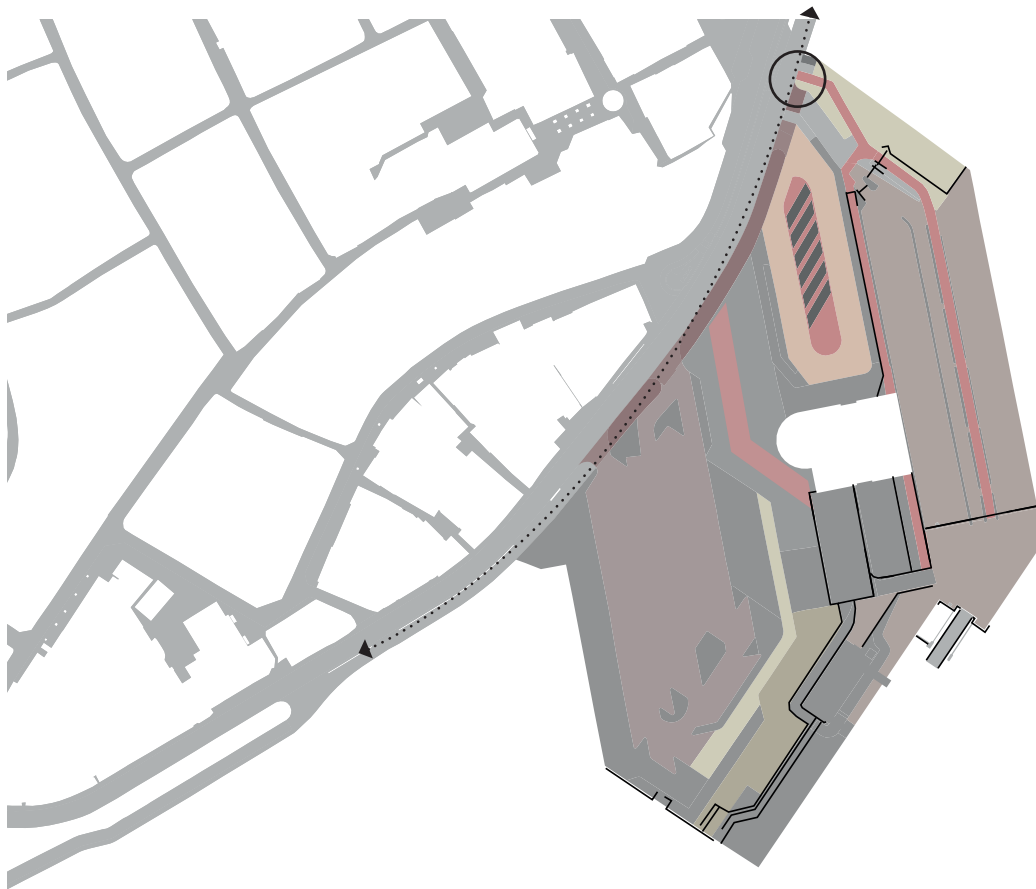
Terschelling OEROL festival

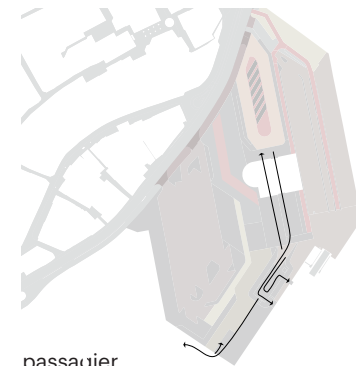
Cranberry's van Terschelling

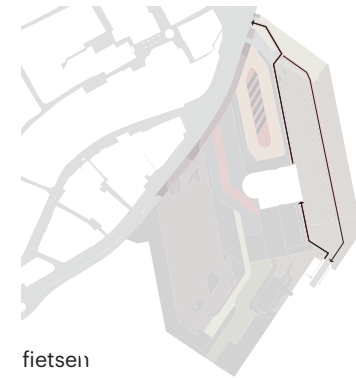
Ruimtelijk functioneren

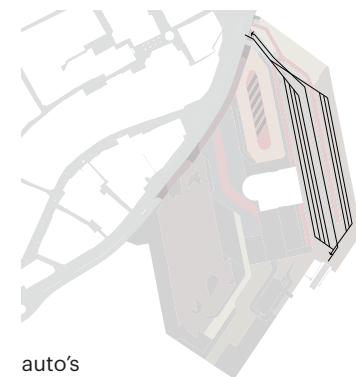
Stromen van fietsers en gemotoriseerde voertuigen moeten elkaar kruisen, waardoor risicosituaties ontstaan. Daarnaast is er de wens van de gemeente de kruising aan te pakken waar auto's van en naar de boot zich mengen met het verkeer op de Willem Barentzskade. (zie stippellijn). Het huidige ontwerp leidt nu tot verkeersopstoppen. Dit is echter aan de gemeente, wel anticipeert het ontwerp op deze wens (zie verder).

passagier

fietsen

auto's

PROGRAMMA VAN EISEN

EISEN EN WENSEN VAN STAKEHOLDERS

Rijkswaterstaat

Eisen algemeen

- Bij de opstelling van de ruimtelijke visie en (her-)inrichtingsplan zijn de stakeholders nadrukkelijk betrokken:
 - Gemeenten
 - Doeksen en Wagenborg
 - Rijkswaterstaat NN
 - RWS IPM team Groot onderhoud
- Er worden twee bijeenkomsten per rederij georganiseerd (1x halen 1 x brengen)
- Tenminste 6 fysieke contactmomenten met de begeleidingsgroep (BG) van rijkswaterstaat
- Het ontwerp van de herinrichting van de concessieterreinen op de veerhavens moet betrouwbaar, uitnodigend, duurzaam en kostenbewust zijn. Aandachtspunten bij ontwerp zijn:
 - Bezoekers voelen zich welkom en veilig
 - Bezoekers worden via logische routes geleid
 - Bezoekers kunnen zich veilig bewegen
 - Medewerkers kunnen veilig en prettig werken
 - De concessiehouder kan een goed gastheer zijn
 - Rijkswaterstaat weinig omkijken heeft qua beheer- en onderhoudslasten

Uitgangspunten

- Op enkele concessieterreinen zijn recent maatregelen uitgevoerd. In het kader van ondermeer duurzaamheid is het uitgangspunt dat deze maatregelen worden gehandhaafd, zo nodig te verplaatsen, hergebruiken en of zo mogelijk als vertrekpunt te nemen voor de vormgeving van de overige voorzieningen
- Verlichtingsplan reeds gemaakt door Clafis. Kan van afgeweken

worden, maar dient als basis te worden genomen (overigens enkel voor de havens aan de vaste wal opgemaakt, eilandhavens volgen).

- Cameraposities behouden.

(Uit: Vraagspecificatie Ruimtelijk ontwerp Veerinrichtingen RWS 8-8-2018)

Ontwerpspecificaties (eisen)

- Ontwerp moet voldoen aan eisen Port Security levels 0 en 1.
- Basis Security Niveaus Schiermonnikoog, Lauwersoog, Holwerd, Terschelling = 0
- Basis Security Niveaus Harlingen= 1 (zie: Handboek Security Deel II De inrichting van security voor specificaties).

Beheer (eisen)

- Er moet minimaal twee meter uit de kantlijn van de damwanden opneembare elementverharding worden voorgeschreven, zodat onderhoud aan de damwanden makkelijk verricht kan worden. Rijkswaterstaat schrijft type elementverharding voor, zie TR 25b – Technisch Rapport Steenzettingen Ontwerp.
- Catalogusmaterialen worden gewenst, zodat productieprocessen niet opnieuw moeten worden aangepast bij vervanging. Beperk specials tot een minimum.
- Gebruik materialen die tegen de extreme omstandigheden van kustgebieden kunnen.

(Uit: gesprekken met de Begeleidingsgroep en toegezonden documenten).

Concessiehouder

Eisen algemeen

- Voor Harlingen en Terschelling liggen twee stromenontwerpen van Doeksen zelf. De wens is om deze zoveel mogelijk te volgen. Dit heeft ook gevolgen voor de plaatsing van de hekwerken
-
- De buitenste hekken in Harlingen zijn recent vervangen. Deze worden gehandhaafd/teruggeplaatst
-
- Het doorstromen van passagiers mag niet in het geding komen
- Stromen mogen aangepast worden, maar in overleg met Wagenborg
- Eis is dat de doorstroomtijd niet verlengd wordt
- Meubilair zoals bankjes is niet gewenst m.u. op Harlingen, maar enkel buiten de kooi met bagageafhandeling, ook groen elementen
- Camera's behouden

Eisen Harlingen

- Er zijn 3 verschillende hoogtematen die Doeksen in de nieuwe situatie wil handhaven. De maten zijn 2,50 (buiten), 1.50 scheiden verkeersstromen en voorkomen dat passagiers met een kaartje voor de langzame boot de sneldienst nemen. Tevens is er een hekwerk van 1.00 meter ter afscheiding van de kade.
- Er is een hoofdwegbewijzeringsplan toegepast op Harlingen welke vergelijkbaar is met het systeem op Schiphol. Deze behouden.
- De hekwerken bij de terminal richting uitgang dienen de juiste breedte te hebben (zeker 9 meter). Leveranciers als bijvoorbeeld de Sligro komen dagelijks langs om de schepen of het restaurant te bevoorraden. De Vrachtwagens en ook de bagagekarren (15 meter) hebben een grote draaicirkel. Hier dient in het ontwerp rekening mee te worden gehouden.

Eisen Terschelling

- Droogloop behouden
- De hoogte van de hekwerken (Port security level 0) is hoger dan de bestaande hekken op het talud. Als de vormgever wil voldoen aan bovenstaande richtlijnen dan zou er een erg hoog hek (2 meter) op het talud verschijnen en dit zou bewoners wellicht het zicht gaan ontnemen, qua uitstraling zou dit ook niet wenselijk zijn. Een laag hek is een betere optie.

Wensen Terschelling

- Zorg voor aansluiting met de verharding van de gemeente
- In ontwerp rekening houden met fietsenkarren

Gemeenten

In dit proces zijn er gesprekken gevoerd met de gemeenten Schiermonnikoog en Terschelling. Omdat de gemeente Terschelling zelf ook al bezig is met een masterplan voor het havengebied is deze twee keer geraadpleegd.

Gemeente Terschelling

Gemeente Terschelling is met het masterplan havengebied Terschelling bezig en geeft aan dat zij de ontwerpvisie graag tegemoet zien. Aansluiting wordt dan gezocht met materiaalkeuze van de vormgever. Dit proces kent echter een andere doorlooptijd. Er ontstaat dus een tijdelijke situatie. De ontwerper moet dus wel rekening houden dat er een onbekende tijdelijke situatie ontstaat. Vormgeving binnen en het buiten concessiegebied moet nog steeds vlekkeloos verlopen.

Gemeente Terschelling geeft met dat er niet te hoge hekken mogen worden geplaatst., of hoge verticale objecten. Bewoners die uitzicht op de haven en Waddenzee hebben moeten dit blijven houden.

Voor de verkeerssituatie op de kruising van de opstelstrook en de Willembarntzskade moet een oplossing voor worden gezocht. Hier zijn al gesprekken met Doeksen over gevoerd. Het terugplaatsen van de poorten is daarbij een wens.

Gemeente Schiermonnikoog

Er zijn op dit moment nog geen plannen om het havengebied van Schiermonnikoog aan te pakken. De ontwerpvisie zal wel als inspiratiebron worden gebruikt. De ontwerper moet dus wel rekening houden dat er een onbekende tijdelijke situatie ontstaat. Vormgeving binnen en het buiten concessiegebied moet nog steeds vlekkeloos verlopen.

De wens van Wagenborg om een overkapping buiten het concessiegebied te plaatsen wordt vooralsnog niet door de gemeente onderschreven.

Conclusie van de analyse

De veerdammen zijn een unieke plek waar op diverse momenten van de dag een piek in de reuring ontstaat, doordat passagiers en goederen vertrekken of aankomen. Echter zijn veerhavens vooral ingericht op functionaliteit. De passagier dient zo vlot mogelijk ingescheept te worden. Tevens bevinden de veerhavens zich in gebieden die op de grens van het vaste land en de zee liggen. De extreme weersomstandigheden vragen veel van de hekwerken, vloeren en objecten. Door de jaren heen zijn middels autonome en ad-hoc ingrepen hekwerken, objecten en materialisatie vervangen. In verschillende mate is er bij iedere veerhaven sprake van een niet bepaald welkome en overzichtelijke sfeer. Er is weinig samenhang te vinden tussen hekwerken onderling (diverse hoogtes, kleuren en typen).

Ook de vloeren zijn niet altijd even logisch vormgegeven of gematerialiseerd. Het is niet duidelijk waar diverse stromen zich moeten bewegen. Daarnaast zijn reparaties met andere materialen uitgevoerd. Het meubilair, zoals bankjes, zijn vaak gedateerd en zijn door de blootstelling aan weersomstandigheden versleten.

Toch biedt de context waarin de havens zich bevinden een enorme potentie die nu gemist wordt. Door het functionele karakter en het ontbreken van een duidelijke samenhang tussen verschillende inrichtingselementen zijn de havens vaak anonieme plekken, zonder echte eigenheid. Vooruitlopend op de ontwerpvisie biedt juist de identiteit van de context waarin de havens enorme potentie om de veerhavens van meer karakter en eigenheid te voorzien.

Als laatst blijkt uit de stakeholderanalyse dat de neuzen van diverse stakeholders best in dezelfde richting staan. Iedereen wilt graag een veerhaven waar passagiers op een aangename manier van A naar B worden vervoerd. Een kwalitatieve en samenhangende ontwerpvisie ontbreekt echter nog.

1. ORGANISATIE VAN DE HAVENS IS ONGEVEER OVERAL GELIJK EN GEFOCUST OP ORGANISATIE VAN STROMEN: HARD, ZO HELDER MOGELIJK EN FUNCTIONEEL

Harlingen, NL

Terschelling, NL

Holwerd, NL

Lauwersoog, NL

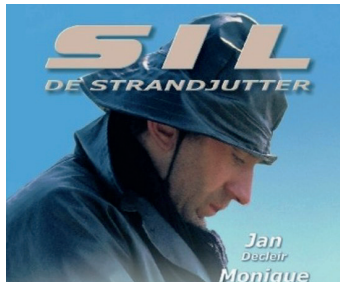

Schiermonnikoog, NL

2. IEDER EILAND EN HAVEN HEEFT EEN EIGEN UNIEKE CONTEXT

Harlingen
Historiserend

Terschelling
Cultuureiland

Holwerd
Stoer

Lauwersoog
Meer dan een haven

schiermonnikoog
Natuur en bezinning

ONTWERPVISIE EN CONCEPT

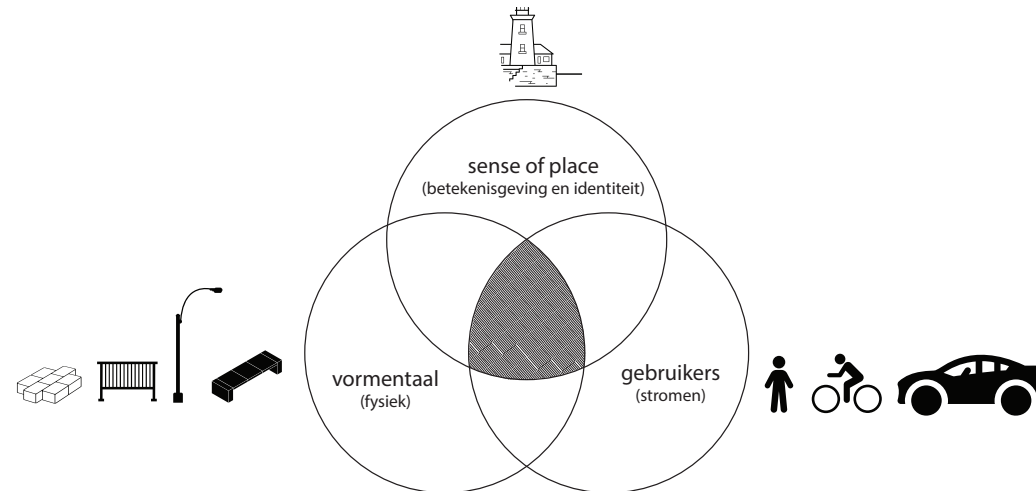
Ontwerpvisie

Met de ontwerpvisie zorgt dat er logische en vanzelfsprekende routes worden te gecreëerd, zodat het helder is voor iedere gebruiker (fiets, auto, voetganger enz.) hoe deze op en van de boot gaat. Daarnaast moet de herinrichting leiden tot een veerhaven waar het aangenaam vertoeven is. Materiaalkeuze, aansluiting en detaillering is netjes uitgewerkt en heeft een verzorgde uitstraling voor de bewoners, bezoekers, forenzen en toeristen. De herinrichting zorgt voor een herkenbaar beeld van iedere veerhaven. Een gemene deler moet ontstaan in de vormgeving. Het is in de detaillering waar wordt verwezen naar de contextuele identiek van de plek. Hier wordt het onderscheidt gemaakt tussen bijvoorbeeld de veerhaven van Harlingen en Holwerd. Het ontwerp tracht eveneens om de verschillende belangen van stakeholders bij elkaar te brengen.

Ontwerpconcept

Naar aanleiding van de analyse zien we dat iedere veerhaven bestaat uit een bundeling van stromen (de veerhaven als logistieke machine), een vormtaal (fysieke objecten die een veerhaven een veerhaven maken) en een context (de identiteit van de veerhaven en de omgeving: sense of place). Deze komen samen en verhouden zich op een bepaalde manier tot elkaar. Veranderen de parameters bij een, heeft dat gevolgen voor de ander. Een goed ontwerp gebruikt deze aanwezig elementen om zo te komen tot een aangename (be-)leefbare ruimte. Het concept wordt op de volgende pagina's verder uitgewerkt.

Identiteit

De analyse deed blijken dat de organisatie is in iedere haven ongeveer gelijkaardig en gefocust op een soepel verloop van stromen. De havens kenmerken zich door een hard, zo helder en functioneel mogelijk en zakelijk uiterlijk. Toch onderscheiden we bij iedere haven een eigen identiteit en sens of place. Harlingen is onlosmakelijk verbonden aan de historische binnenstad, ook al is deze relatie op dit moment misschien minder sterk aanwezig. Het culturele festival Oerol en Terschelling worden vaak in een adem genoemd. Holwerd heeft iets unheimlichs, maar trekt tegelijkertijd de stoere avonturier aan die eens even lekker wil uitwaaien. Lauwersoog combineert natuur en werken en is letterlijk een haven met twee kanten (zoet/zout). Schiermonnikoog staat bekend om de natuur en kunst. Deze contextuele karakteristieken kunnen worden gebruikt als ontwerpmiddelen. Opdracht aan de ontwerper is om geen disneyficatie van de karakteristieken te maken, maar ze op een subtiele manier toe te passen.

Harlingen

Historiserend

Terschelling

Cultuureiland

Holwerd

Stoer

Lauwersoog

Meer dan een haven

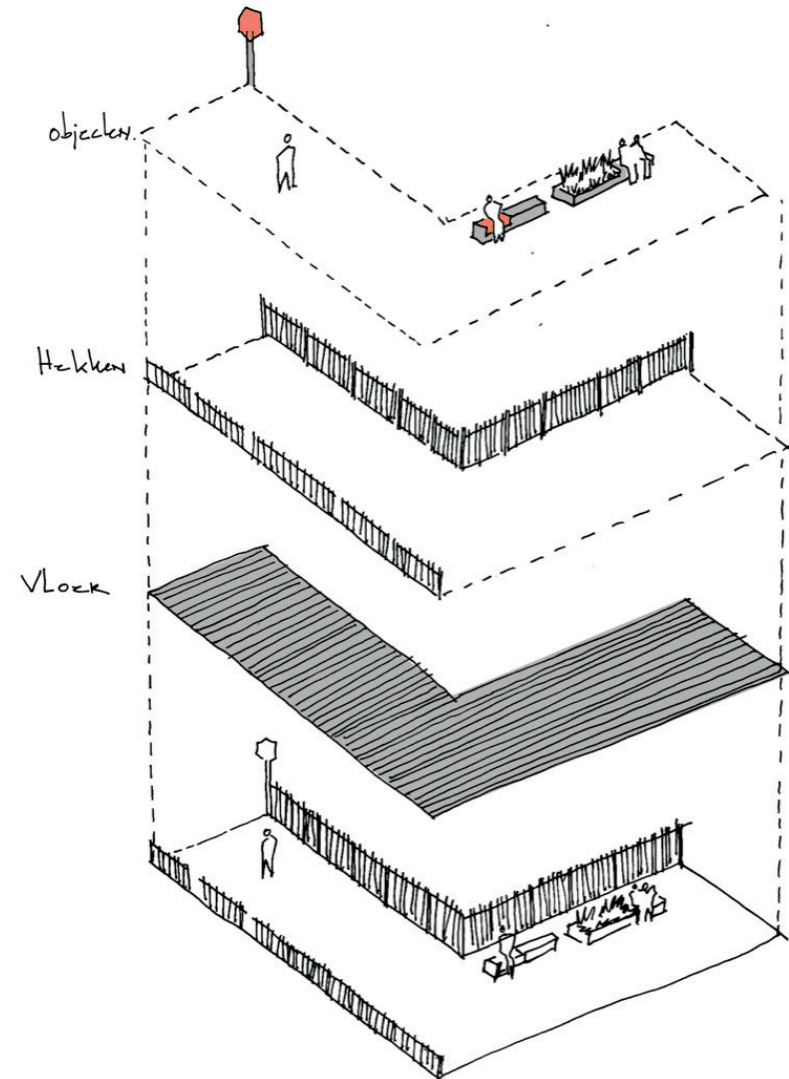

Schiermonnikoog

Natuur en kunst

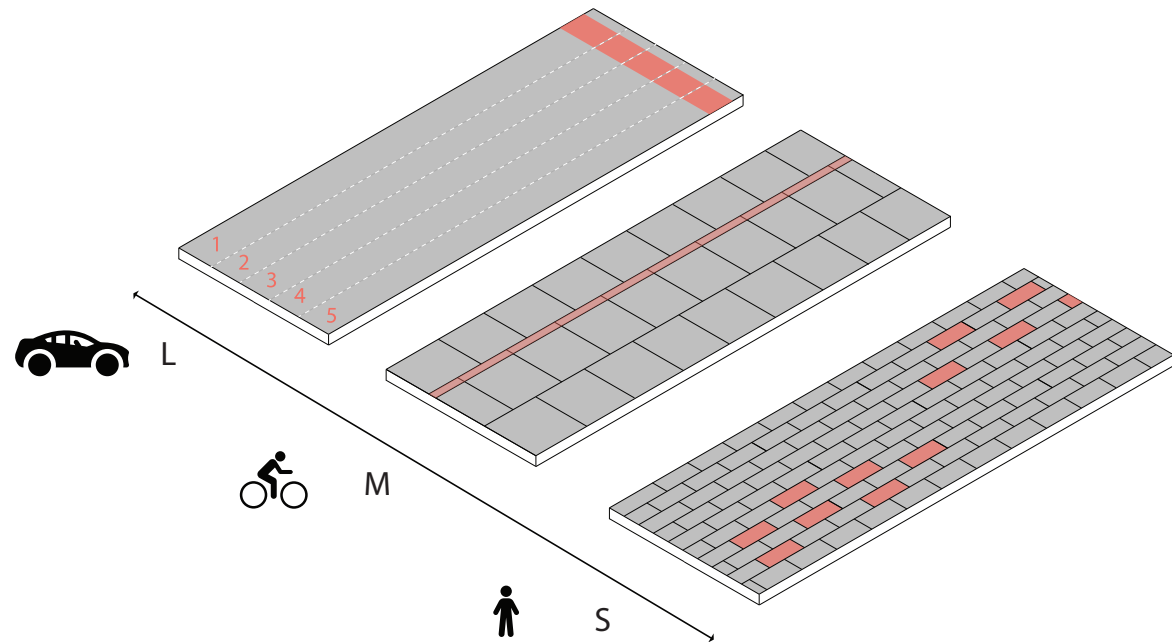
Vormtaal

De elementen waarop het ontwerp zich richt zijn te onderscheiden in een aantal lagen. De hekken, die zowel voor afscheiding als geleiding moeten zorgen van passagiersstromen. De vloer die duidelijk aangeeft, ook als er geen hek staat) welke stroom waar thuishoort en als laatst de objecten die ondersteunend zijn aan een prettig verblijf in de ruimte, zoals een bankje, maar kan ook een verkeersbord zijn. Opdracht aan de ontwerper is om een zo helder mogelijke materiaalkeuze voor te stellen die stromen zo goed mogelijk organiseren.

Gebruikers

Stromen scheiden is een belangrijk ontwerppunt. Wederom helpt een heldere vormtaal hierbij. Iedere stroom krijgt zijn eigen materiaal. Dit gaat van grofmazige detaillering en materiaal voor autoverkeer naar een fijnmazig materiaalgebruik voor de voetganger. Hierdoor wordt al snel duidelijk wie waar hoort. Materiaalkeuze heeft een verzorgde uitstraling en is op een hoger niveau dan de basic lijn, zonder al te veel maatwerkpassingen.

BASISPRINCIPES

Identiteit en Kleur

Stromen scheiden is een belangrijk ontwerputgangspunt. Wederom helpt een heldere vormtaal hierbij. Iedere stroom krijgt zijn eigen materiaal, waardoor al snel duidelijk wordt wie waar hoort.

Bij ontwerpen gaat het om subtiel gebruik van materiaal en vorm. Hierom mijden we al te grote gebaren die refereren aan de identiteit van de plek. Subtiel kleurgebruik en materialen die passen bij de plek zijn meer op zijn plaats. Er is op iedere veerhaven een steunkleur van toepassing, die past bij de identiteit van de plek. Doel is om zoveel mogelijk dezelfde materialen en kleurgebruik in iedere haven toe te passen, zodat er tussen de havens onderling herkenningpunten ontstaan. Karakteristieke kleuren worden toegepast op accentplaatsen om toch te onderscheiden.

Kleurcodes:

Geel: R=216, G=174, B=55

Rood: R=170, G=55, B=43

Donkergrijs: R=88, G=89, B=91

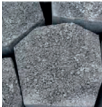
Bruin: R=128, G=53, B=26

Groen: R=82, G=105, B=49

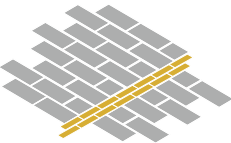
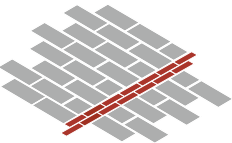
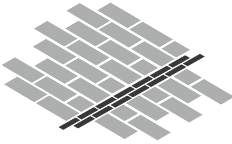
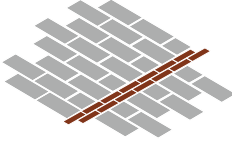
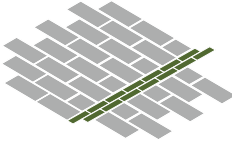
	Identiteit		kleur
Harlingen	Historiserend		gele
Terschelling	Cultuureiland		rode
Holwerd	Stoer		donker grijs
Lauwersoog	Meer dan een haven		bruin
Schiermonnikoog	Natuur en kunst		groen

Bestrating

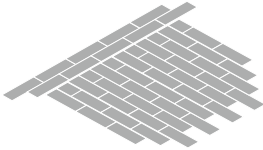
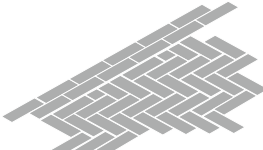
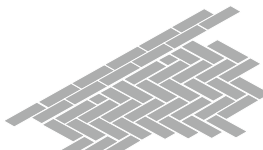
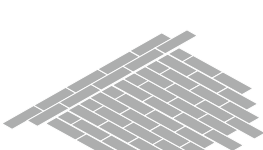
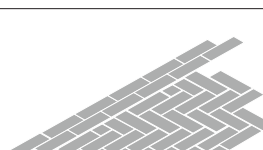
Auto's rijden zoveel mogelijk op asfaltwegen. Fietzers op betontegels. Voetgangers in de stroomgebieden op gebakken klinkers van de zelfde kleur. Accentkleuren worden toegepast in gebakken klinkers. Voor fietsers gebeurt dit in de vorm van een geleidingsstrook. In wachtgebieden voor voetgangers wordt in het legverband een kleuraccent gebruikt. Soms met een natuurstenen keitje (zie verder).

	auto's	Taluds
Harlingen	dicht asfaltbeton AC-Surf Grauwaske mengsel 	Holcim Basalton, Basaltdeklaag Standaardsets
Terschelling	""	""
Holwerd	""	""
Lauwersoog	""	""
Schiermonnikoog	""	""

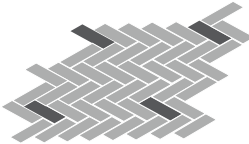
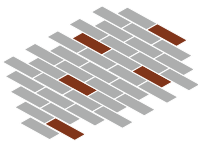
fietsen

Harlingen	beton tegel Fijne uitwergewassen deklaag streklaag=WF (2rijen)		Struyk Trottoirtegels 20x50x8 Breccia Mica Grigio 120	Wienerberger Brons Wasserstrich WF
Terschelling	beton tegel Fijne uitwergewassen deklaag streklaag=WF (2rijen)		Struyk Trottoirtegels 20x50x8 Breccia Mica Grigio 120	Wienerberger Paviona WF
Holwerd	beton tegel Grove uitwergewassen deklaag streklaag=WF (2rijen)		Struyk Trottoirtegels 20x50x8 Lavaro grijs 412	Wienerberger Nero WF
Lauwersoog	beton tegel Grove uitwergewassen deklaag streklaag=WF (2rijen)		Struyk Trottoirtegels 20x50x8 Lavaro grijs 412	Wienerberger Padova WF
Schiermonnikoog	beton tegel Fijne uitwergewassen deklaag streklaag=WF (2rijen)		Struyk Trottoirtegels 20x50x8 Breccia Mica Grigio 120	Wienerberger Varia Puur Wasserstrich WF

passagier

Harlingen	Gebakken bestrating wegvlak=DF; streklaag=WF(2rijen)		Wienerberger Mastiek wasserstrich DF	Wienerberger Mastiek WF	
Terschelling	Gebakken bestrating wegvlak=DF; streklaag=WF(2rijen)		Wienerberger Mastiek wasserstrich DF	Wienerberger Mastiek WF	""
Holwerd	Gebakken bestrating wegvlak=KF; streklaag=DF(2rijen)		Wienerberger Mastiek KK80	Wienerberger Mastiek Wasserstrich DF	""
Lauwersoog	Gebakken bestrating wegvlak=KF; streklaag=DF(2rijen)		Wienerberger Mastiek KK80	Wienerberger Mastiek wasserstrich DF	""
Schiermonnikoog	Gebakken bestrating wegvlak=DF; streklaag=WF(2rijen)		Wienerberger Mastiek wasserstrich DF	Wienerberger Mastiek WF	""

wachtruimte

Harlingen	Gebakken bestrating wegvlak=DF + natuursteen		Wienerberger Mastiek wasserstrich DF	Wienerberger Bronz Wasserstrich DF	GIVERBO Natuursteen
Terschelling	Gebakken bestrating wegvlak=DF + natuursteen		Wienerberger Mastiek wasserstrich DF	Wienerberger Paviona DF	GIVERBO Natuursteen
Holwerd	Gebakken bestrating wegvlak=KF		Wienerberger Mastiek KK80	Wienerberger Nero KK80	
Lauwersoog	Gebakken bestrating wegvlak=KF		Wienerberger Mastiek KK80	Wienerberger Padova KK80	
Schiermonnikoog	Gebakken bestrating wegvlak=DF		Wienerberger Mastiek wasserstrich DF	Wienerberger Varia Puur Wasserstrich DF	

Hekken

Hekken van het merk Heras worden voorgeschreven. Daarbij is rekening gehouden in hoogtes van de hekken met de BSN van iedere haven (0 en 1). Omdat de hekken in het gezichtsveld staan van mensen nemen ze deze ook het beste waar. Om de strenge en formele sfeer die nu op veel veerhavens aanwezig is te verzachten, wordt het Orpheus type hek van Heras voorgeschreven. Deze speelt met de verticale spijlen en benaderd daarmee het wuiven van het helmgras in de duinen voor een ontspannen gezicht. Poorten worden eveneens in de Orpheusstijl voorgeschreven en worden voorzien van automatische persoonsbeveiliging, waardoor er geen gaas nodig is tegen de hekken om vermindering te voorkomen. De elektronicakasten op de poorten worden voorzien van de steunkleur van de plek en aan de bovenzijde van het hek geplaatst zodat ze bestendig zijn tegen hoogwater. Er zijn ook bestaande hekken aanwezig op bijvoorbeeld bruggen en pontons. Deze worden niet vervangen, enkel opnieuw geleverd.

Voor ieder hek en poort in de havens: Terschelling en Harlingen geldt RAL-kleur RWS Blauw aanhouden (ook voor niet RWS hekken en hekken op de pontons). Voor ieder hek en poort in de havens: Schiermonnikoog, Lauwersoog en Holwerd geldt RAL-kleur 9007 aanhouden (ook voor niet RWS hekken en hekken op de pontons).

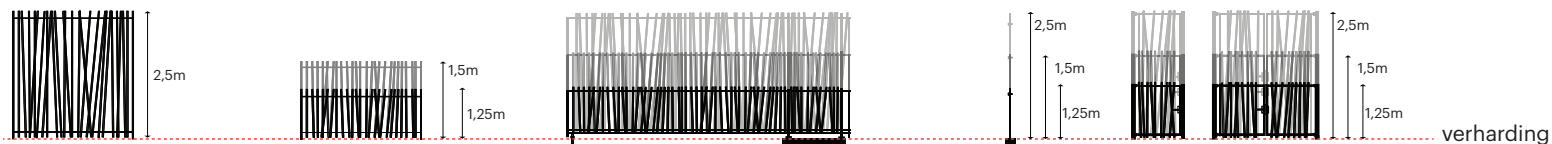
hoge hekken

lage hekken

schuifpoort

draaipoort

Harlingen

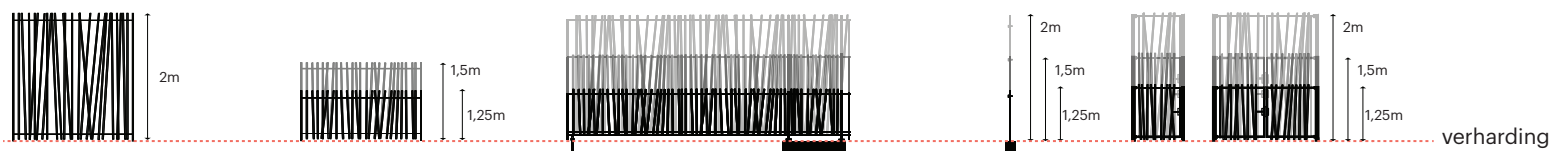

Terschelling

Holwerd

Lauwersoog

Schiermonnikoog

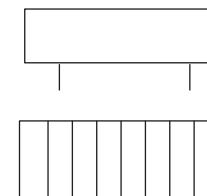

Kleur afhankelijk van identiteit van de haven

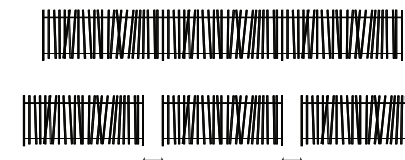
Vormgeving afhankelijk van identiteit en technische specificaties van poort

Hekken aan bruggen en pontons verbouwd geven
Zoveel mogelijk RAL-kleur RWS toepassen

Hekken aansluitend plaatsen om duidelijke geleiding aan te geven
Hekken met vrije tussenmaat opstellen voor ruimtelijk gevoel
(enkel buiten het concessiegebied)

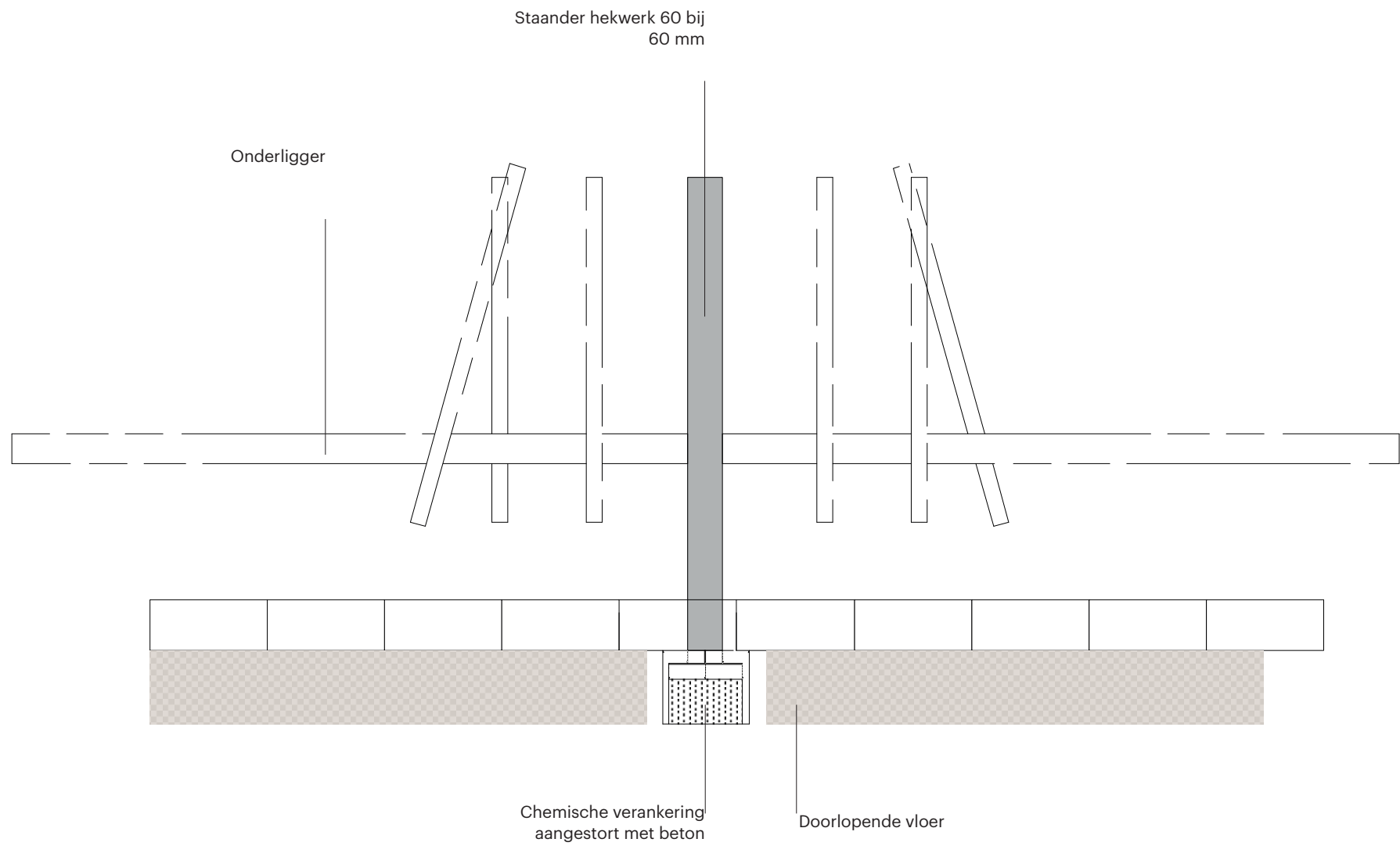
Principeuitwerkingen hekken en poorten

Elektronische schuifpoorten worden voorzien van automatische persoonsbeveiliging. De beveiliging zorgt ervoor dat verminking wordt tegengegaan wanneer lichaamsdelen tussen de bewegende delen komen. Zogenaamde 'vlappen' detecteren obstructies en zetten het hek automatisch stil.

Plaatsing van het hekwerk en poorten

Hekwerken worden zoveel mogelijk via chemische verankering onder het straatwerk verankerd in een betonnen voet. Zo kan het straatwerk doorlopen en ontstaat een egaal beeld. Verankering vraagt verdere uitwerking.

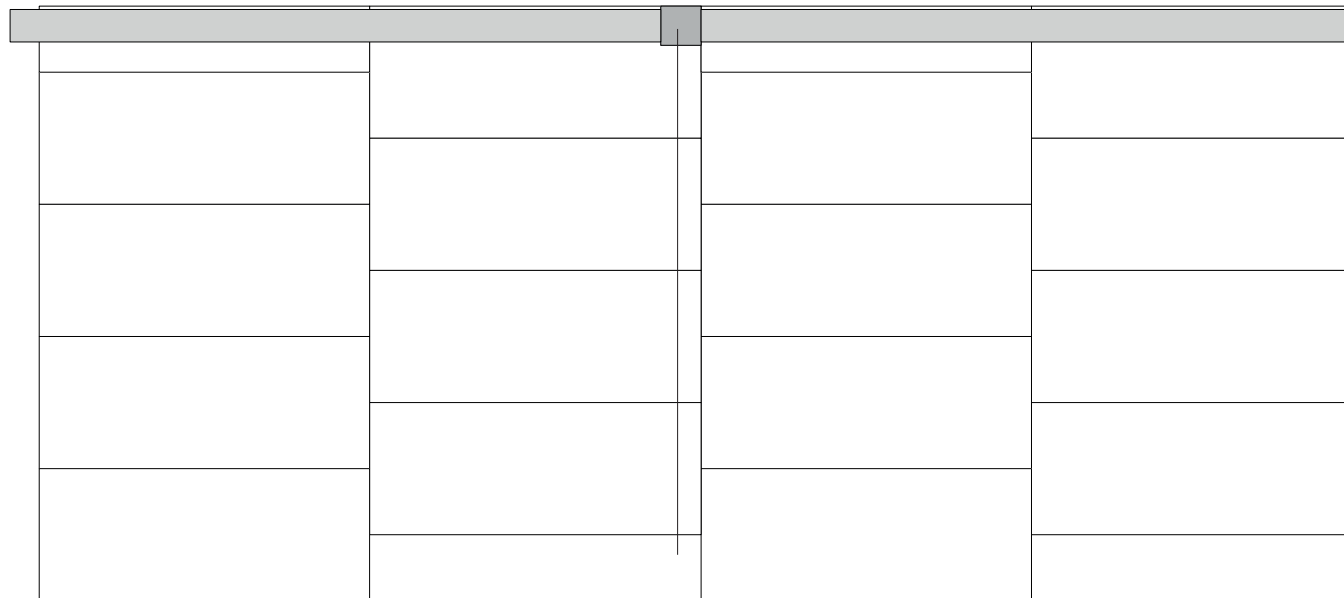

Fietsgebied

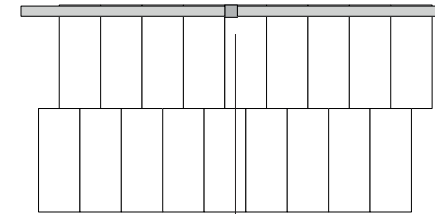
Hekwerken worden gemonteerd in het straatwerk door een hoek van 60 bij 60 mm van de betontegel af te knippen.

Voetgangersgebied

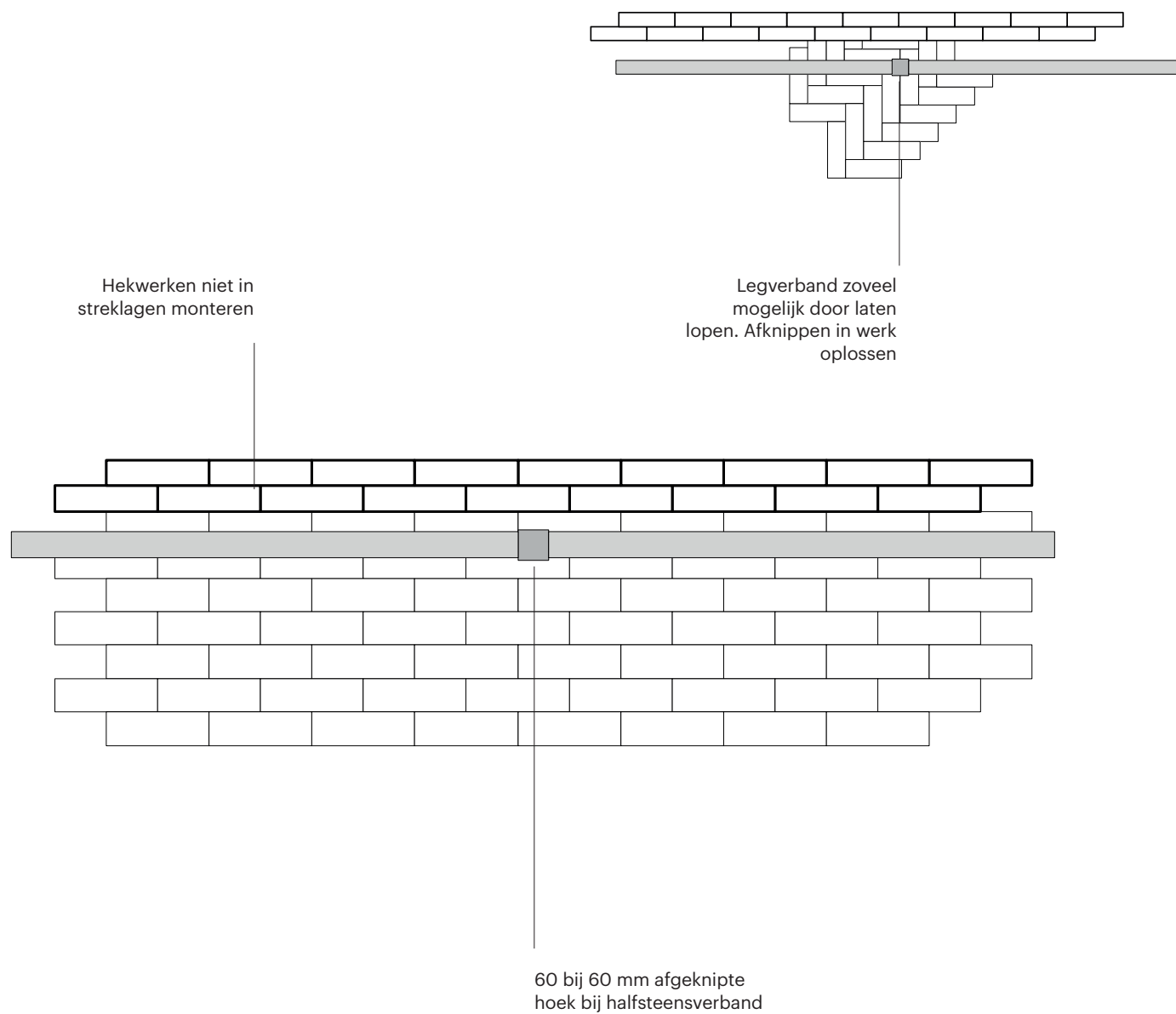
Hekwerken worden gemonteerd in het straatwerk door 60 bij 60 mm van de klinker af te knippen. Niet in streklagen bevestigen.

60 bij 60 mm afgeknipte
hoek bij halfsteensverband

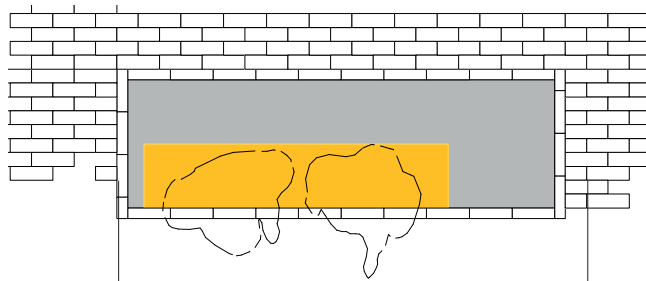

60 bij 60 mm afgeknipte
hoek bij halfsteensverband

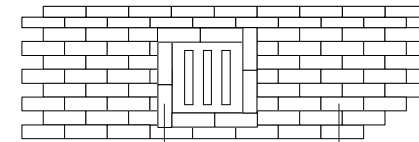
Objecten

Banken worden voorgeschreven voor sommige wachtgebieden in de Veerhavens. Enkel in Harlingen is de behoefte om beplanting in plantenbakken (verankerd in de verharding) toe te passen. Daarnaast is er voor de havens aan de vaste wal een lichtplan, met voorstel voor armaturen gemaakt. Deze wordt gevolgd, zowel in armaturenkeuze als plaatsingskeuze, mits anders vermeld. Ook het voorstel voor behoud/vernieuwing van de masten wordt gevolgd. Thermoplast wordt gebruik voor belijning. Hiermee kunnen eveneens kleuren worden gemaakt op het asfalt om nummers van opstelstroken mee aan te duiden. Voor overige belijning en blindengeleidestreven wordt witte thermoplast voorgeschreven en aangelijmd op het gebakken materiaal. Hieronder geven principedetails weer hoe een object in het straatwerk staat. Uitgangspunt voor banken, plantenbakken, verlichting is om een streklaag om het object heen te leggen. De vuistregel voor streklagen is om één formaat kleiner toe te passen dan de doorlopende vloer. Wanneer de lopende vloer dus in KF is gestraat is de streklaag DF.

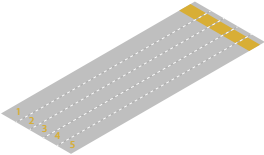
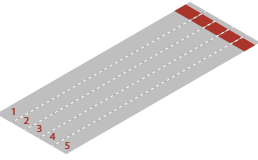
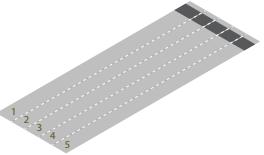
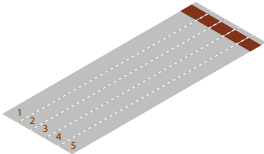
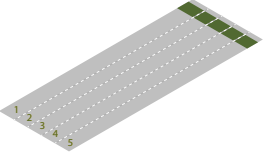
Streklaag in gebakken.
Var: DF en WF

Doorlopende vloer
gebakken klinkers
halfsteens- of
elleboogverband. Var: KF
en DF

Streklaag in gebakken
klinkers molenverband.
Var: DF en WF

Doorlopende vloer
gebakken klinkers
halfsteens- of
elleboogverband. Var: KF
en DF

	banken	bloembak	lichten	belijning
Harlingen	Tijnco Il Posto 	Tijnco L-Planter 	Philips 	
Terschelling			""	
Holwerd			""	
Lauwersoog			""	
Schiermonnikoog			""	

Bruggen

Autobruggen worden opnieuw gevefd in wit (wanneer dit nodig is). Om de bezoeker er van bewust te maken welke haven hij/zij bezoekt wordt een band van 75 m om de top van de brug in de voorgeschreven RGB-kleur gevefd, zie afbeelding.

Harlingen

Terschelling

Holwerd

Lauwersoog

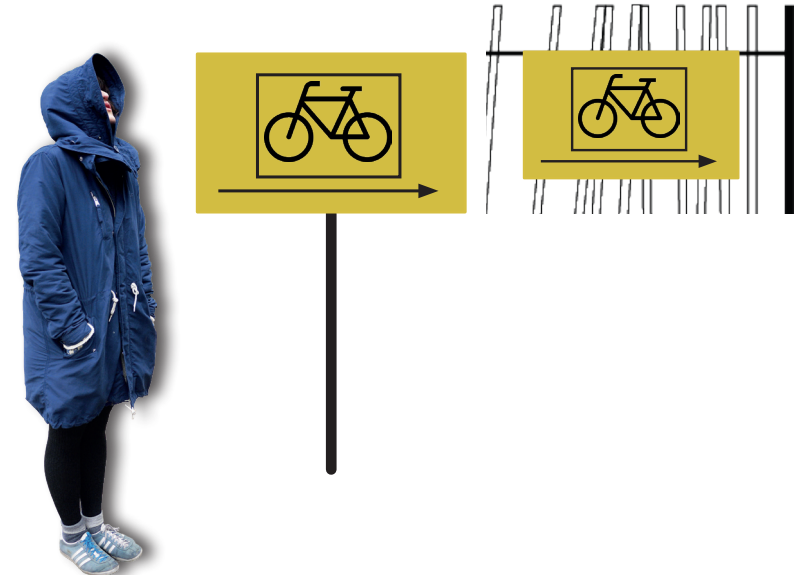

Schiermonnikoog

Borden

Bebordingsplannen zijn in de maak of moeten worden geupdatet. Dit ontwerp behoudt zich tot een principeontwerp. Wel is per haven een weergave gegeven van bestaande borden en de borden die moeten worden verplaatst.

Het principe is om de borden zoveel mogelijk op ooghoogte te plaatsen en waar mogelijk aan een hek te hangen. Geadviseerd wordt om een herzieningsslag te maken en na te gaan welke borden echt nog nodig zijn en welke weesborden zijn. Het ontwerp gaat er in eerste instantie van uit dat alle borden één op één worden teruggeplaatst.

Harlingen

Terschelling

Holwerd

Lauwersoog

Schiermonnikoog

Duurzaamheid

Het ontwerp gaat ervan uit dat materialen zoveel mogelijk worden herplaatst, binnen andere projecten van Rijkswaterstaat of externen. De hekwerken van de buitenste schil in Harlingen zijn recent vervangen door Rijkswaterstaat. Deze worden vooralsnog niet meegenomen in de ontwerpvisie.

Voorafgaand aan de realisatie van de herinrichting van de veerhavens wordt geadviseerd om de staat van de overige hekken te inventariseren. Welke kunnen nog gebruikt worden elders, welke kunnen verkocht worden en dus ook hergebruikt worden en welke zijn afgeschreven.

Voor de poorten is dit zeer beknopt al gedaan. Deze kunnen allen elders hergebruikt worden. Dit is het uitgangspunt.

De basisprincipes schrijven gebakken klinkers voor, voor de voetgangersgebieden. Gebakken materiaal is per definitie slijtvaster, behoudt zijn kleur langer en gaat in zijn algemeenheid langer mee in vergelijking met beton. Dit komt de robuustheid en levensduur van het ontwerp ten goede.

Er is tevens gekozen in het ontwerp om zoveel mogelijk gebruik te maken van standaard hekwerken, verhardingselementen en meubilair. Dit heeft als voordeel dat de levensduur van het ontwerp als geheel wordt verlengd. Wanneer een element toch moet vervangen worden kan het catalogusmateriaal makkelijk worden besteld, zonder dat er hele nieuwe productieprocessen moeten worden opgesteld.

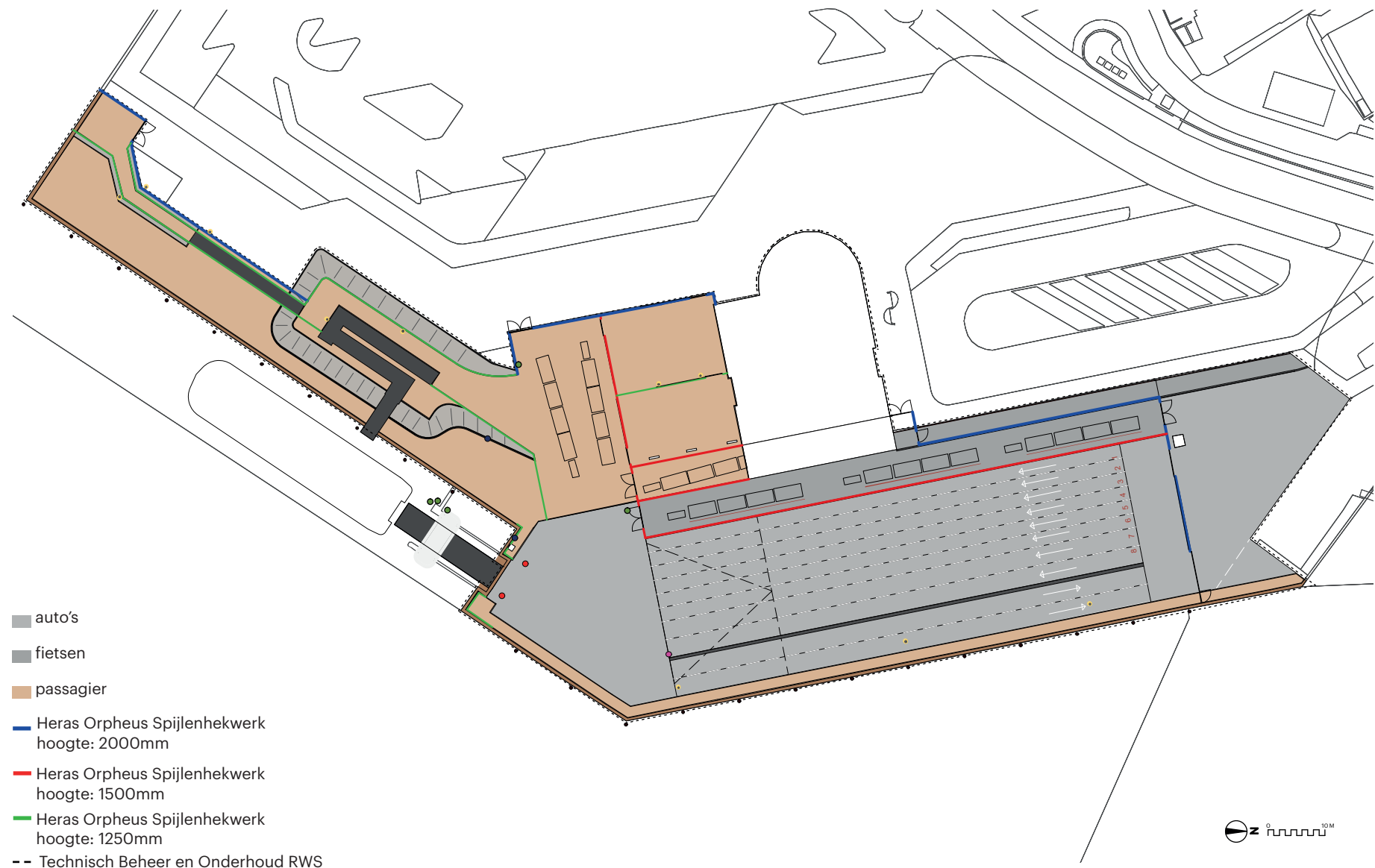
Ook zijn de leveranciers van de inrichtingselementen zorgvuldig gekozen. Dit zijn zoveel mogelijk Nederlandse leveranciers en producenten. Zo blijven productieketens zo kort mogelijk, waardoor CO2 zoveel mogelijk wordt gereduceerd.

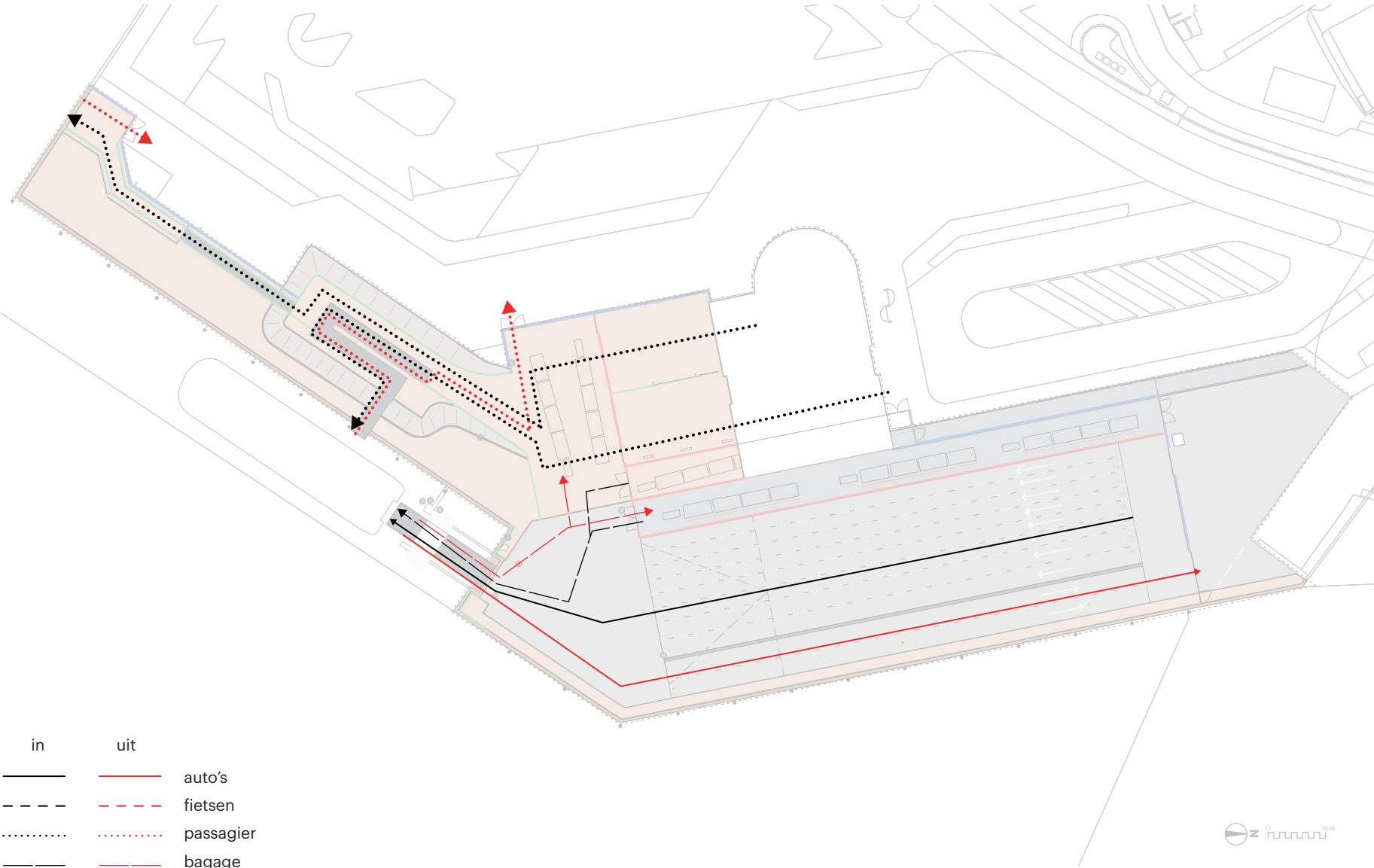
UITWERKINGEN

TERSCHELLING

Ontwerp

Nieuw routing

Verharding Principes

auto's

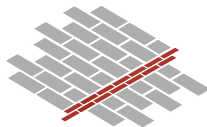
dicht asfaltbeton
AC-Surf met Grauwacke
mengsel

fietsen

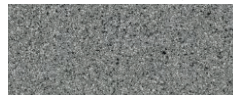
beton tegel

Fijne uitweggewassen deklaag

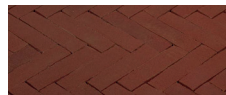
streklaag=WF (2rijen)

Struyk
Trottoirtegels 20x50x8
Breccia Mica Grigio 120

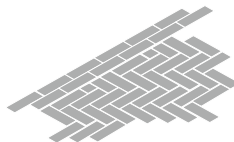

Wienerberger
Paviona WF

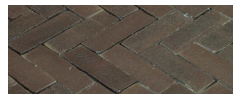

passagier

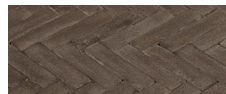
Gebakken bestrating
wegvlak=DF; streklaag=WF(2rijen)

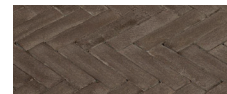
Wienerberger
Mastiek wasserstrich DF

Wienerberger
Mastiek WF

zetsteen (2m)

wachtruimte

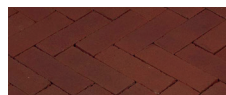
Gebakken bestrating
wegvlak=DF
+
natuursteen

Wienerberger
Mastiek wasserstrich DF

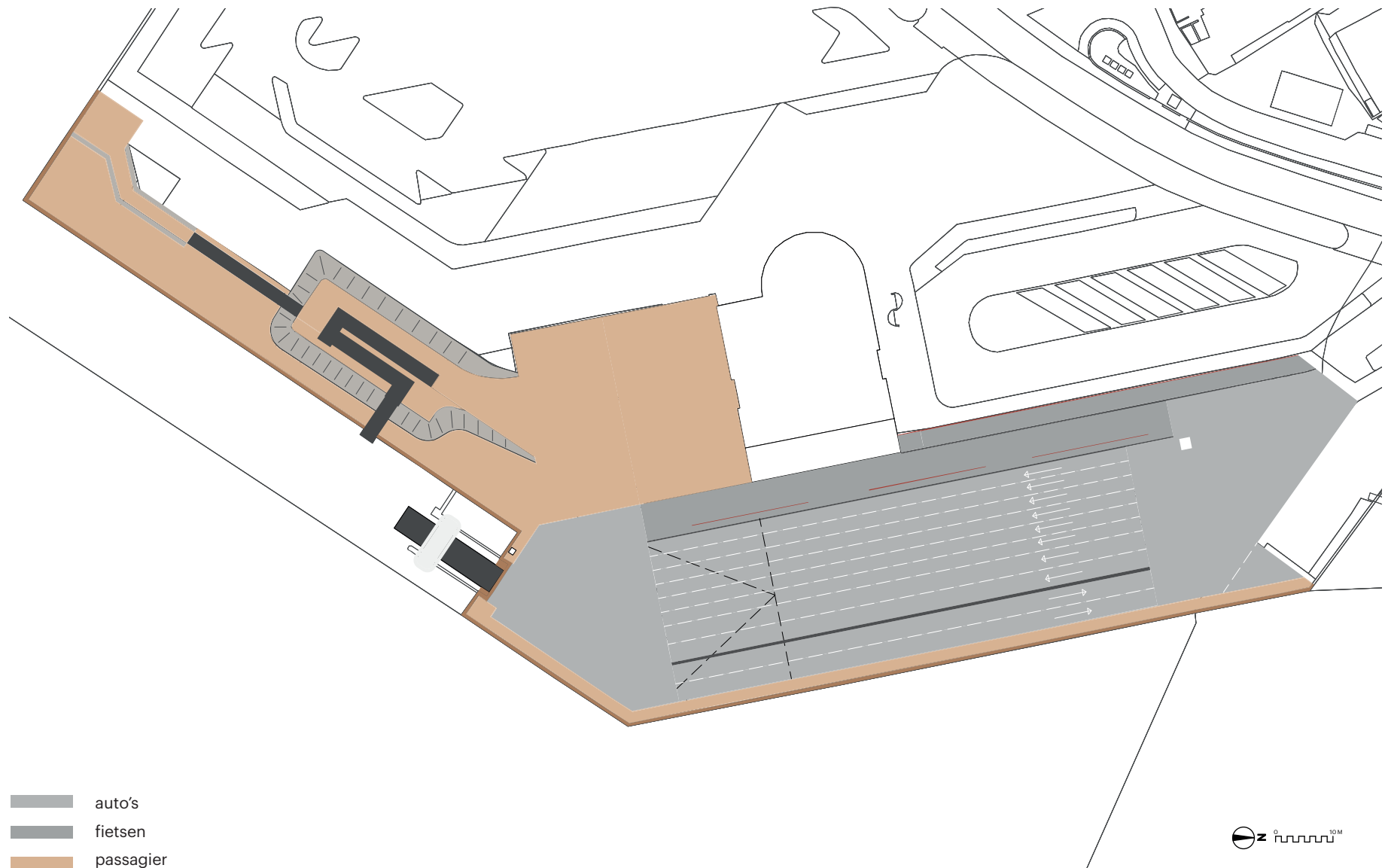
Wienerberger
Paviona DF

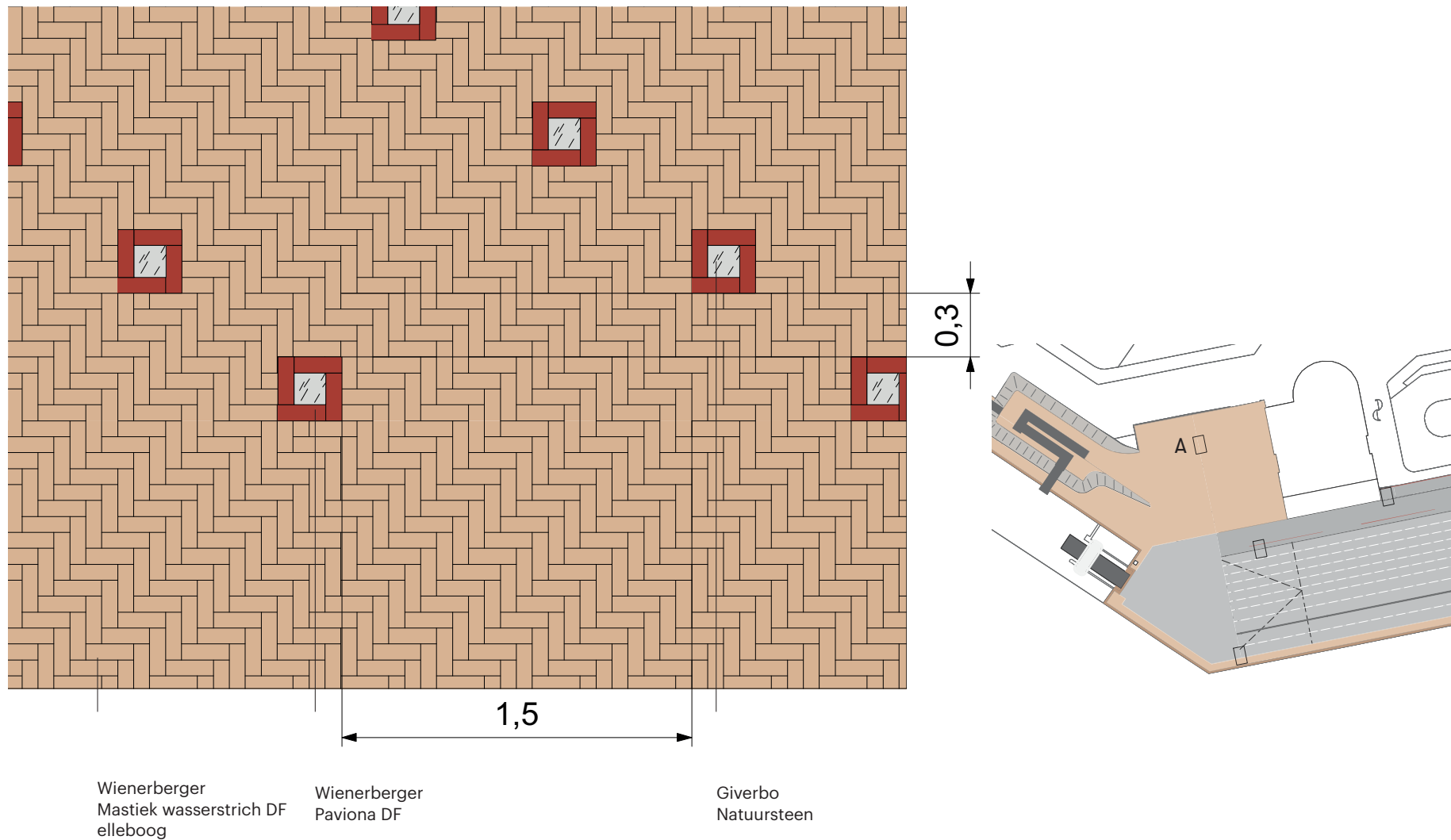
Giverbo
Natuursteen

Verharding

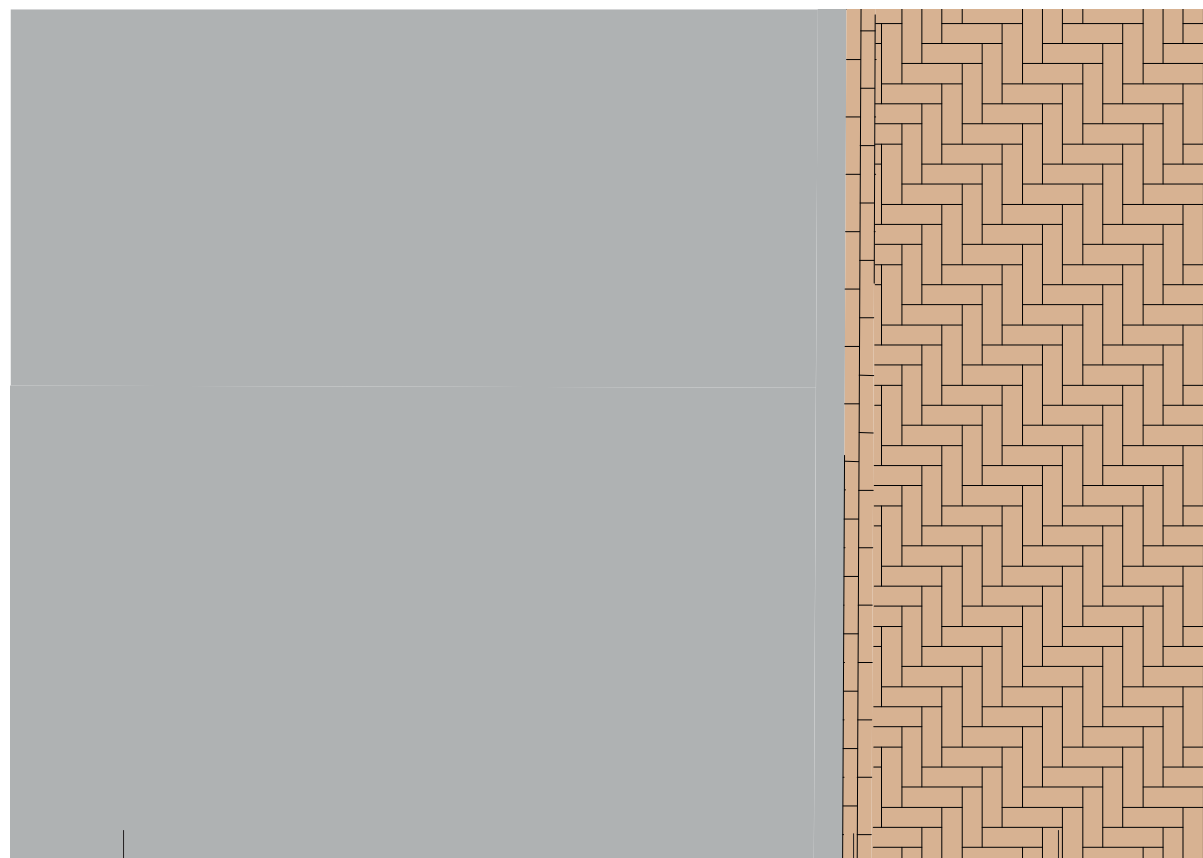

Detail A

670m² (zie dwg tekening) wordt uitgevoerd in Mastiek DF met incidenteel een molenverband van Paviona DF en een Giverbo natuursteen (dit is alles tussen de hekken van het wachtgebied).

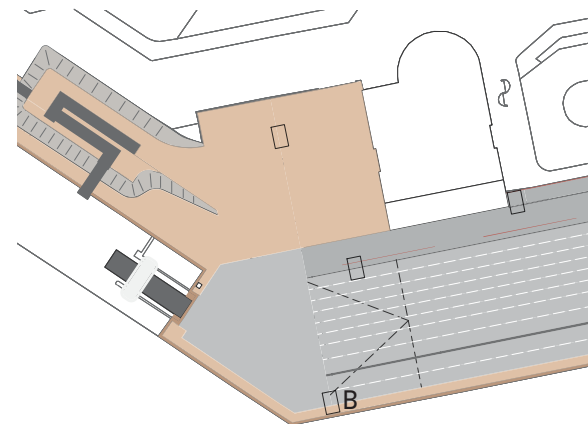
Detail B

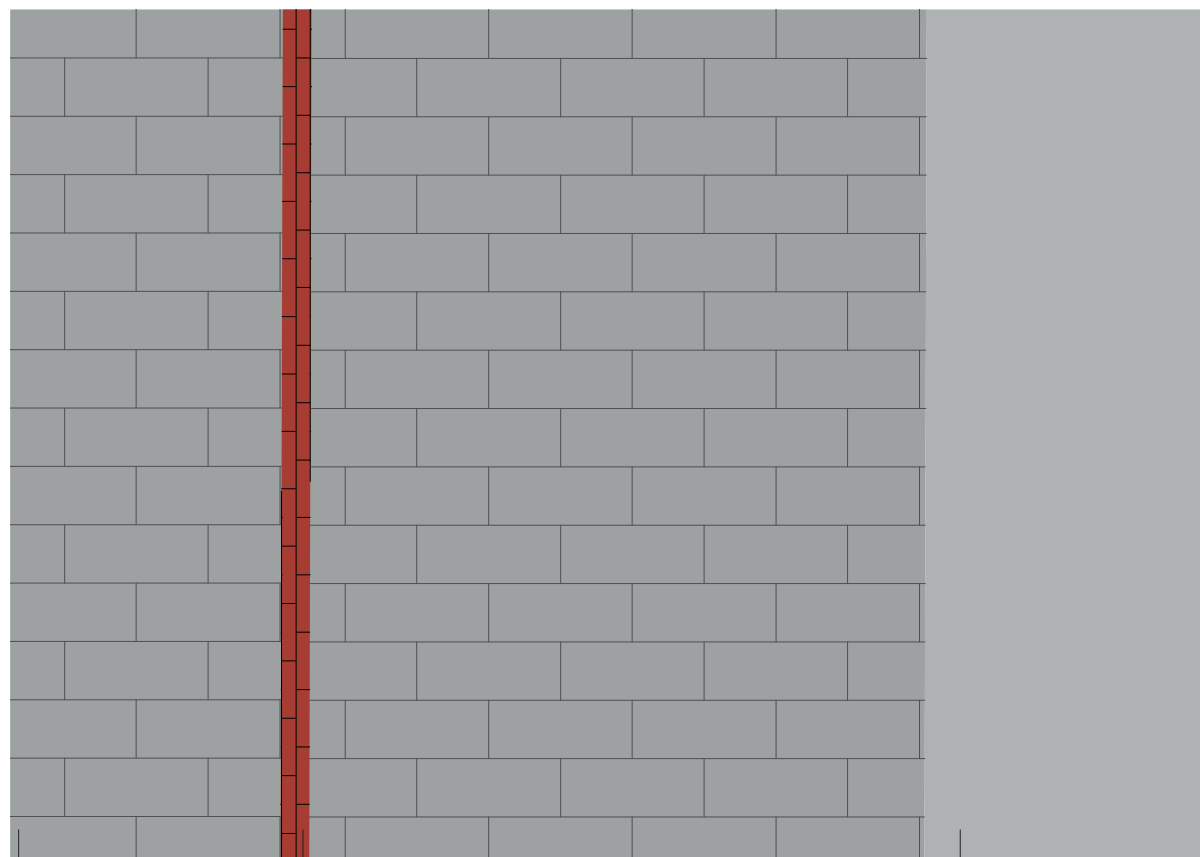
dicht asfaltbeton
AC-Surf met Grauwacke
mengsel

Wienerberger
Mastiek WF
halfsteens

Wienerberger
Mastiek wasserstrich DF
elleboog

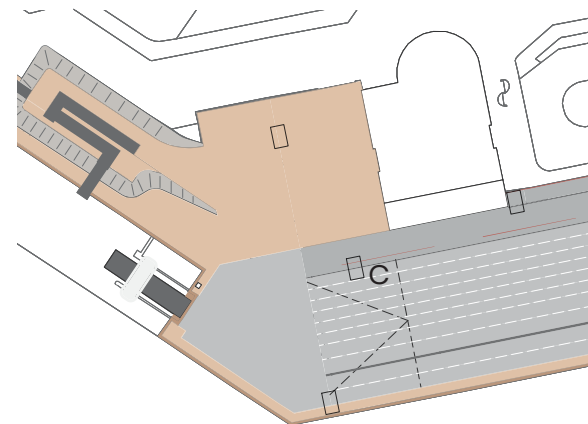
Detail C

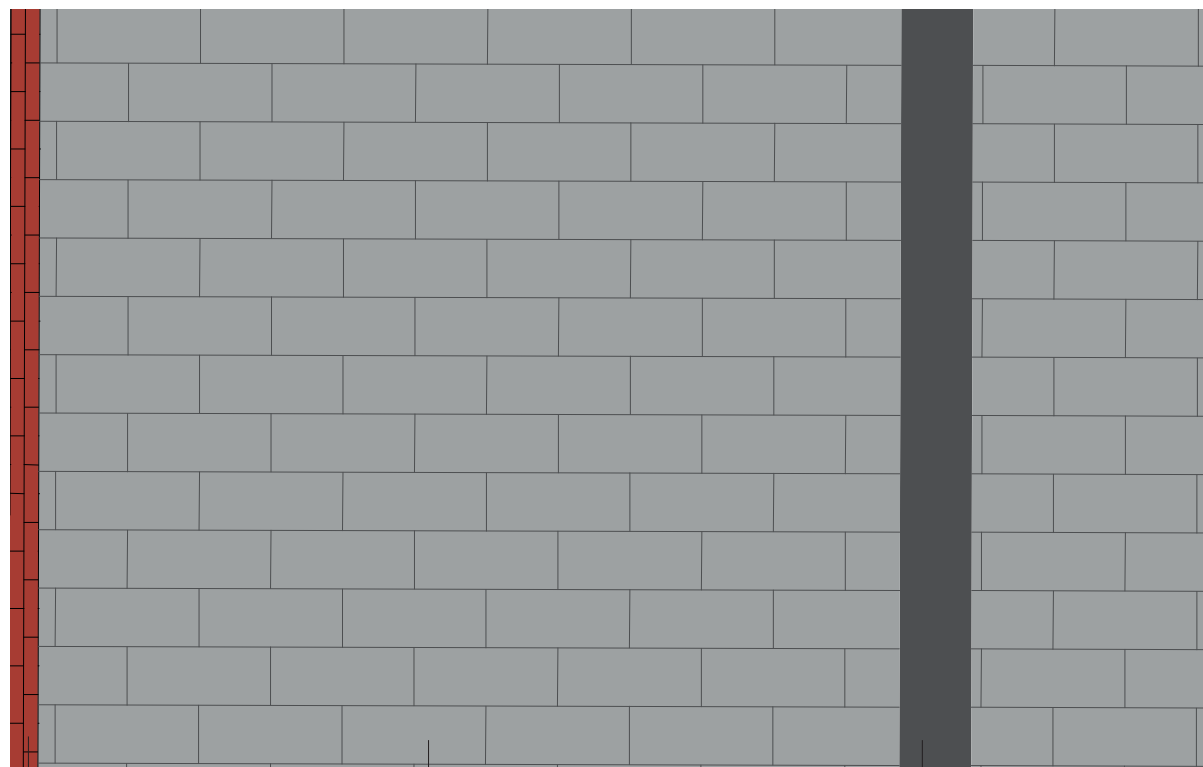
Struyk
Trottoirtegels 20x50x8
Breccia Mica Grigio 120
halfsteens

Wienerberger
Paviona WF
halfsteens

dicht asfaltbeton
AC-Surf met slijtlaag:
nederlandse steenslag

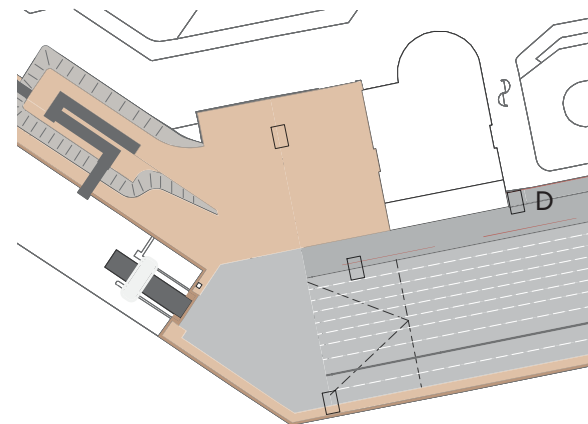
Detail D

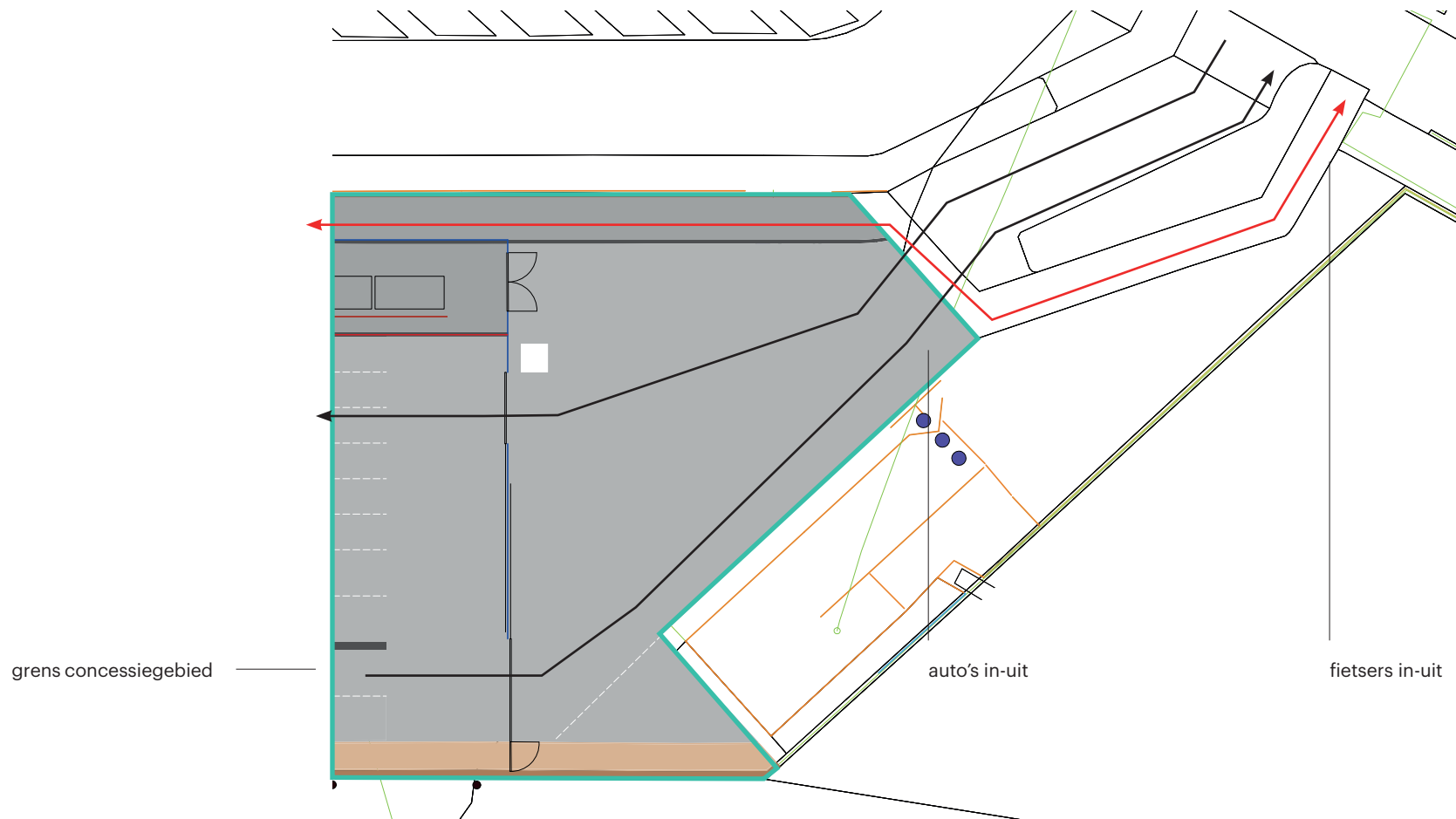
Wienerberger
Paviona WF
halfsteens

Struyk
Trottoirtegels 20x50x8
Breccia Mica Grigio 120
halfsteens

Struyk
Trottoirbanden 23/25x20
standaard , donkergrijs

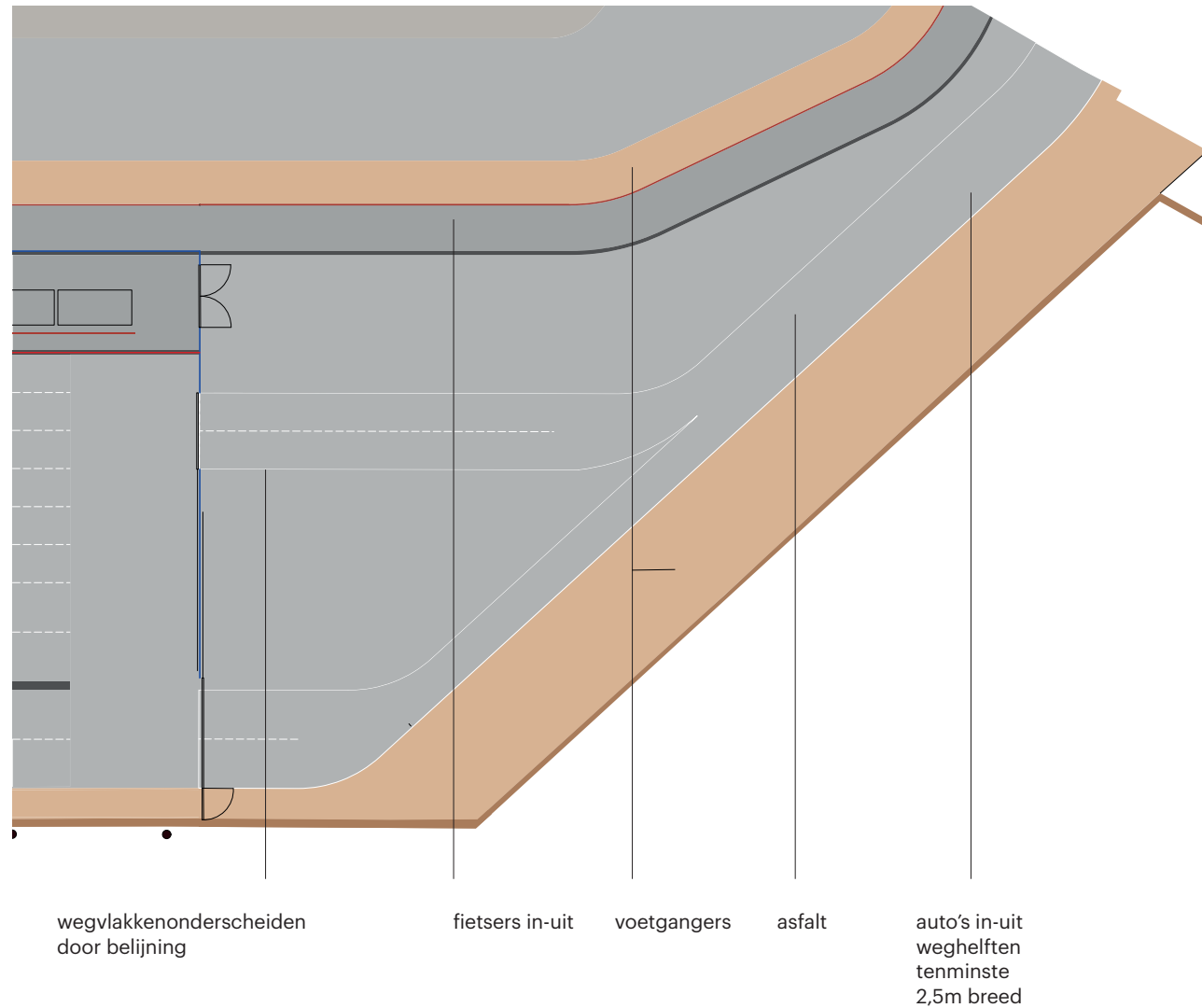

Aansluiting op bestaande situatie: tijdelijk

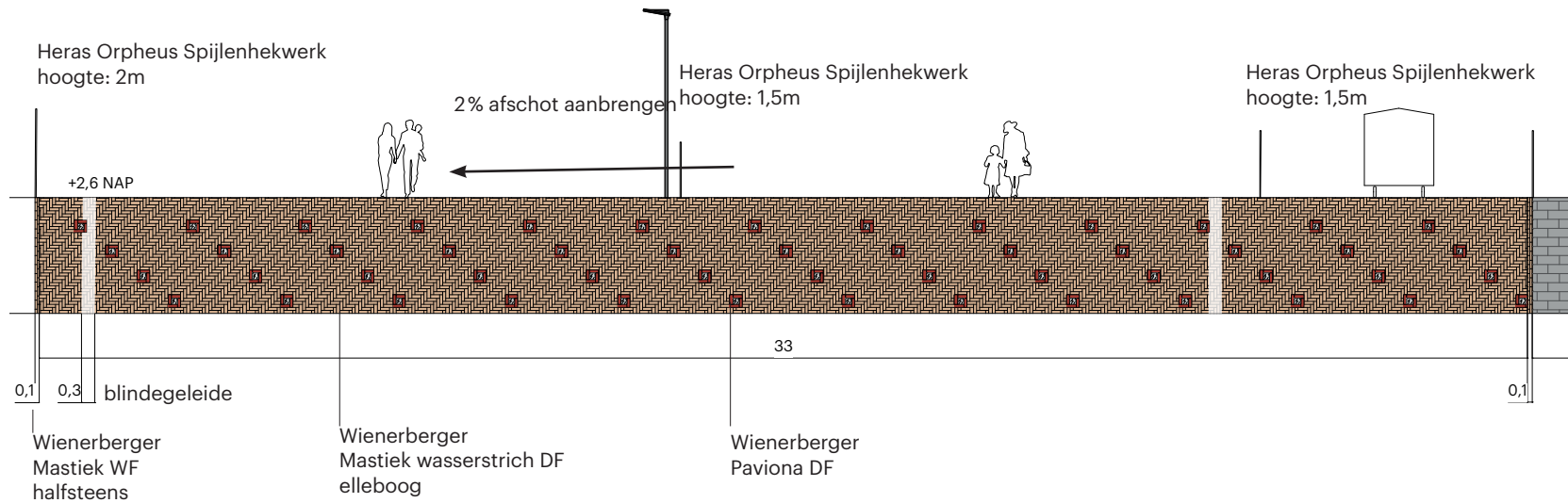

De gemeente is bezig met het opmaken van een masterplan voor de buitenruimte van het veergebied. Deze loopt parallel aan het DO Veerinrichtingen van Rijkswaterstaat, maar zal op een ander moment in uitvoering worden gebracht. Daarom is een tijdelijke oplossing gewenst voor de inschepping van auto's. Een gewenste situatie is op de rechter pagina te vinden. Deze tekening is niet bestemd voor uitvoering maar dient verder uitgetekend te worden.

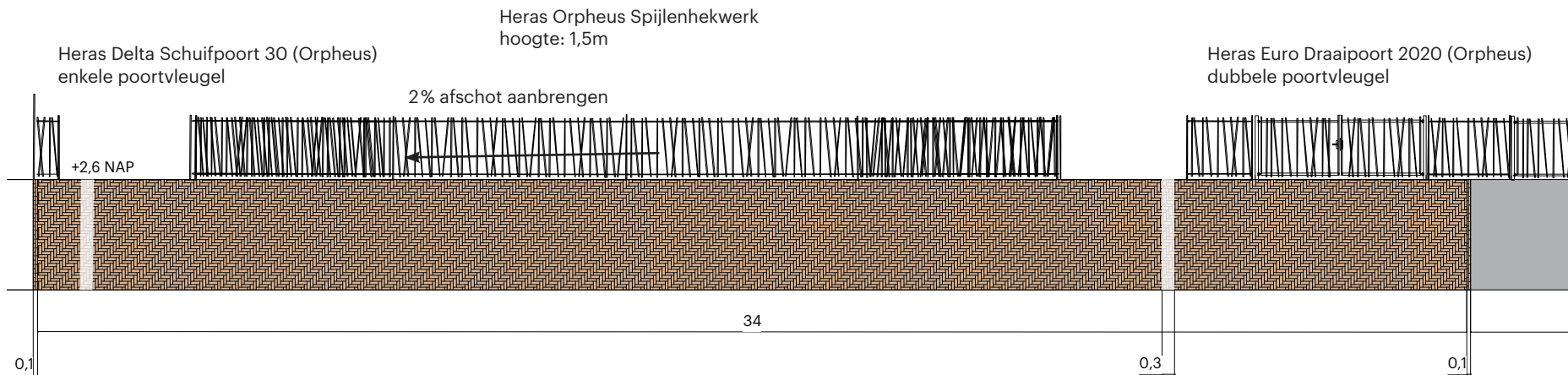
Gewenste aansluiting

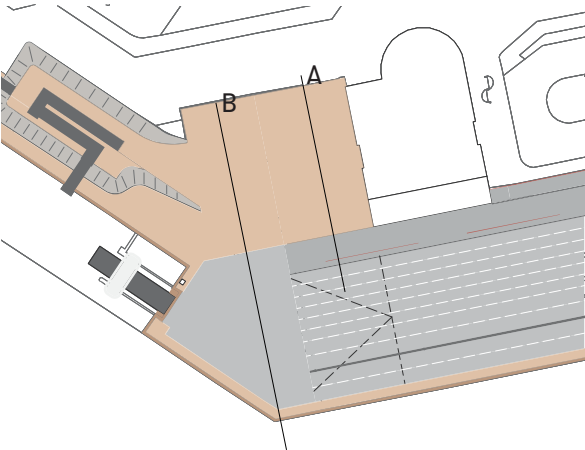
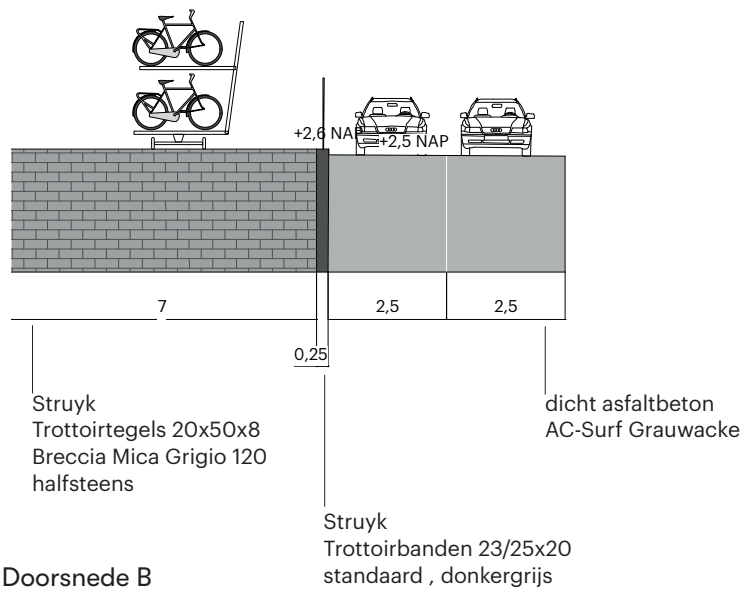
Doorsnede A

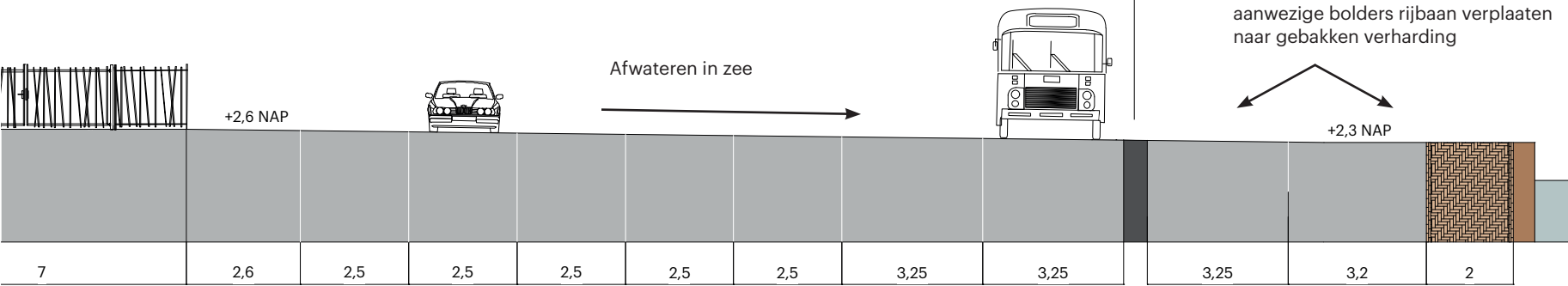
Doorsnede B

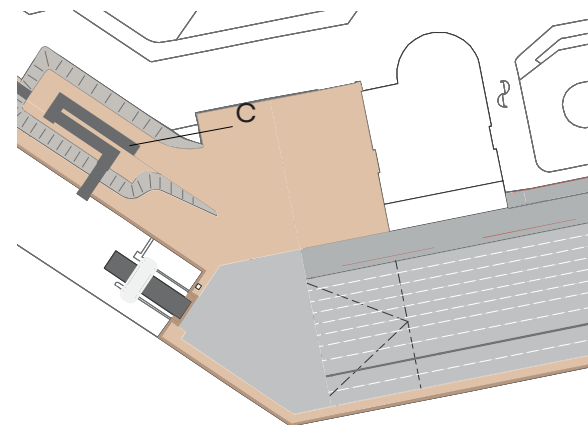
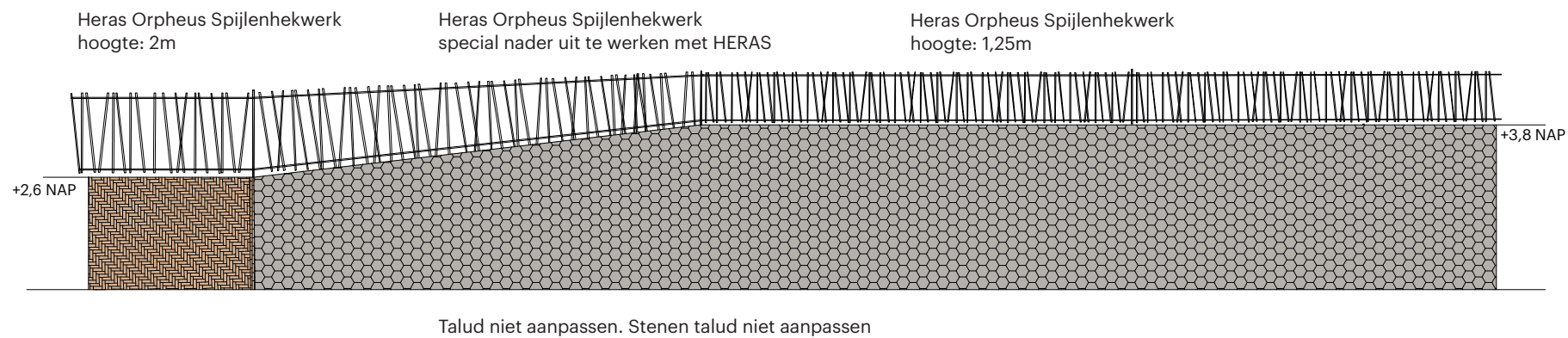
Doorsnede A

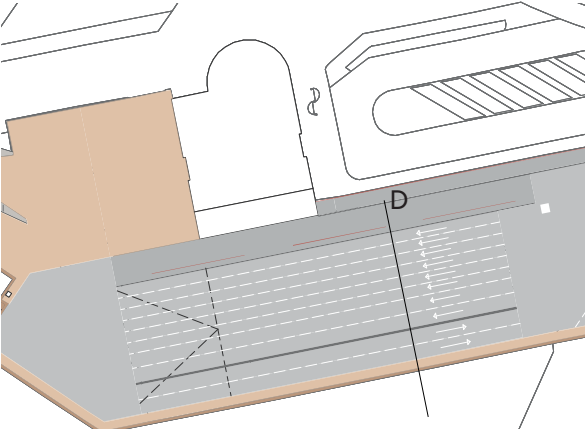
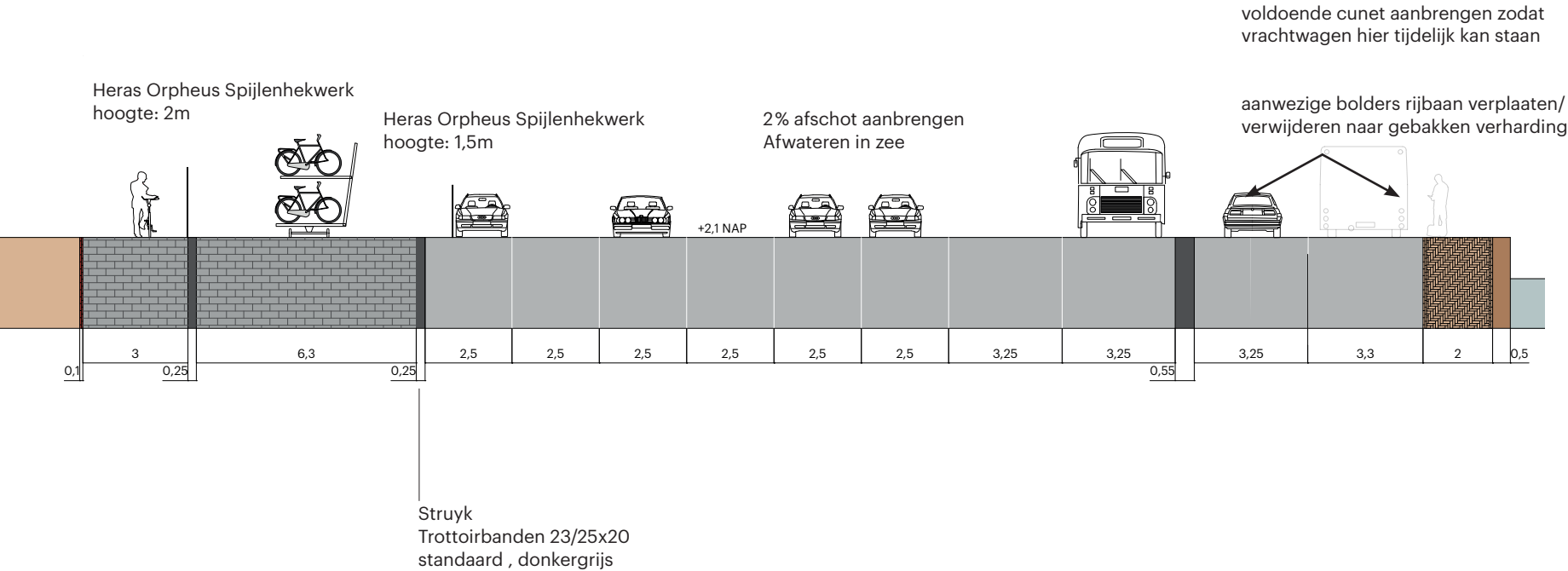
Doorsnede B

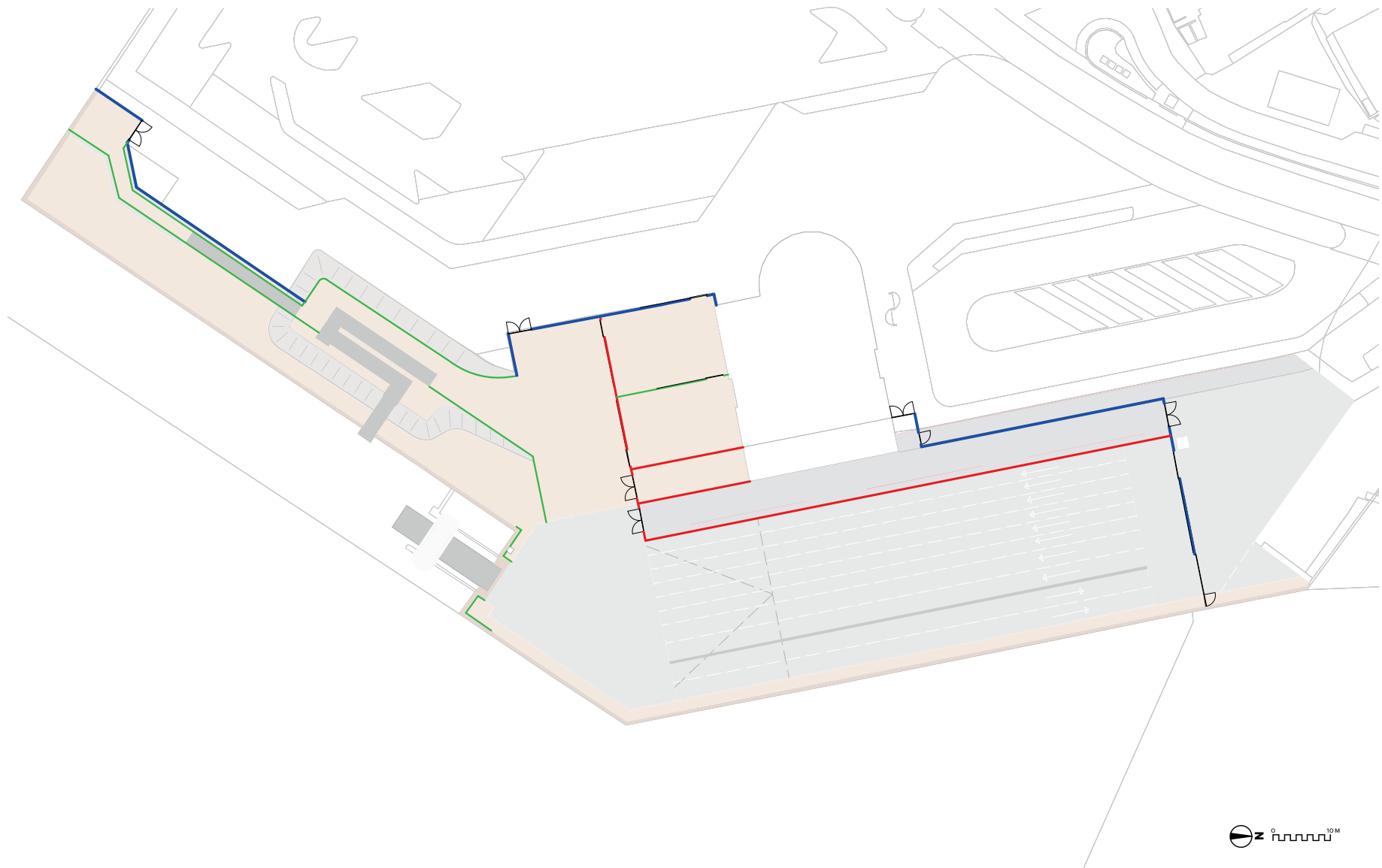
Doorsnede C

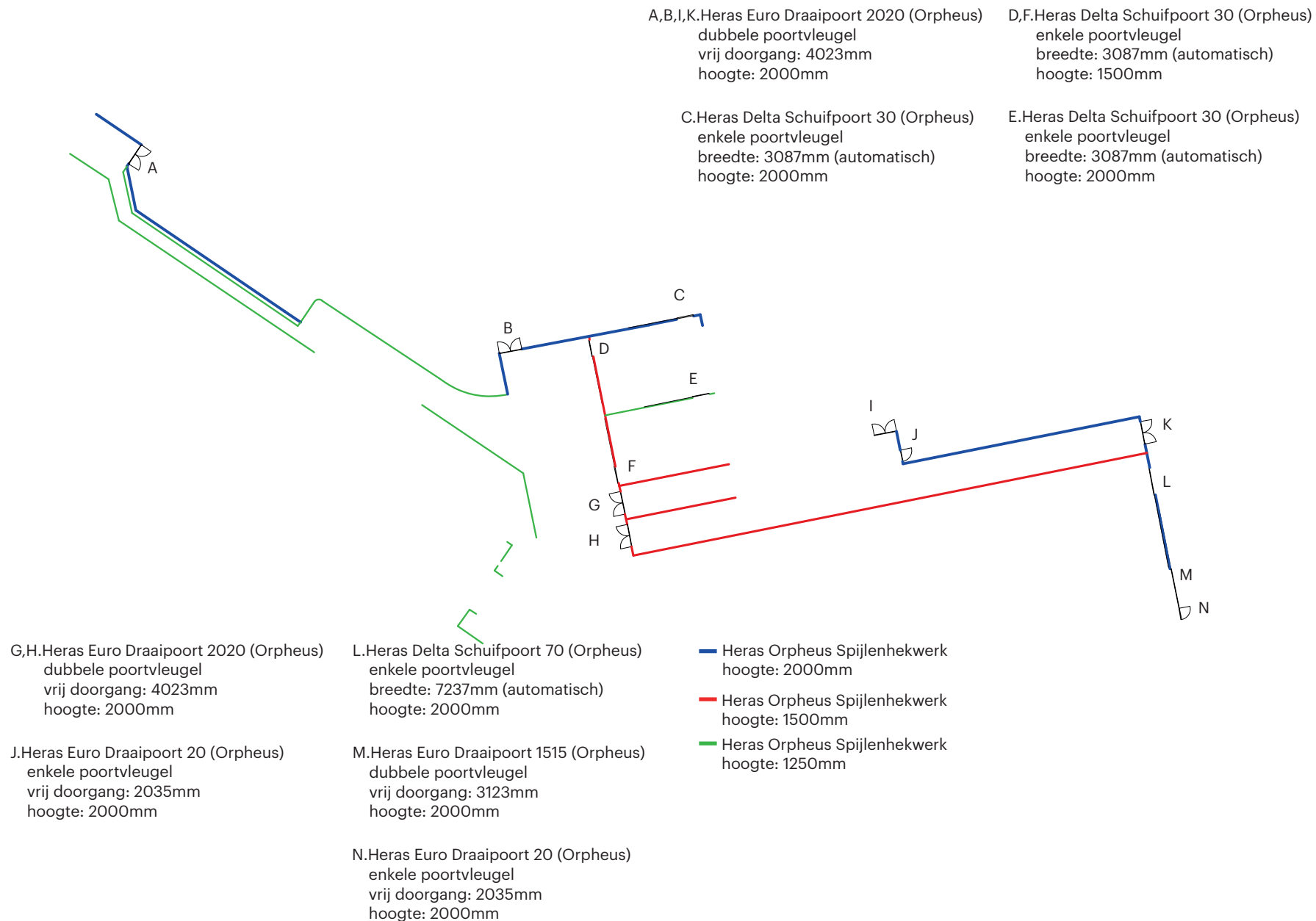

Doorsnede D

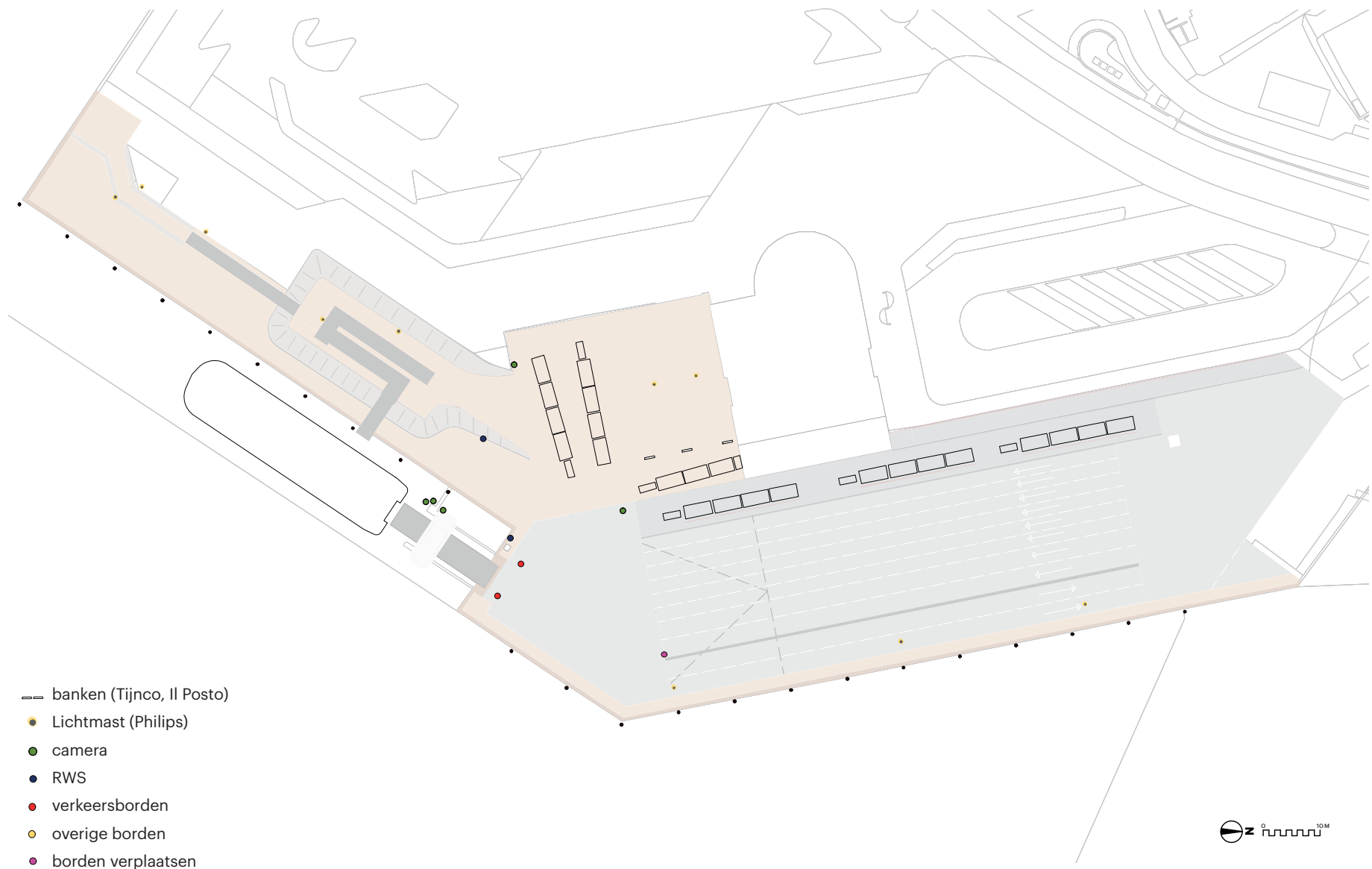

Hekken

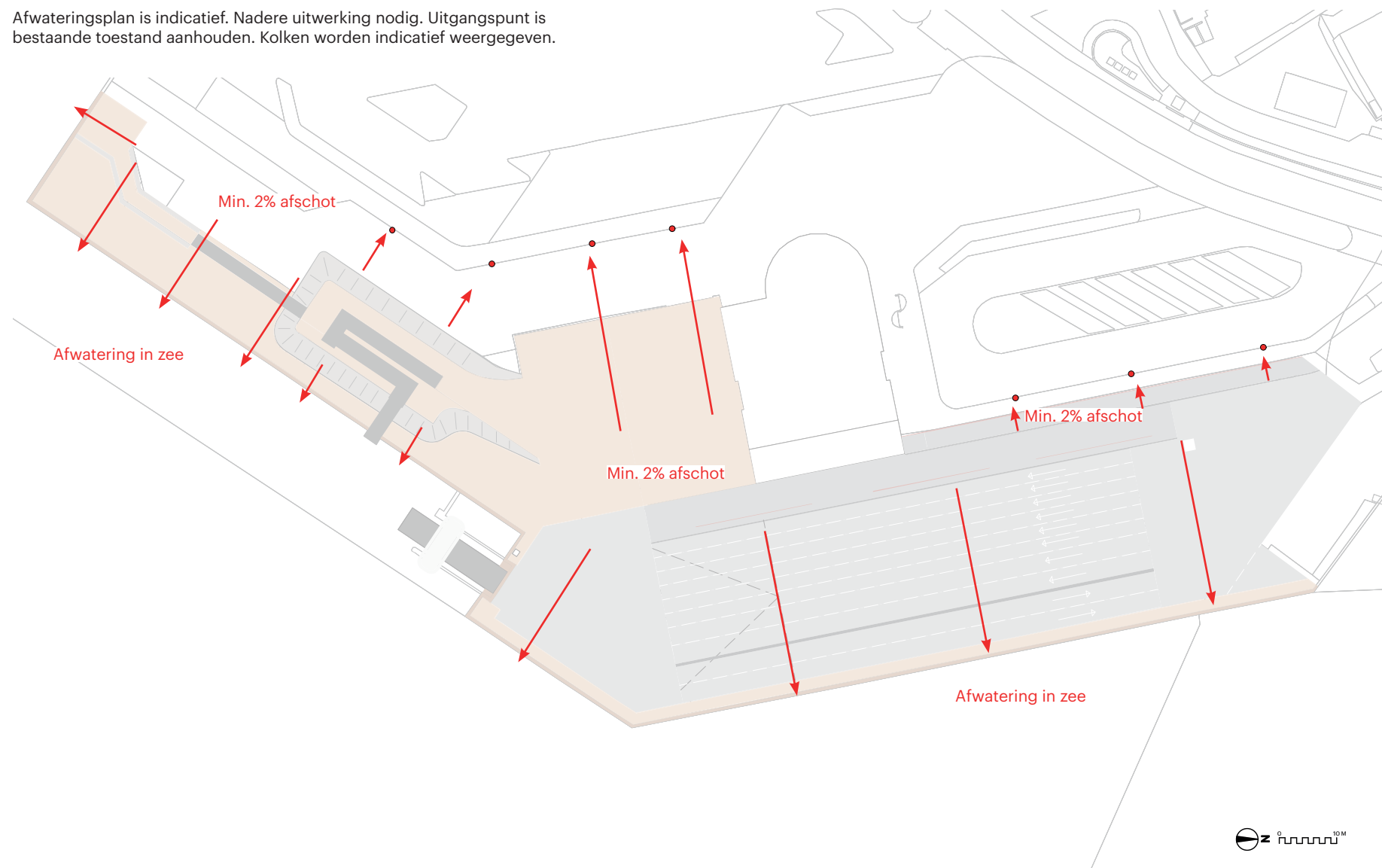

Objecten

Afwateren

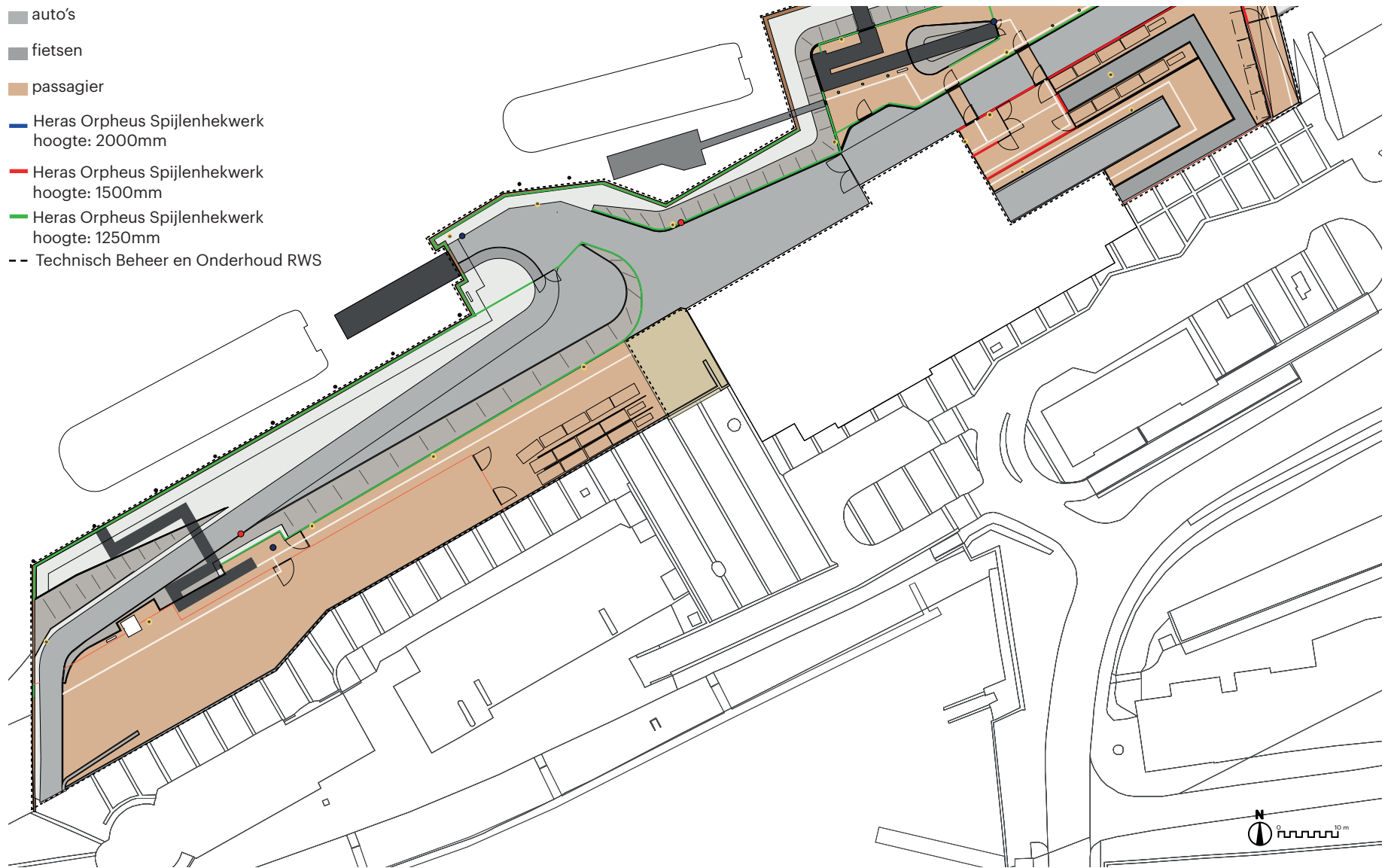
Afwateringsplan is indicatief. Nadere uitwerking nodig. Uitgangspunt is bestaande toestand aanhouden. Kolken worden indicatief weergegeven.

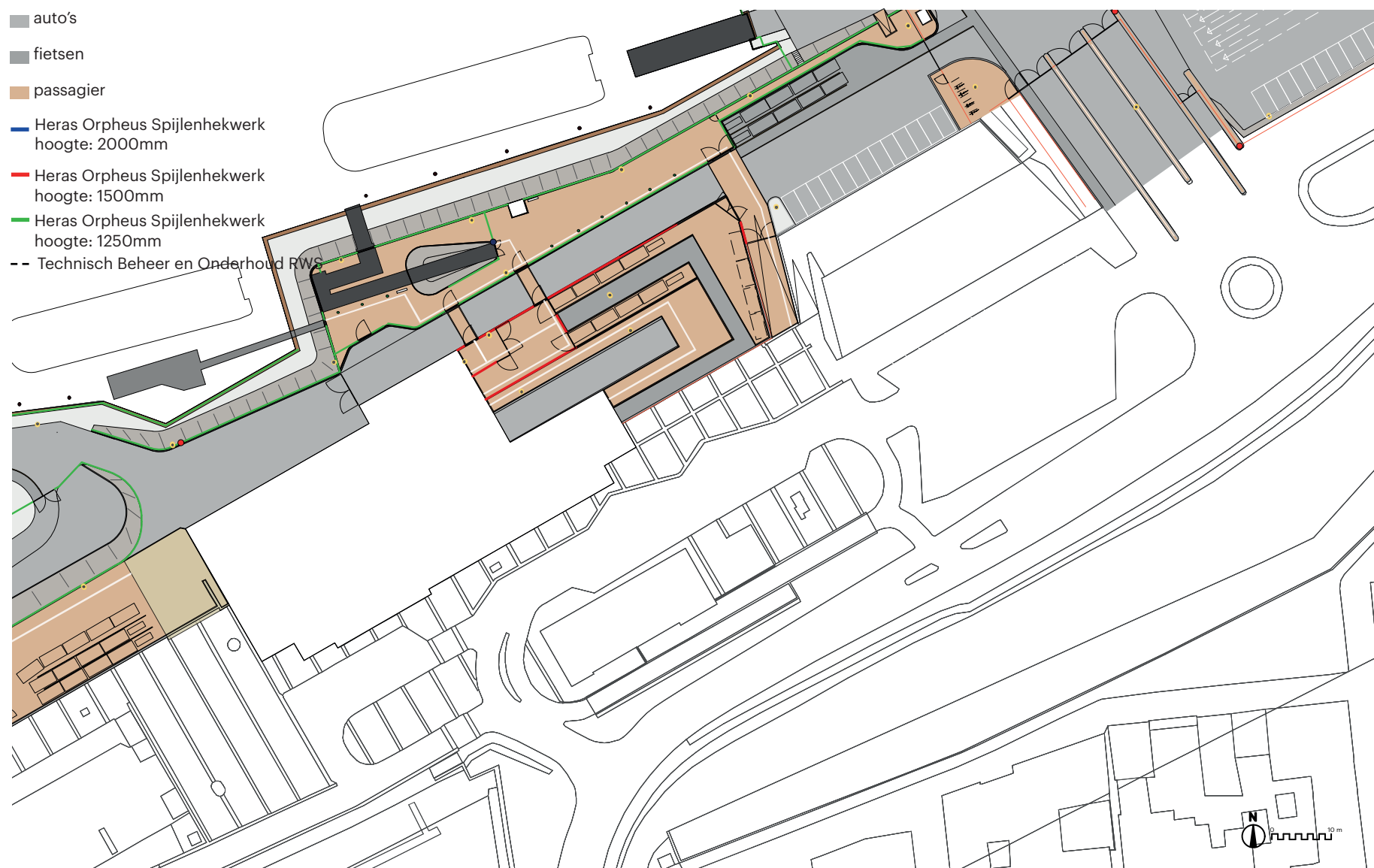

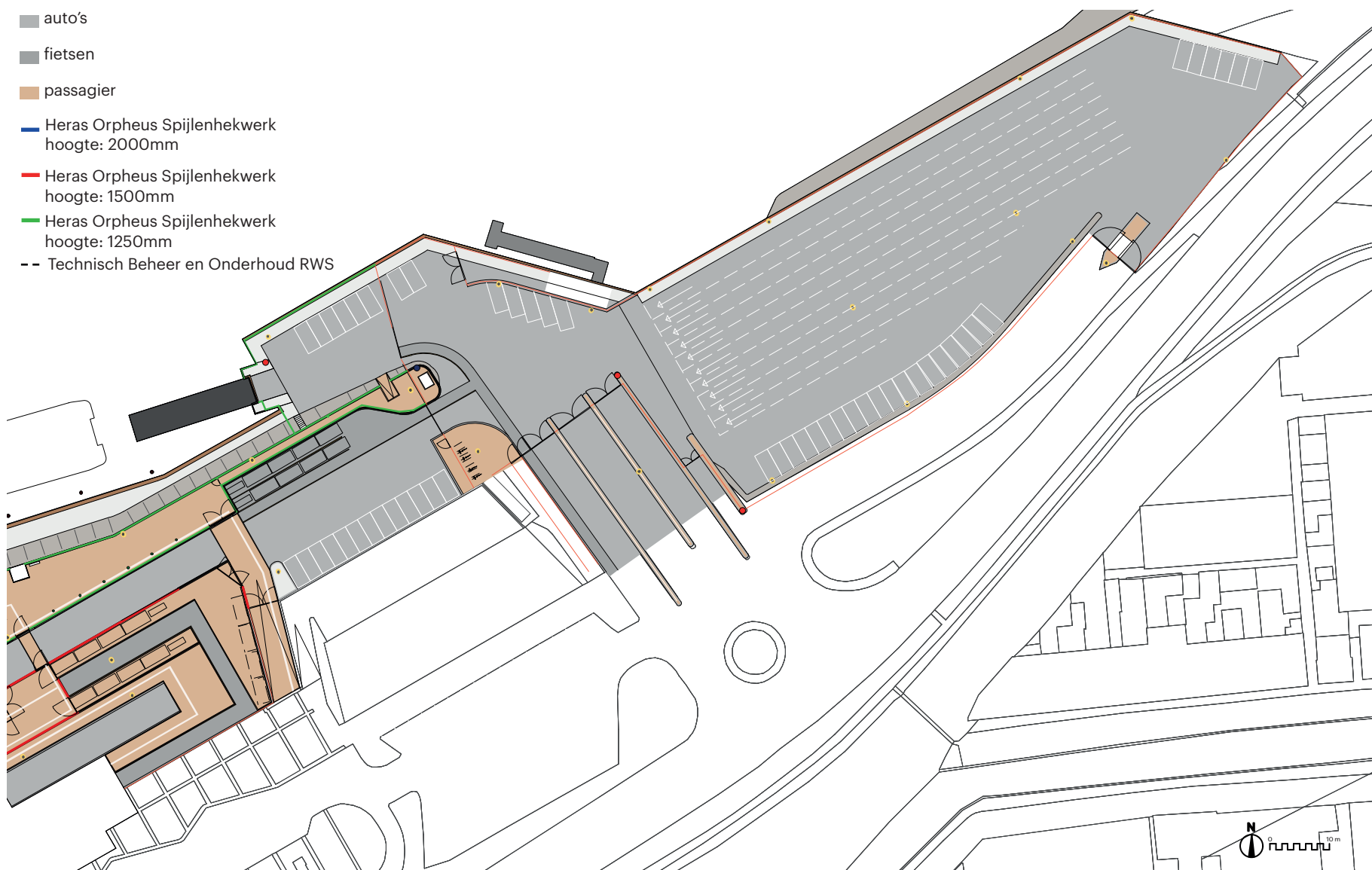
HARLINGEN

Ontwerp

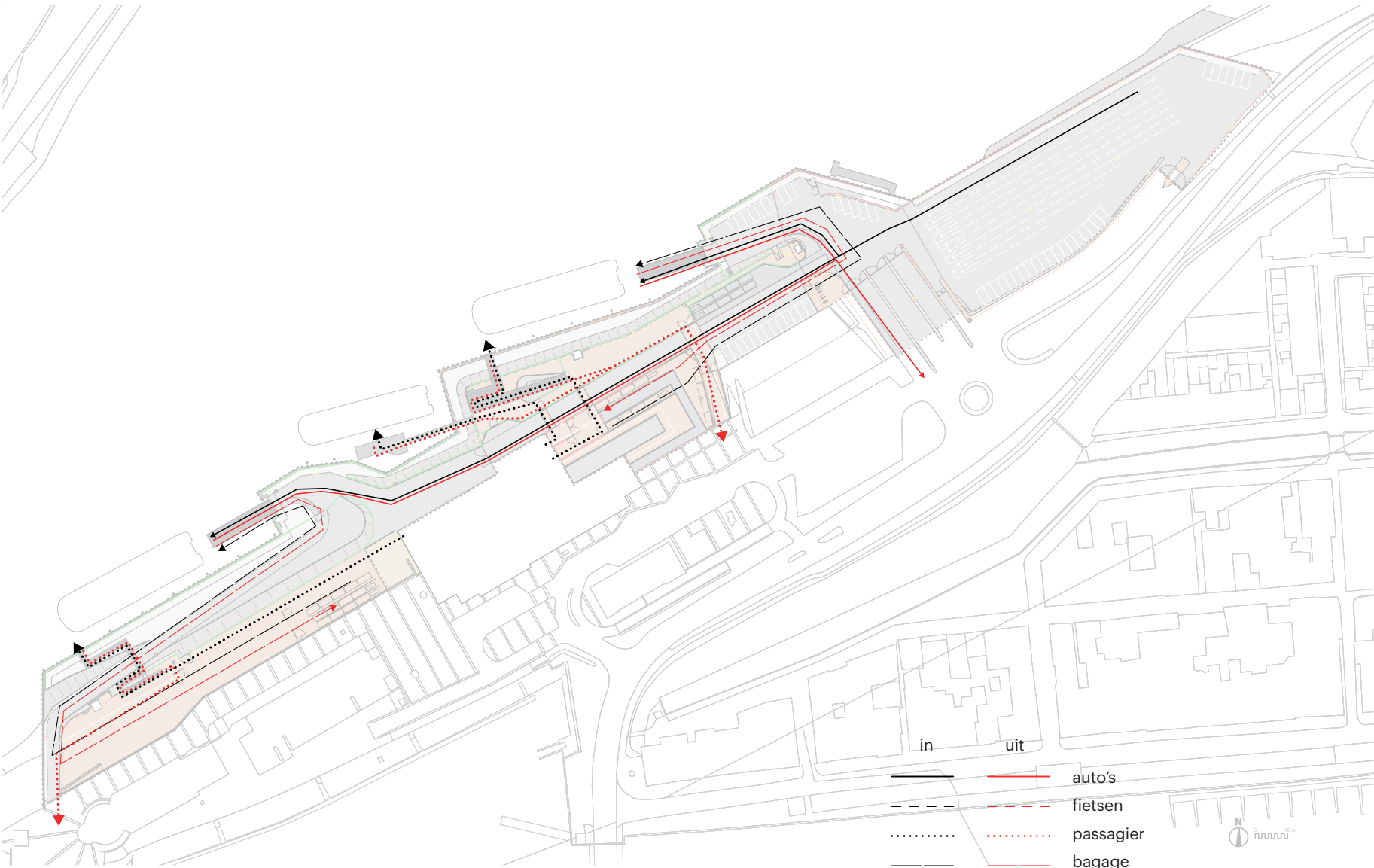
- auto's
- fietsen
- passagier
- Heras Orpheus Spijlenhekwerk
hoogte: 2000mm
- Heras Orpheus Spijlenhekwerk
hoogte: 1500mm
- Heras Orpheus Spijlenhekwerk
hoogte: 1250mm
- - Technisch Beheer en Onderhoud RWS

Nieuw routing

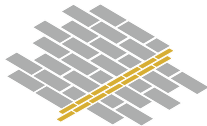
Verharding Principes

auto's

dicht asfaltbeton
AC-Surf met Grauwacke
mengsel

fietsen

beton tegel
Fijne uitweggewassen deklaag
streklaag=WF (2rijen)

Struyk
Trottoirtegels 20x50x8
Breccia Mica Grigio 120

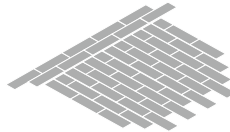

Wienerberger
Brons Wasserstrich WF

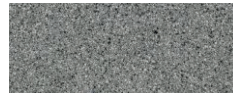

passagier

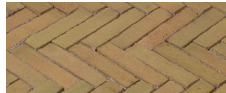
Gebakken bestrating
wegvlak=DF; streklaag=WF(2rijen)

Wienerberger
Mastiek wasserstrich DF

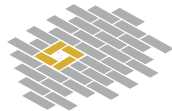
Wienerberger
Mastiek WF

zetsteen (2m)
Hergebruik bestaande
materiaal

wachtruimte

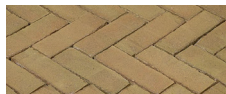
Gebakken bestrating
wegvlak=DF
+
natuursteen

Wienerberger
Mastiek wasserstrich DF

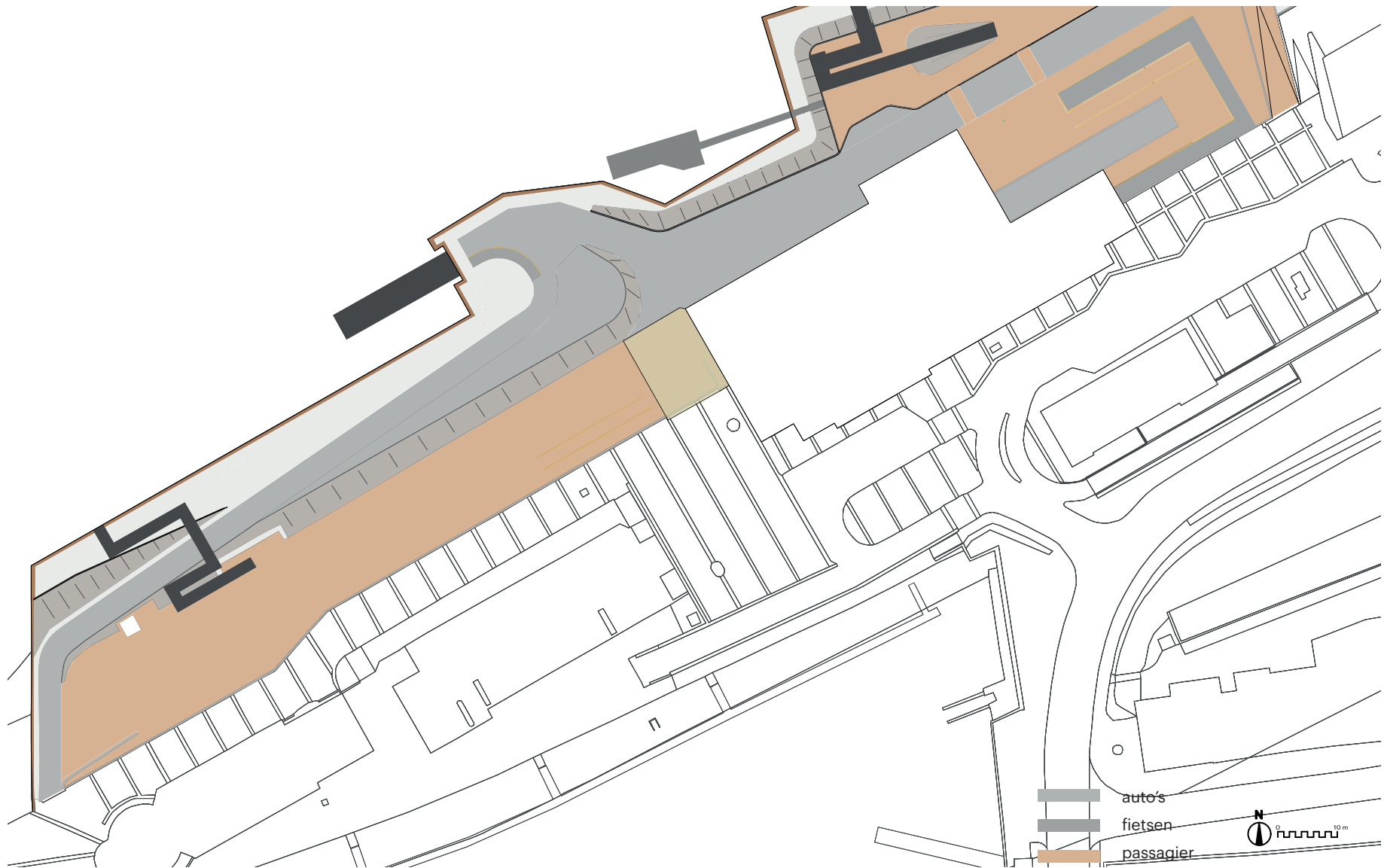
Wienerberger
Brons Wasserstrich DF

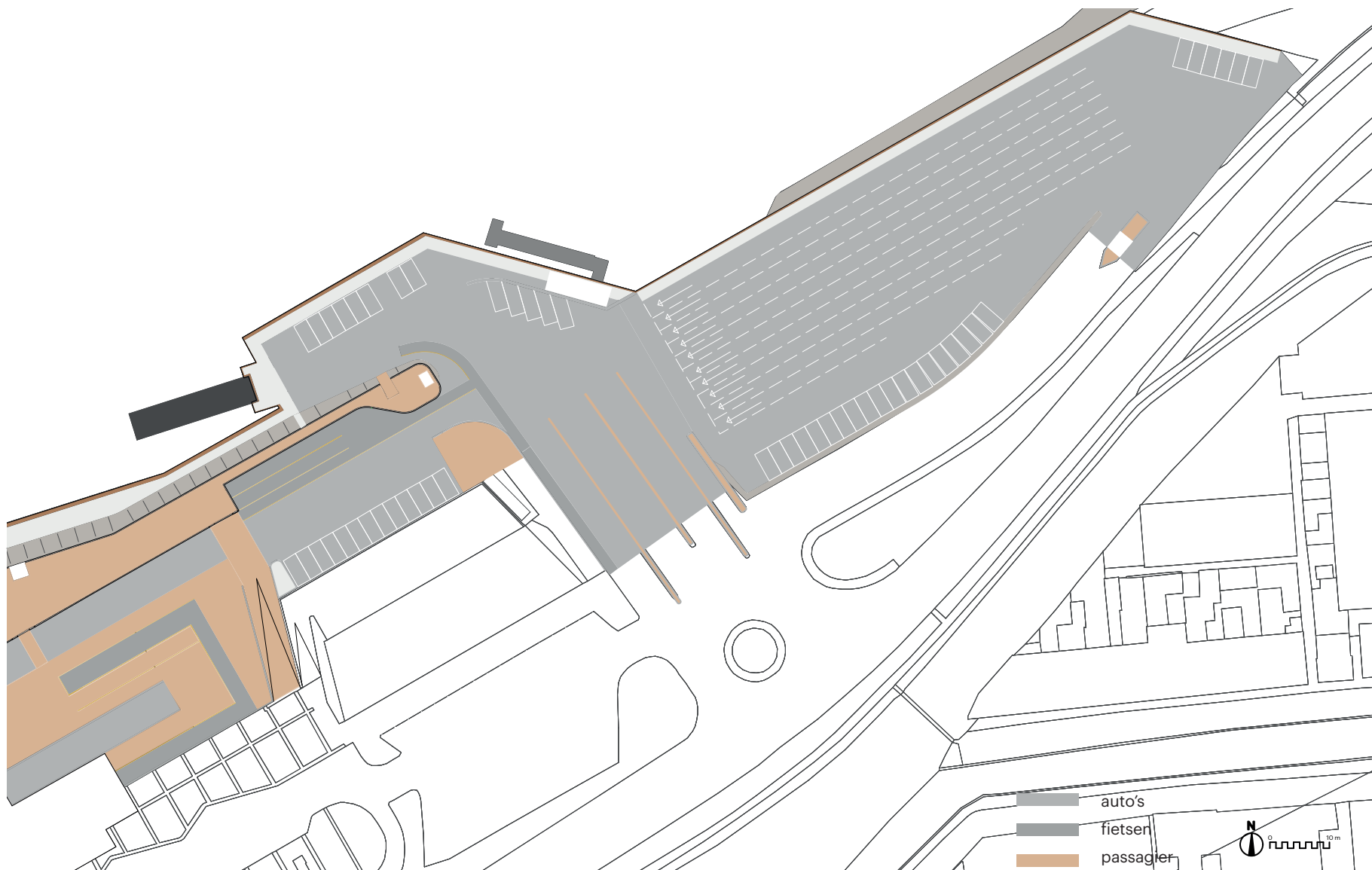

Giverbo
Natuursteen

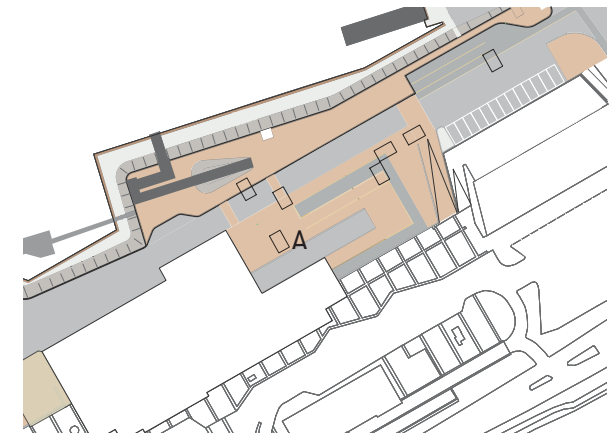
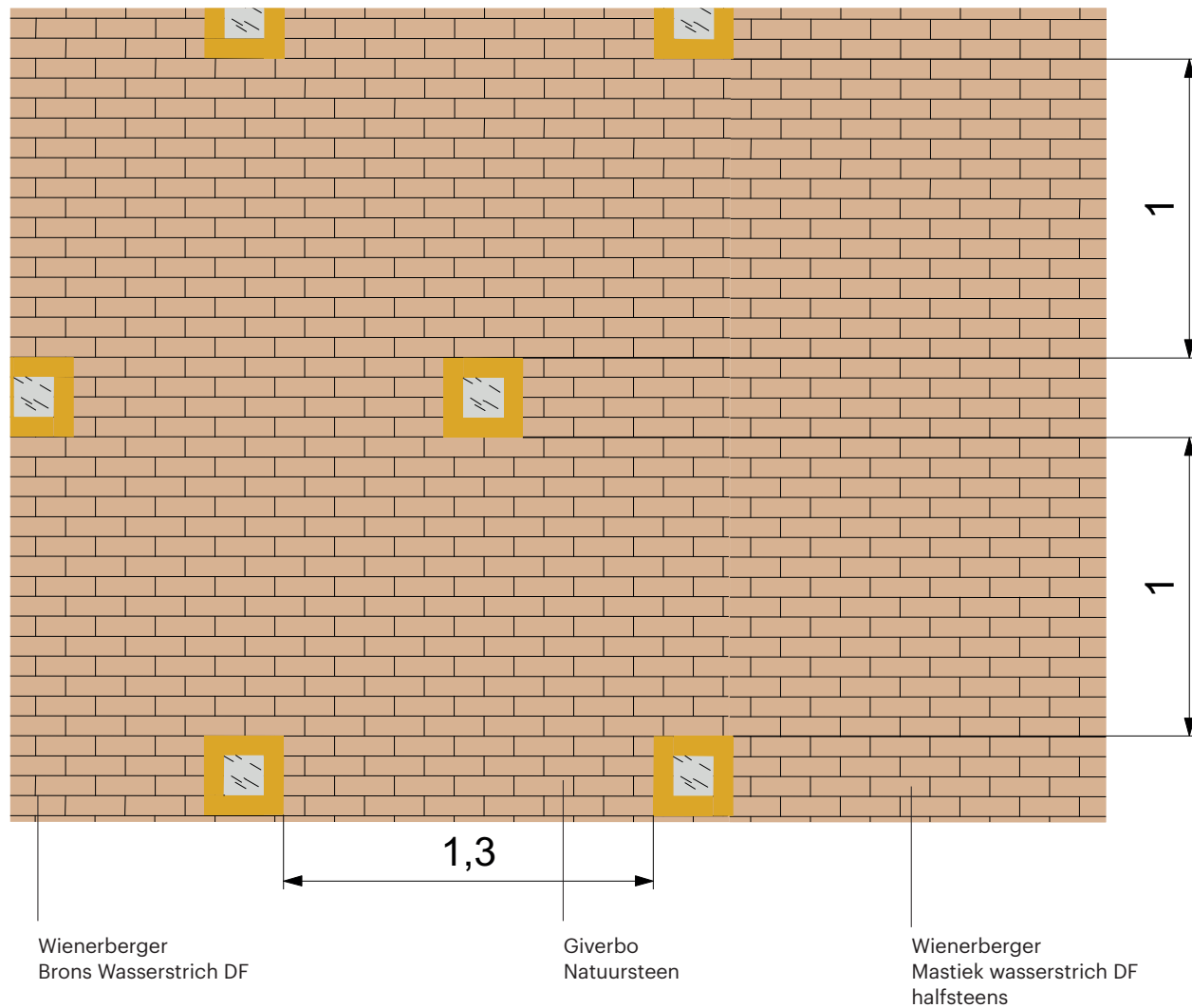

Verharding

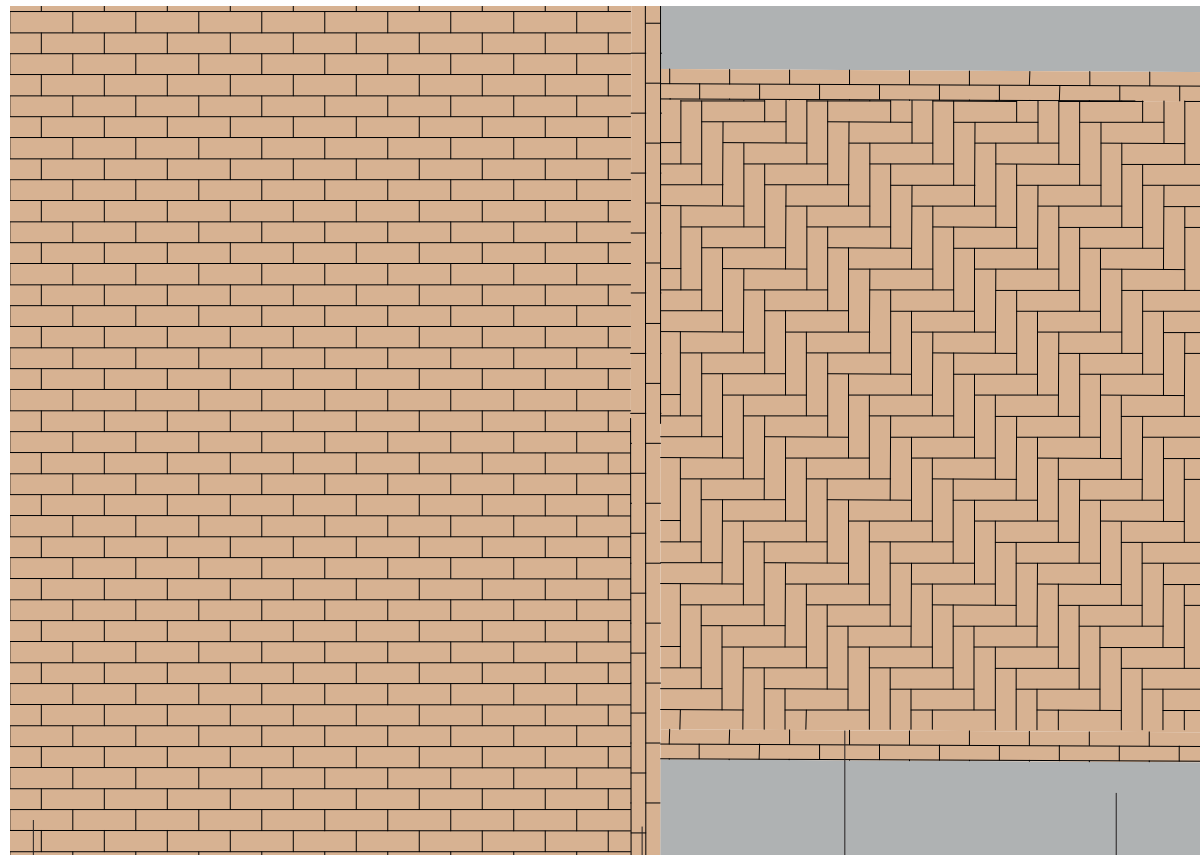

Detail B

170m² (zie dwg tekening) wordt uitgevoerd in Mastiek DF met incidenteel een molenverband van Brons DF en een Giverbo natuursteen (dit is alles tussen de hekken van het wachtgebied).

Detail A

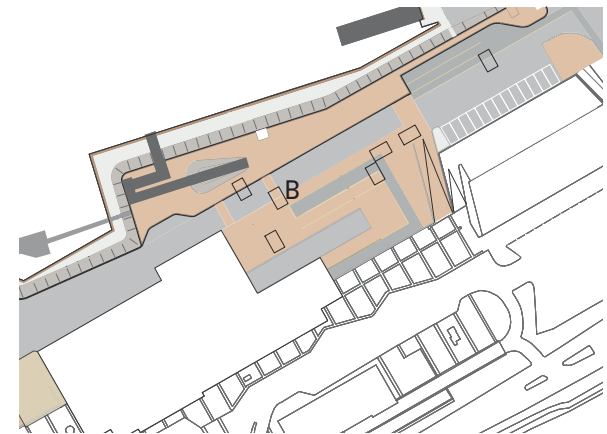

Wienerberger
Mastiek wasserstrich DF
halfsteens

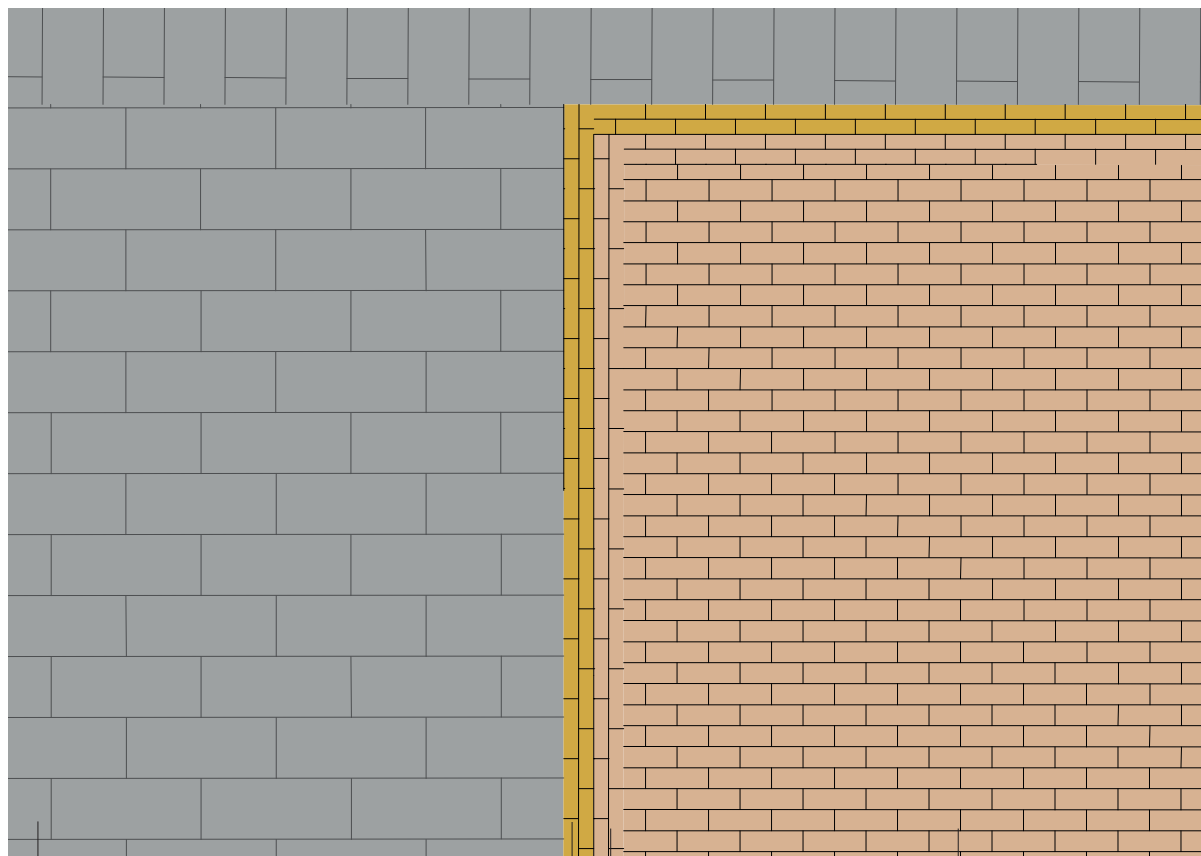
2 streklaag
Wienerberger
Mastiek WF
halfsteens

Wienerberger
Mastiek wasserstrich DF
elleboog

dicht asfaltbeton
AC-Surf met Grauwaske
mengsel

Detail C

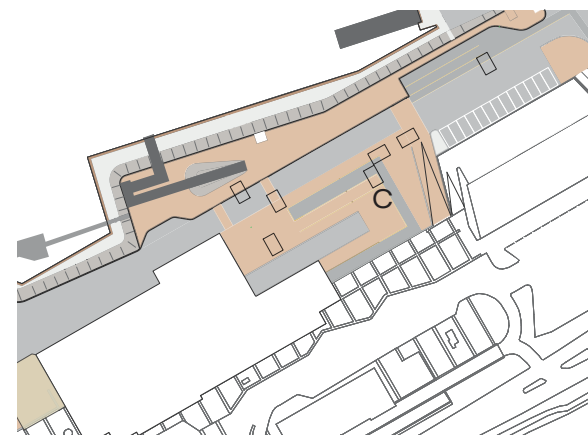

Struyk
Trottoirtegels 20x50x8
Breccia Mica Grigio 120
halfsteens

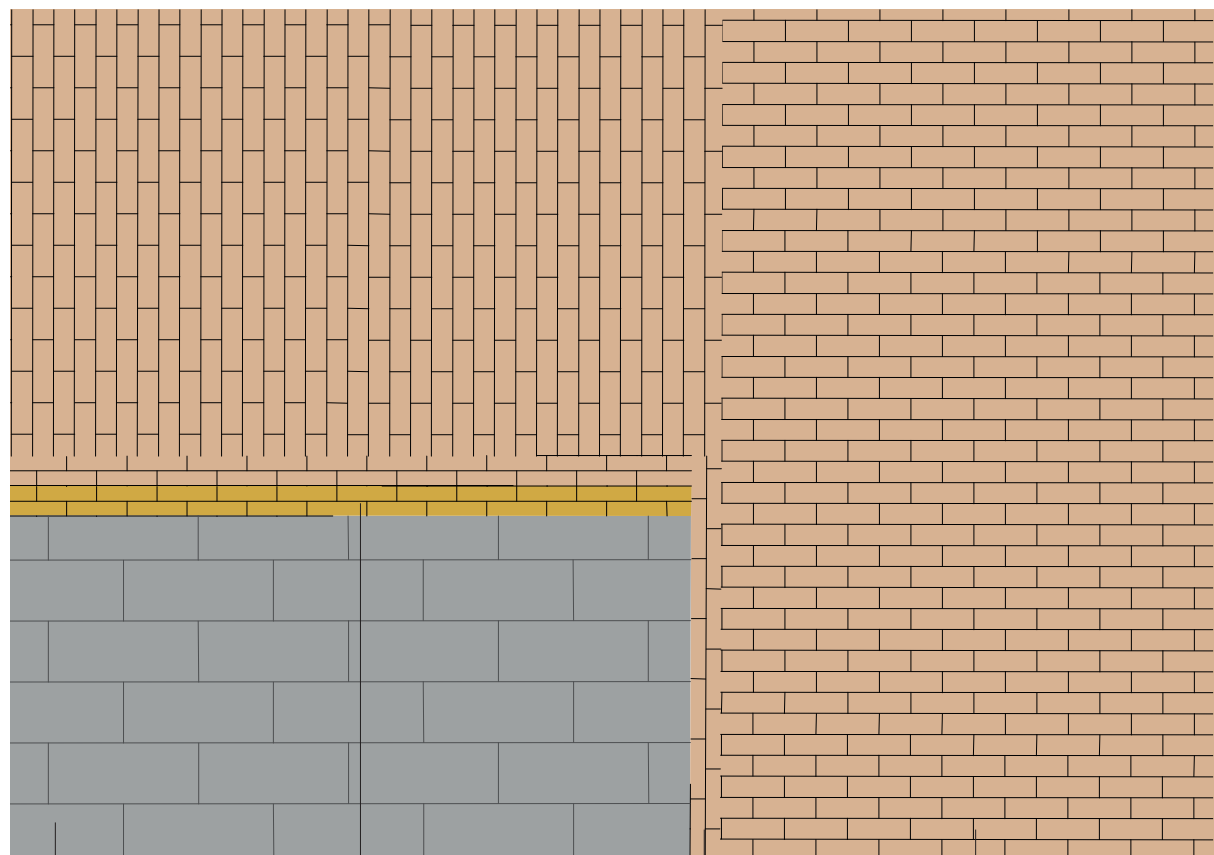
2 streklaagWienerberger
Brons Wasserstrich WF
halfsteens

2 streklaagWienerberger
Mastiek wasserstrich WF
halfsteens

Wienerberger
Mastiek wasserstrich DF
halfsteens

Detail D

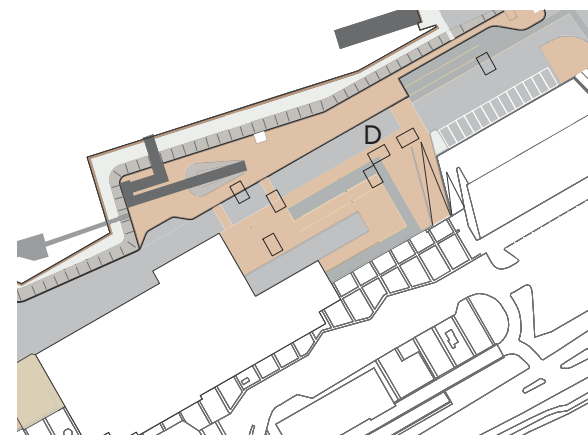

Struyk
Trottoirtegels 20x50x8
Breccia Mica Grigio 120
halfsteens

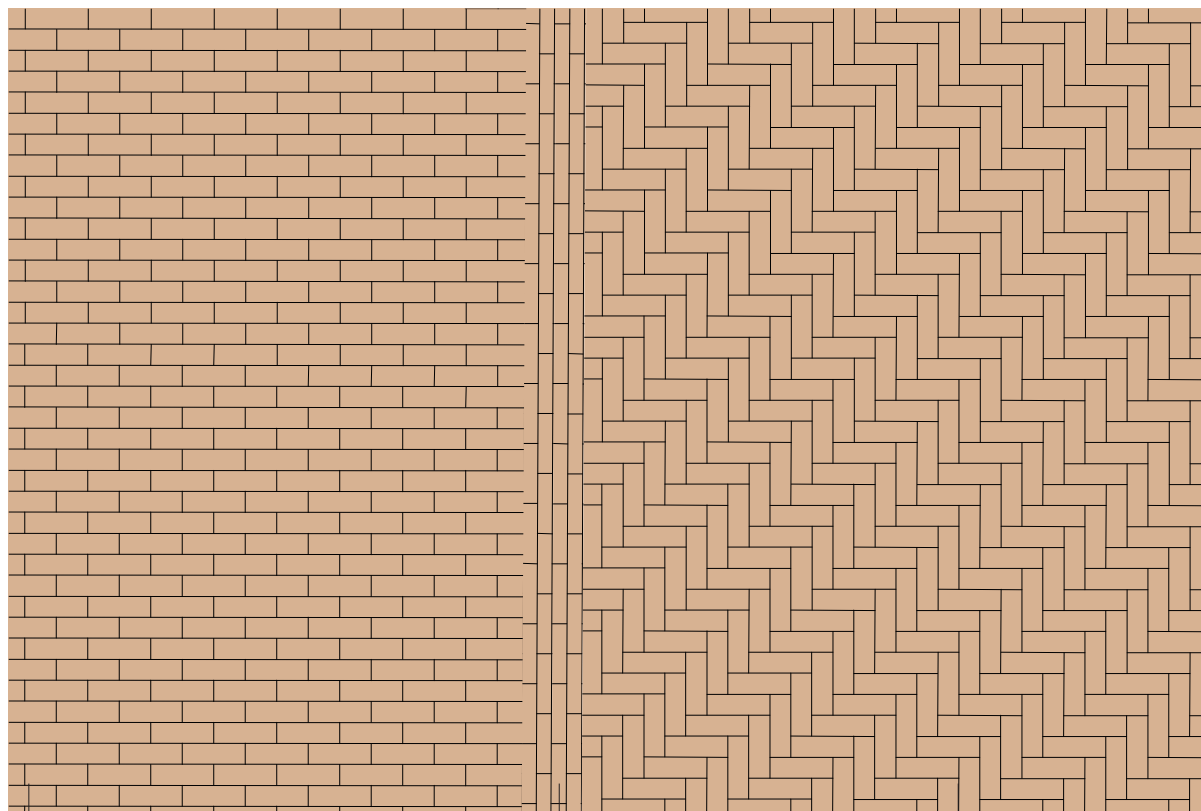
2 streklaag Wienerberger
Brons Wasserstrich WF
halfsteens

2 streklaag
Wienerberger
Mastiek WF
halfsteens

Wienerberger
Mastiek wasserstrich DF
halfsteens

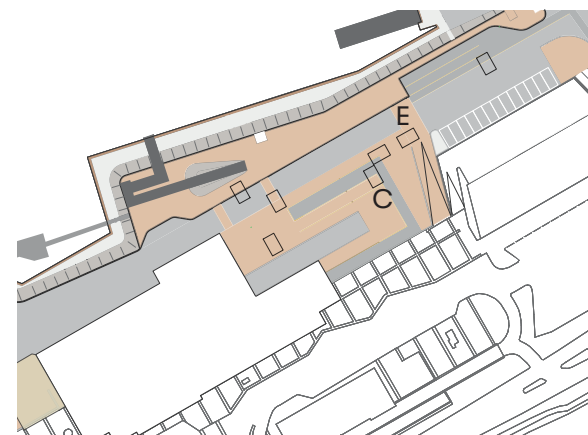
Detail E

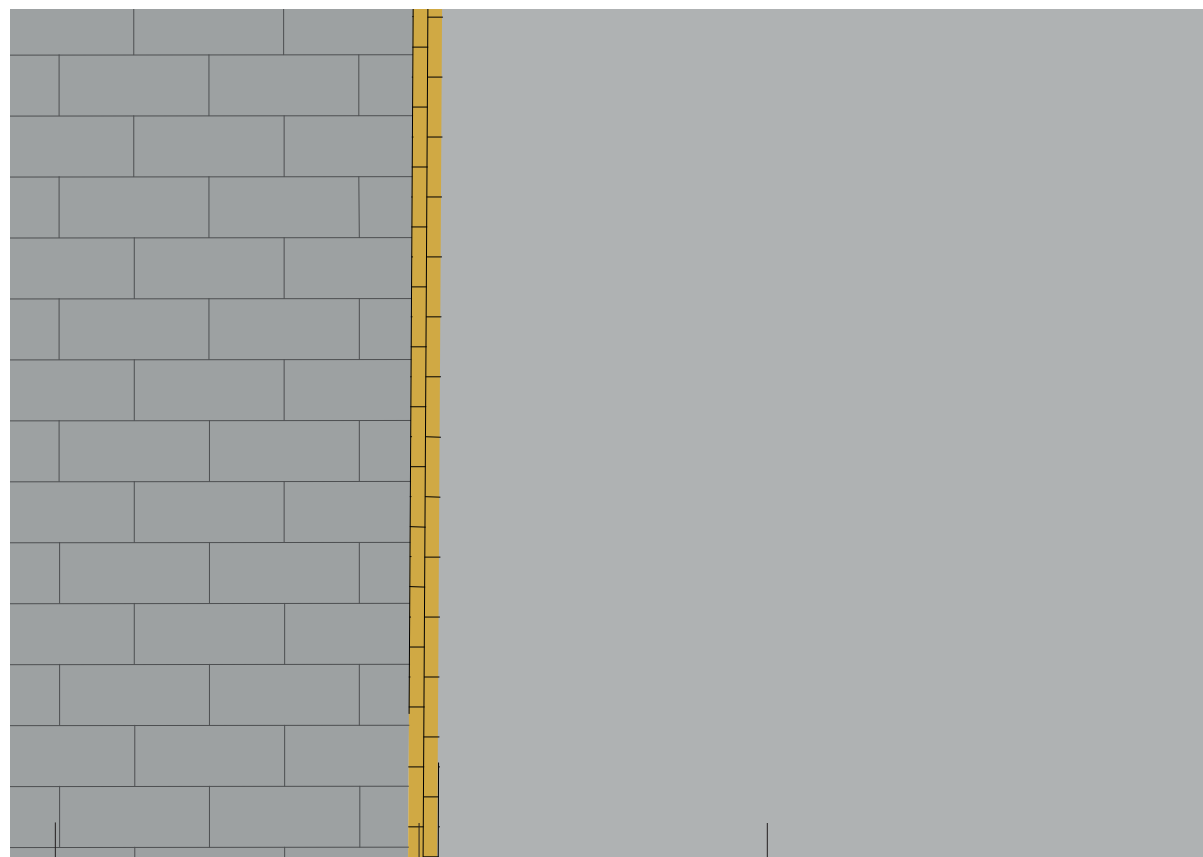
Wienerberger
Mastiek wasserstrich DF
halfsteens

2 x 2
streklagWienerberger
Mastiek WF
halfsteens

Wienerberger
Mastiek wasserstrich DF
elleboog

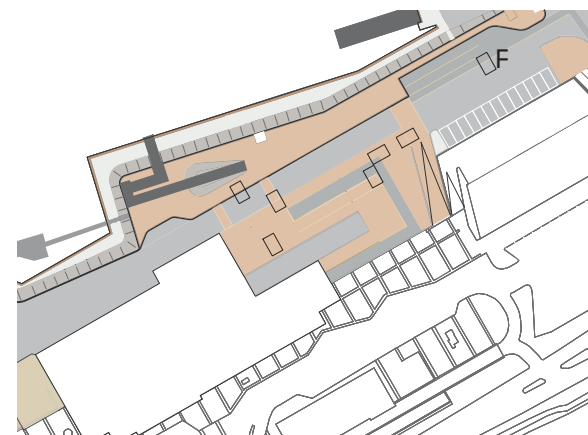
Detail F

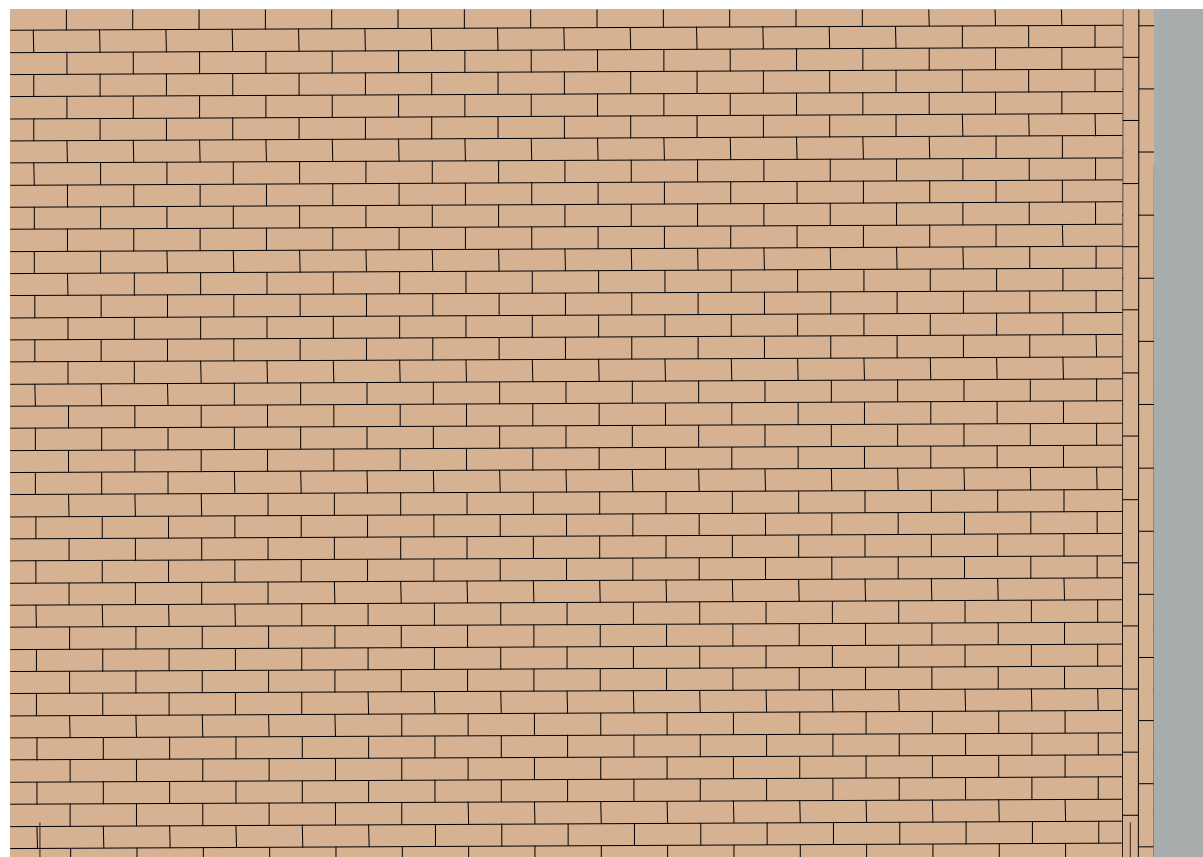
Struyk
Trottoirtegels 20x50x8
Breccia Mica Grigio 120
halfsteens

2 streklaag
Wienerberger
Brons Wasserstrich WF
halfsteens

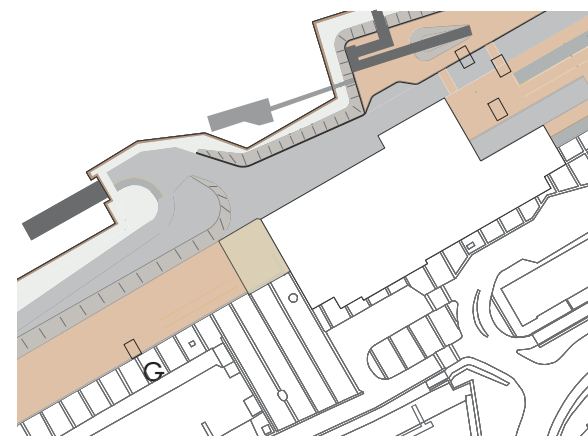
dicht asfaltbeton
AC-Surf met Grauwaske
mengsel

Detail G

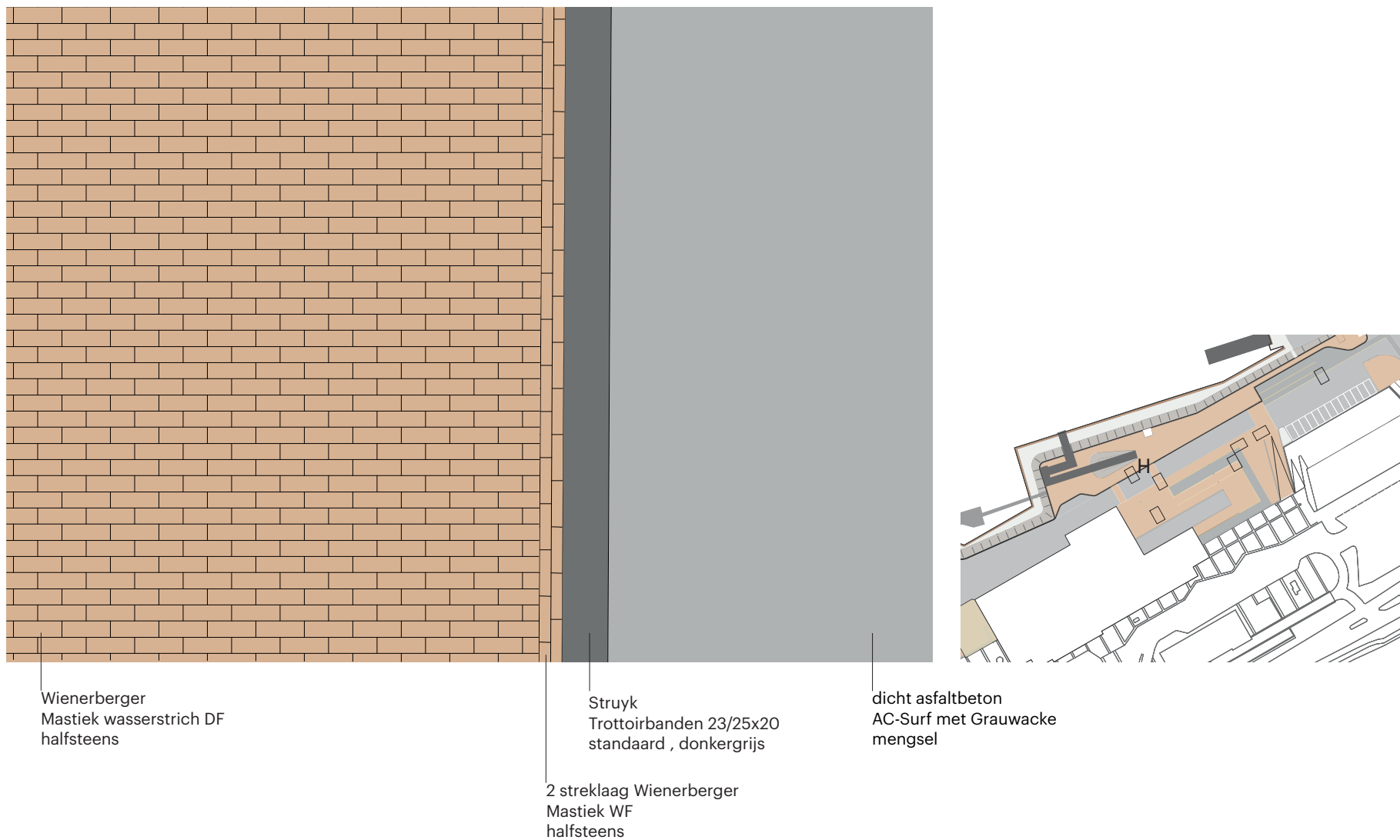

Wienerberger
Mastiek wasserstrich DF
halfsteens

2 streklaag
Wienerberger
Mastiek WF
halfsteens

Detail H

2% afschot aanbrengen

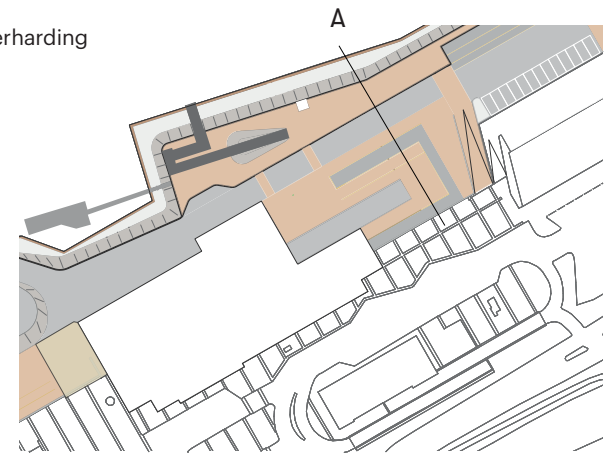
Heras Orpheus Spijlenhekwerk
hoogte: 1,25m

+6,1 NAPI

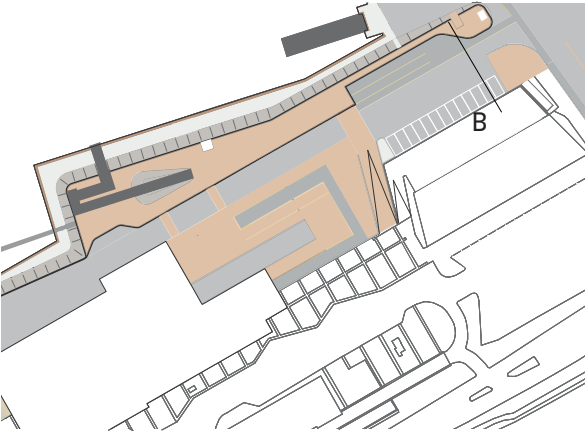
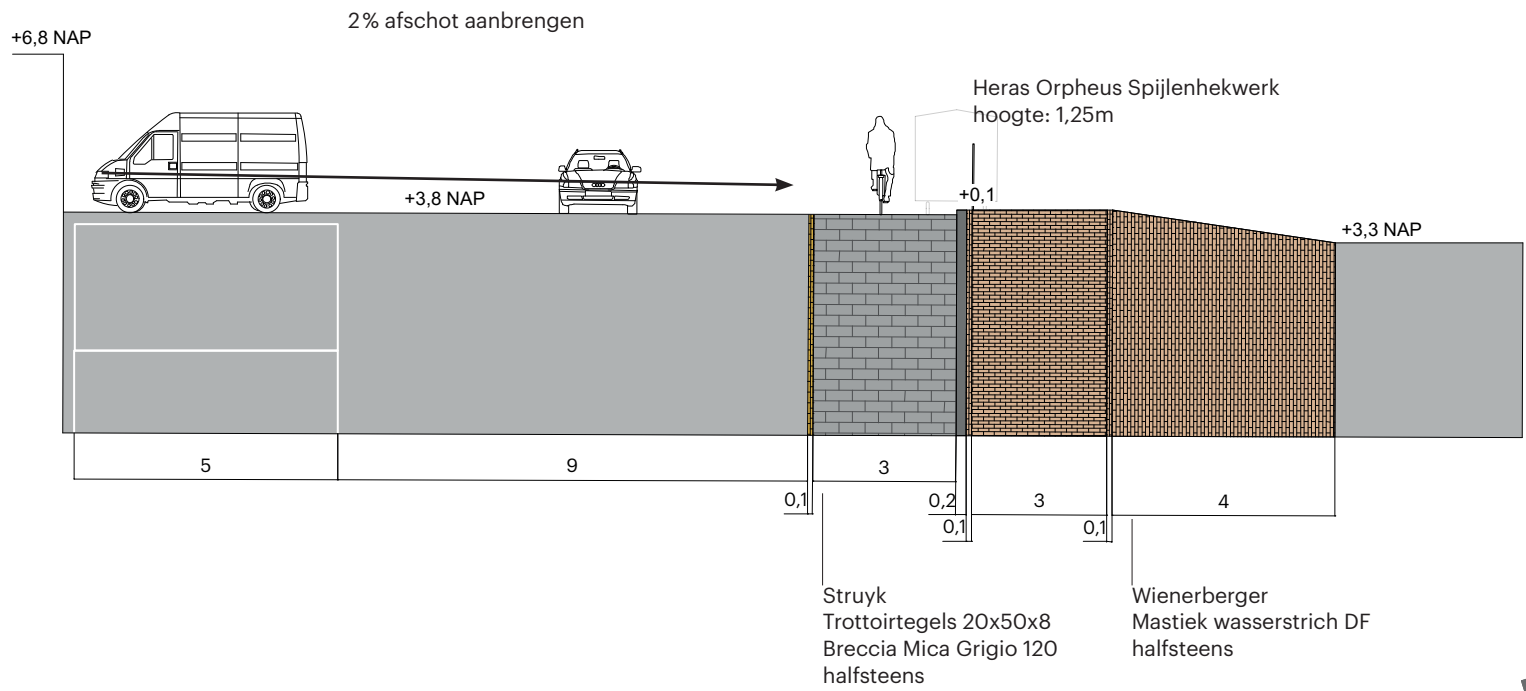
+4 NAP

3 12 3 3 3 6

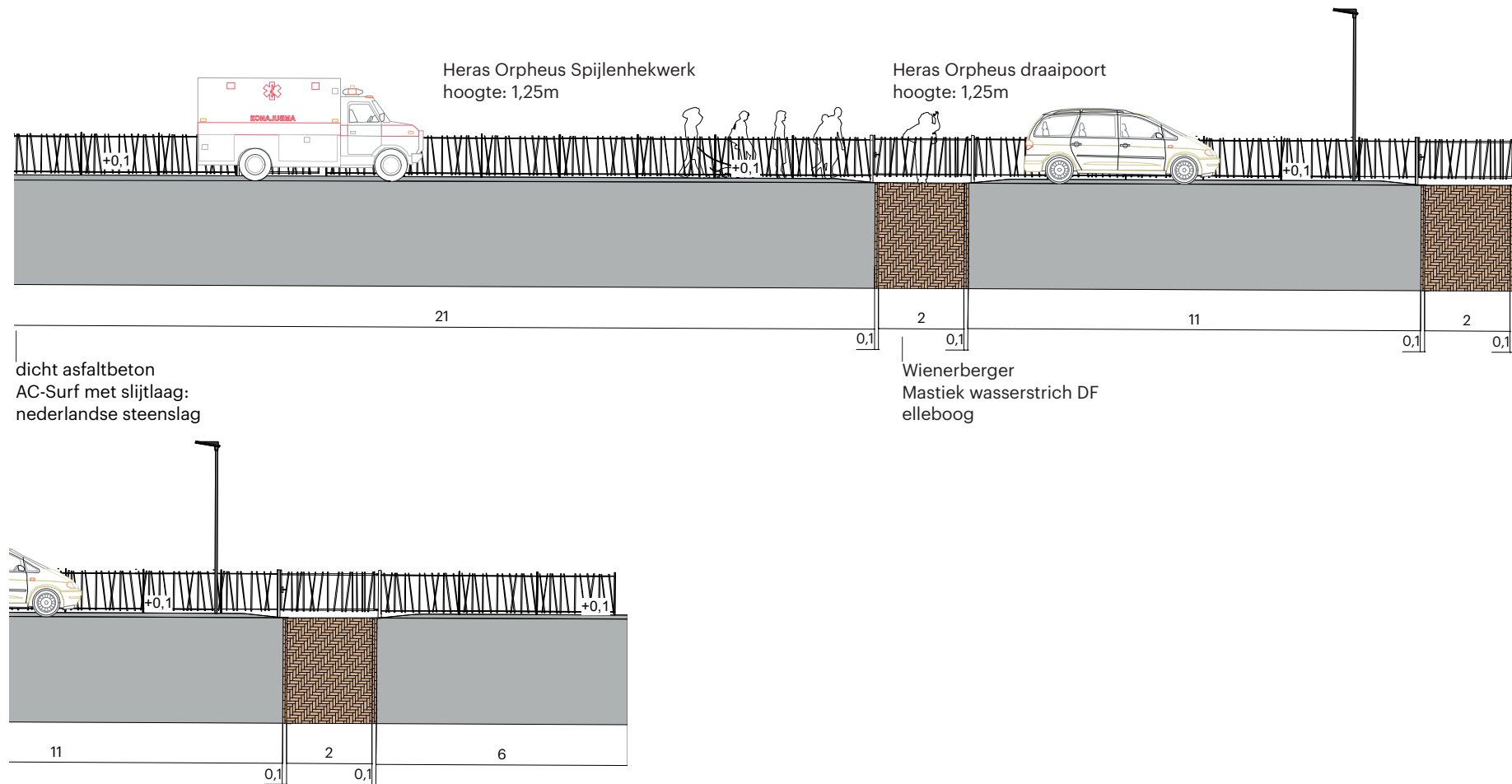
0,1 0,1 0,1 0,1 0,1 0,1

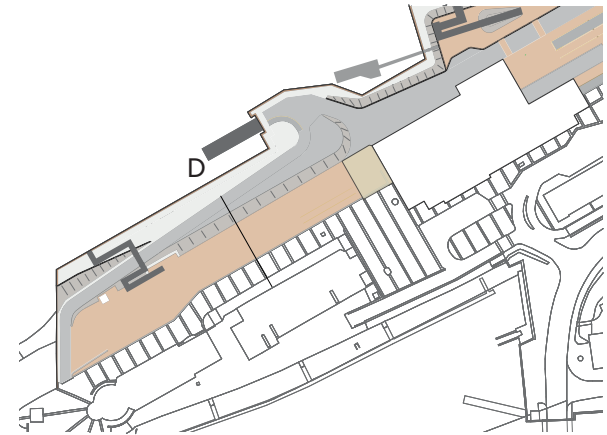
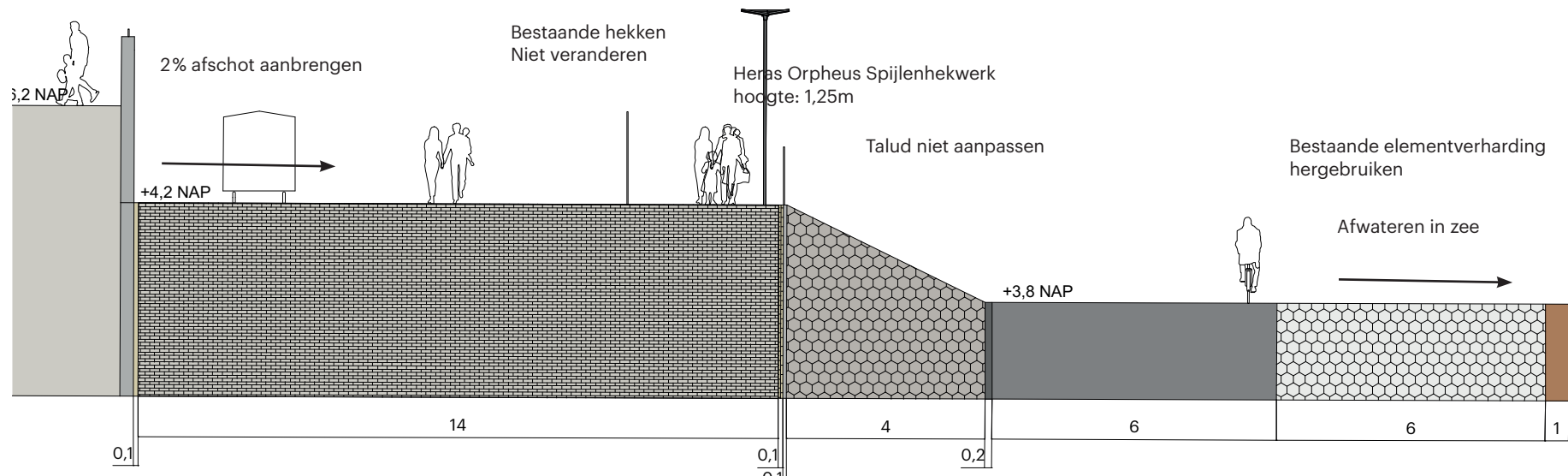
Doorsnede B

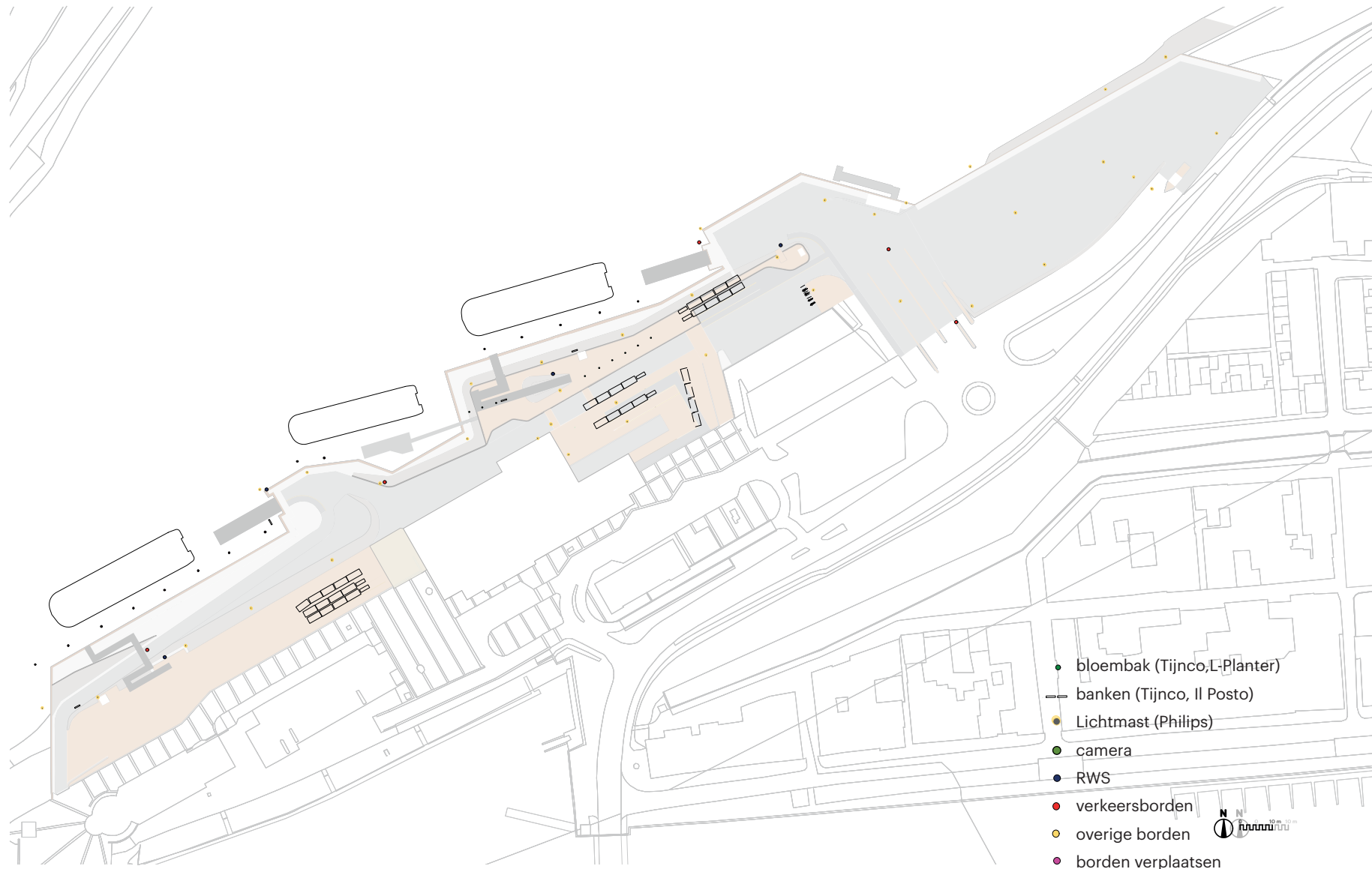
Doorsnede C

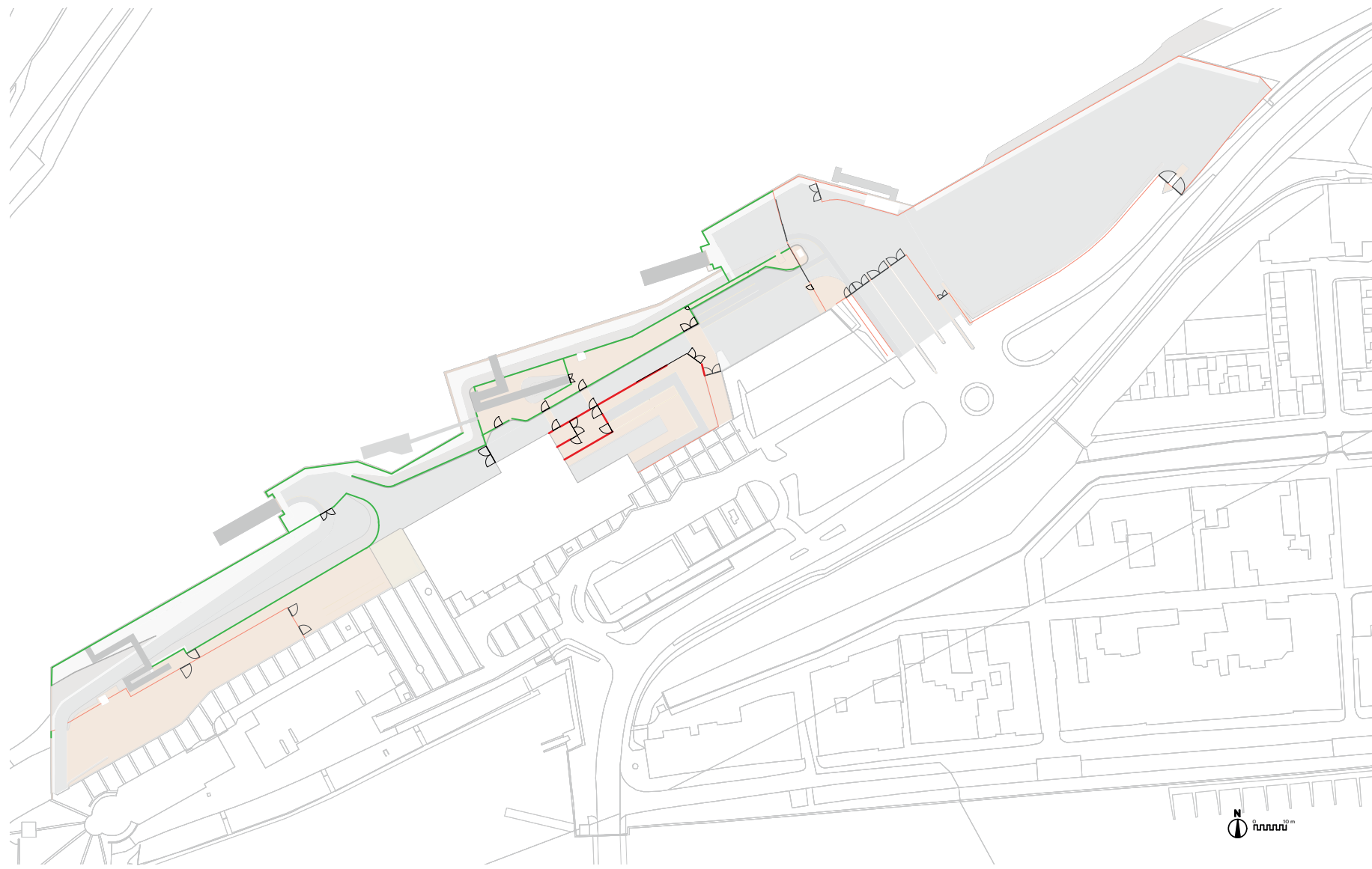
Doorsnede D

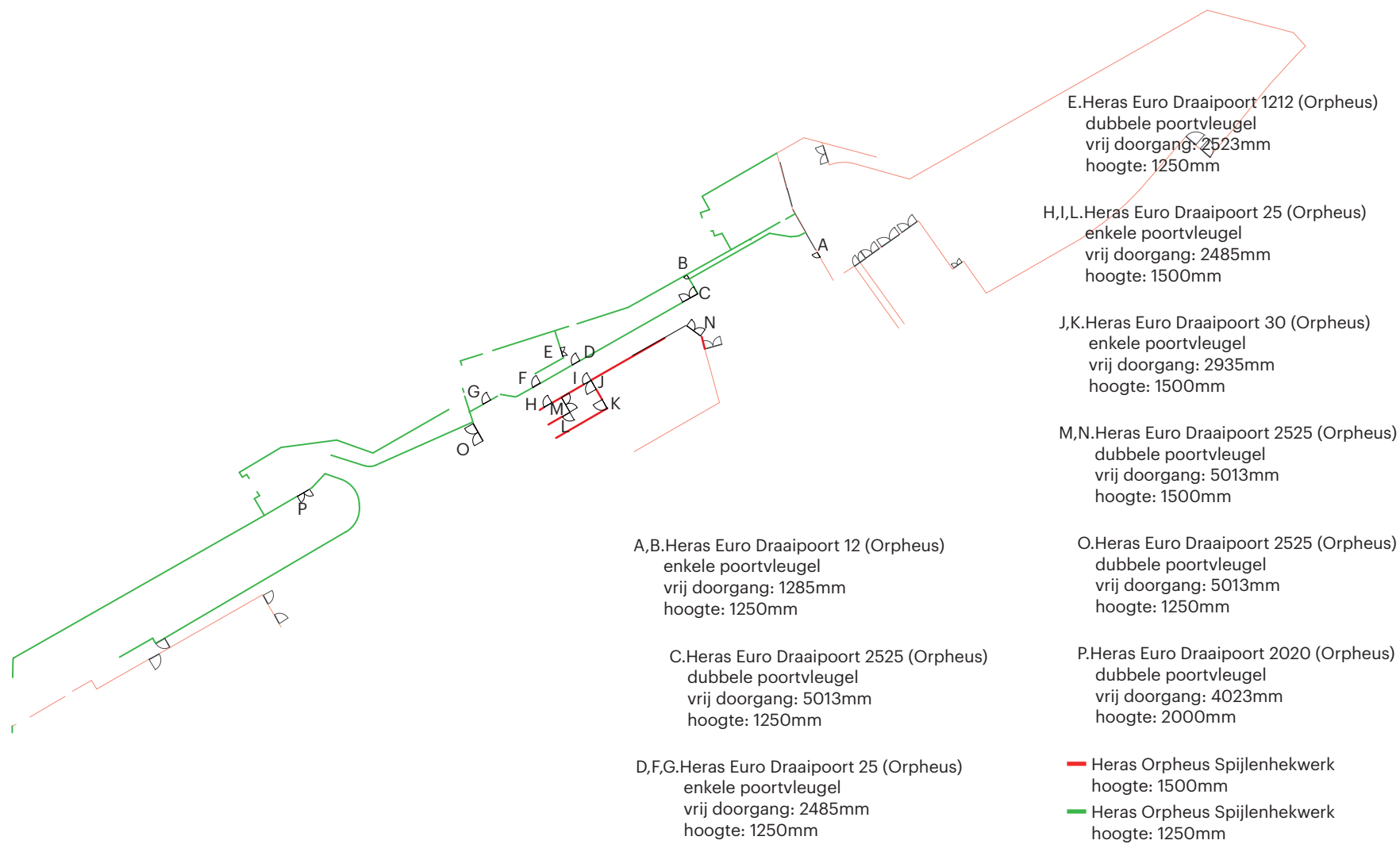

Objecten

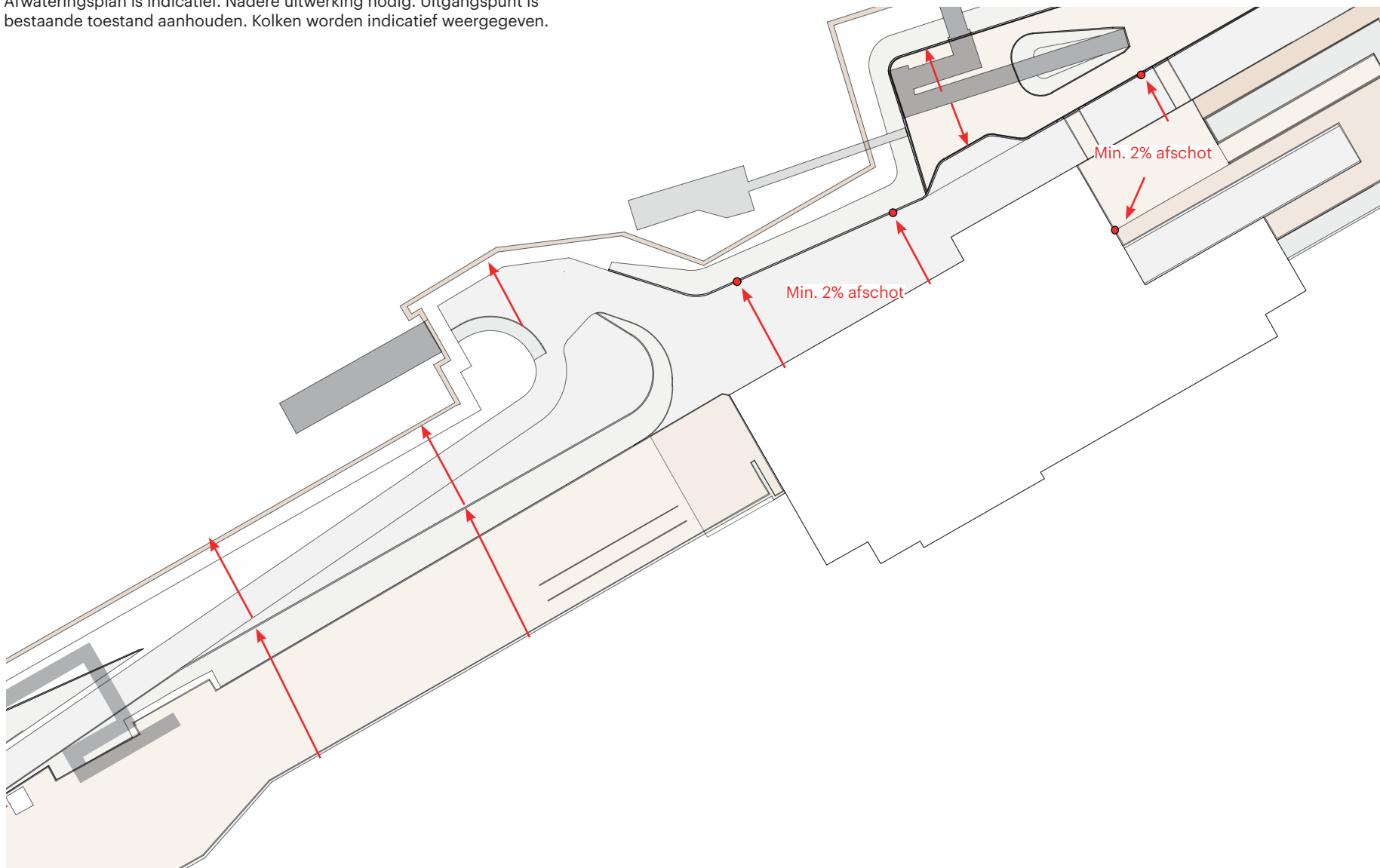
Hekken

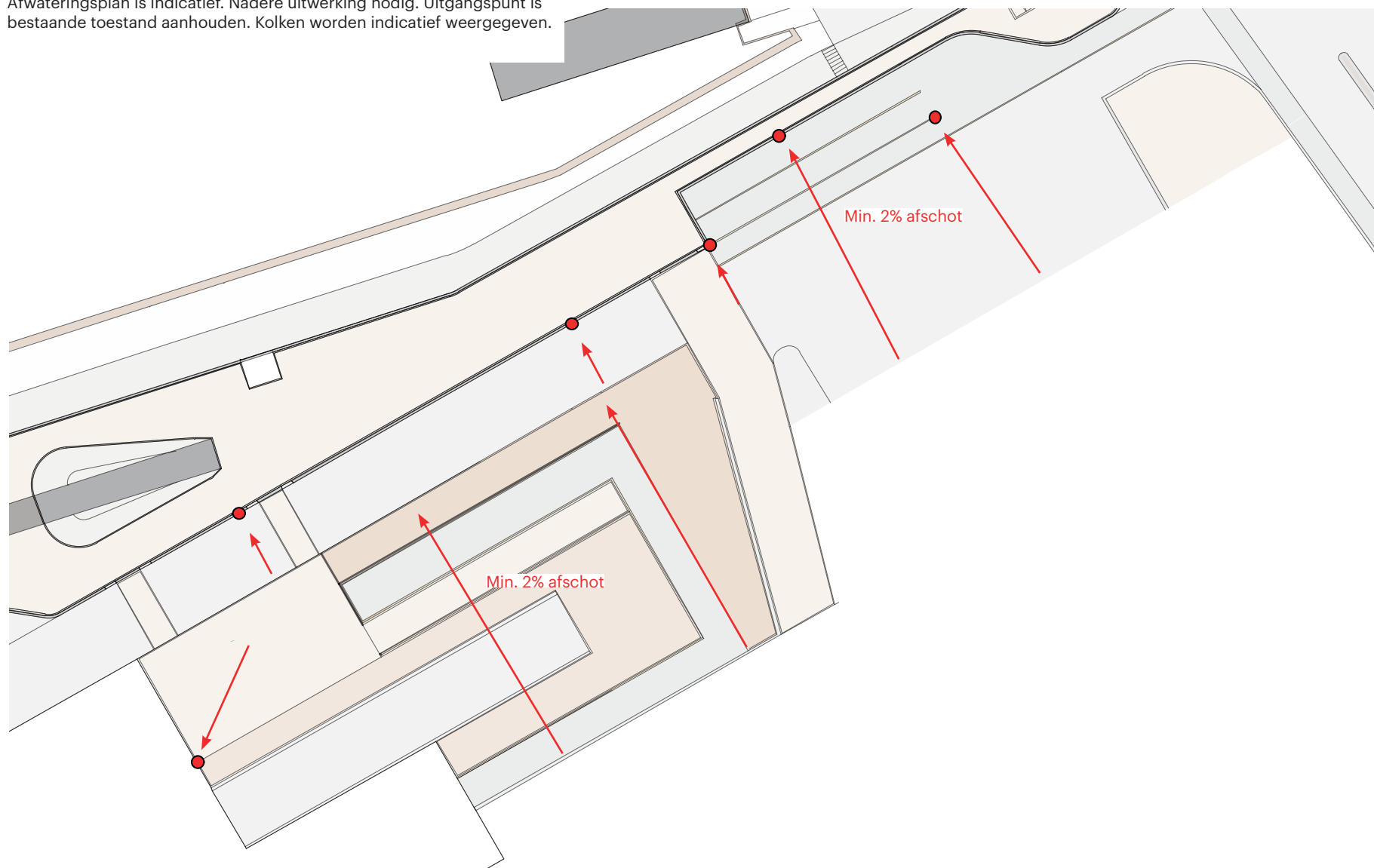

Afwatering

Afwateringsplan is indicatief. Nadere uitwerking nodig. Uitgangspunt is bestaande toestand aanhouden. Kolken worden indicatief weergegeven.

Afwateringsplan is indicatief. Nadere uitwerking nodig. Uitgangspunt is bestaande toestand aanhouden. Kolken worden indicatief weergegeven.

Afwateringsplan is indicatief. Nadere uitwerking nodig. Uitgangspunt is bestaande toestand aanhouden. Kolken worden indicatief weergegeven.

